

146403

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
KELAM BİLİM DALI

NÜBÜVVET'İN İSPATINDA MUCİZENİN ROLÜ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

146403

DANIŞMAN
Doç. Dr. Selim ÖZARSLAN

HAZIRLAYAN
Mustafa GENÇ

ELAZIĞ-2004

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
KELAM BİLİM DALI

NÜBÜVVET'İN İSPATINDA MUCİZENİN ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu Tez 27/02/2007 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Temel YEŞİLYURT
DEKAN
Jüri Başkanı

Doç. Dr. Selim OZARSLAN
Kelam Ana Bilim Dalı
Üye

Yrd. Doç. Dr. Y. Mustafa KESKİN
Din. Sos. Anabilim Dalı
Üye

Yukarıdaki jüri üyelerinin imzaları tasdik olunur.

Enstitü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****NÜBÜVVETİN İSPATINDA MUCİZENİN ROLÜ****Mustafa GENÇ****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı****Kelam Bilim Dalı**

2004, Sayfa: IX+89

Mucize, Allah tarafından, elçisine verilmiş olan olağanüstü bir olaydır. Peygamberin Allah'ın elçisi oluşu ancak bir mucizeyle mümkündür. Bu konuda Ehli Sünnet alimleri de mucizeyi nübüvvetin en büyük delili olarak görmüş ve peygamberin kendi sözüyle peygamberliğinin geçerli olamayacağını ancak "Bu benim mucizemdir" diye söyler ve muhatapları ondan aciz kalırsa, iddiasının doğru olacağını ifade etmişlerdir. Nübüvvet ile mucize arasındaki ilişki ise Allah, peygamberini bir şeye güçlü kılması diğer insanları bunu yapmaktan men etmesidir. Mucizenin peygamberin ismetiyle faziletiyle ve kemâliyle bir alakası yoktur. Mucizenin ispat değeri vardır, o da peygamberlik iddiasında bulunan kişinin Allah'ın peygamberi olduğunun kanıtıdır.

Mucize, yalancı ile doğruyu birbirinden ayıran olağanüstü bir olaydır. Allah'ı Teala yalancının elinde mucizeyi gerçekleştirmez, bilakis Allah'ı Teala o mucize iddiasını tam tersine çevirir. Böylece, mucize sadece peygambere has kılınmış ve sadece onun elinde gerçekleştirilmiş olur.

Anahtar Kelimeler: Mucize, Nübüvvet, Tabiat kanunları.

ABSTRACT

Master Thesis

THE ROLE OF THE MIRACLE IN PROVING PROPHETHOOD

Mustafa GENÇ

The University of Firat

Social Sciences Institute

Basic Islamic Sciences

Theology Branch

2004, Page: IX+89

A miracle is an event which is given to his messenger by the God. A prophet's being God's messenger can only be done by a miracle. The doctors of Islamic teheology believe that miracle is one of the most important proves of the prophethood. They say that a prophet can't be a real prophet unless he says "this is my miracle". If his collacutor are incapable in such a situation his claim becomes right. The miracle has to be proved. That prove is the prophet's prophethood.

A miracle is an extraordinary event which separates the liar from the honest. The Creator of the world doesn't realize the miracle with a liar. On the other hand, God turns the liar's miracle inside out. Thus a miracle was only given to a prohet and it can only be realized in his hand.

Key Words: Miracle, Prophet , The laws of noture

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖNSÖZ	VI
KISALTMALAR	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MUCİZE KAVRAMI VE NÜBÜVVETİN İSPATINDAKİ ROLÜ

A-MUCİZE KAVRAMI	3
1- Sözlük Anlamı	3
2- Terim Anlamı	6
B- KUR'AN'DA MUCİZE İLE EŞ ANLAMLI OLARAK KULLANILAN KELİMELEER	8
1- Ayet	8
2- Beyyine	10
3- Sultanu-Mubin	11
4- Burhan	12
5- Hak	13
C- MUCİZENİN ŞARTLARI	15
1- İlahi Bir Fiil Olması	15
2- Olağanüstü Bir Olay Olması	17
3- Tehaddi ile Birlikte Meydana Gelmesi	19
4- İddiaya Uygun Bir Şekilde Meydana Gelmesi	20
5- Mucizenin Peygamberi Yalanlamaması	21
6- Peygamberlik İddiasında Bulunanın Elinde Meydana Gelmesi	23
7- İstenildiği Zaman Meydana Gelmesi	23
D-NÜBÜVVET'İN DOĞRULANMASINDA MUCİZE'NİN İSPAT DEĞERİ	25
1-Mucizenin Peygamberliğe Delaletinin Önemi	25
2- Mucizenin Yeterli Bir Delil Olamayacağını İleri Sürenlerin Görüşleri ve Tenkidi .	30
3-Mucizenin Akıl ve Nakil Yoluyla İspatı	33
4- Tabiat Kanunlarının Zorunsuzluğu ve Mucize	39

E- NÜBÜVVETİN İSPATINDA HİSSİ VE AKLI MUCİZELERİN ROLÜ	49
1- Geçmiş Peygamberlerin Mucizeleri	49
a- Hz. Salih	49
b- Hz. Lut	50
c- Hz. Musa	51
d- Hz. İsa	52
2. Peygamberimizin Hissi Mucizeleri	53
a- Ayın İkiye Yarılması	53
b- Miraç Mucizesi	56
3- Akli Mucizeler	57
a- Peygamberlerin Gayb'dan Haber Vermesi.....	57
b- Kur'an-ı Kerim Mucizesi	59

II. BÖLÜM

MUCİZENİN DİĞER OLAĞANÜSTÜ OLAYLARLA İLİŞKİSİ

A-MUZİCE VE DİĞER OLAĞANÜSTÜ OLAYLAR.....	62
1- Dini Özelliği Olan Olağanüstü Olaylar.....	62
a- İrhas	62
b- Keramet.....	62
c- Ma'unet (Yardım).....	64
d- İstidraç	64
e- İhanet	66
2- Dini Özelliği Olmayan Olağanüstü Olaylar	66
a- Sihir	66
b- Şa'baze (Göz boyamacılığı).....	69
c- Kehanet (Gaybdan Haber vermek).....	70
B- OLAĞANÜSTÜ BİR OLAY OLAN MUCİZE- KERAMET İLİŞKİSİ	71
1- Keramet- Veli.....	71
2. Mucize –Keramet Arasındaki Fark	73
3- Keramet-İstidraç Arasındaki Fark	74
4-Mucize ve Sihir Arasındaki Fark	75
SONUÇ	80
BİBLİYOGRAFYA	84
ÖZGEÇMİŞ	89

ÖNSÖZ

Kelam, ilahi söz olan Kur'an-ı Kerim'in temelde itikat ve inançla ilgili ayetlerinin anlaşılması ve yorumunu esas olan, İslamî ilimlerin de temelini oluşturan bir bilim dalıdır.

Hicri II. Yüzyılın başlarından itibaren kelam ilmi İslam dünyasında tedvin edilmeye başlamıştır. Bu ilimle uğraşan kelam alimleri, birbirinden farklı metotlarla dinin, inançla ilgili esaslarını yorumlamaya tabi tutmuşlardır. Bu konulardan biride nübüvvet ve mucizedir.

Kelamda peygamberlik ve mucize konuları en çok tartışılan konulardandır. Peygamberlik kurumunun inkarının yanında, mucizeler de inkar edilmiştir. İnsanoğlu, peygamberlerin de bizim gibi insan oluşundan dolayı, peygamberliklerini inkar etmişler, bunu kabullenememişlerdir. Tarihte ağacı, taşı, ayı, güneşi, yıldızları, ilah olarak kabul eden zihniyet, bir insanın peygamber oluşunu kabullenememiştir.

İnsanoğlu sahip olduğu akılla, ahiretle ilgili sorulara cevap vermediği ve yaşadığı sorunların üstesinden gelemediği gibi güzel ve çirkinin, iyi ve kötünün birbirinden ayrılabilmesinde de mutlak söz sahibi değildir. Bunları koruya bilmesi için bir kuvvete gereksinim vardır.

Peygamberler, beşeriyeti yükseltmek ve insanları günahın esaretinden kurtarmak, fiziki dünyanın her zerresine nüfus etmiş olan, evrensel birlik prensibi ile uyum içinde, hem fert, hem de emniyet olarak kendi hayatında dengeyi ve adaleti tesis etmek ve insana yardım etmek için gönderilmişlerdir. ” And olsun biz elçilerimizi açık delillerle gönderdik ve onlarla beraber kitabı ve adalet ölçüsünü indirdik ki insanlar adaleti yerine getirsinler” (Hadid 57/25) diye buyurulmuştur.

Araştırmamız bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Mucize kavramı ve nübüvvetin ispatındaki rolü ile bu başlık altında mucize kavramı ve mucizenin şartları, nübüvvetin ispatında mucizenin ispat değeri ve nübüvvetin ispatında hissi ve akli mucizeler irdelenmiştir. İkinci bölümde ise mucizenin diğer harikulade olaylarla ilişkisi ile mucize ve keramet arasındaki farklar ele alınmıştır.

Girişte niçin bu tezi çalıştığımızı, bunun nedenlerini ortaya koymaya çalıştık. Tezimize ilk olarak, mucize kavramı ve tarifıyla başladık. Mucize kelimesinin kök, kelime ve ıstılahi anlamları üzerinde durduk. İstılahi anlamda çok çeşitli tarifler gözümüze çarpınca, biz de önemli şahsiyetlerin mucize anlayışları üzerinde durulmuştur.

I. Bölümde mucize kavramı ve nübüvvetin ispatındaki rolü başlığı altında mucize kavramı ve Kur'an'da mucize ve eş anlamlı kelimelerini yazdık. Bu eş anlamlı kelimeler ise ayet, beyyine, sultanu-mubin, burhan ve hak kelimeleridir. Bu kelimeler, Kur'an-ı Kerim'de mucize kelimesiyle eş anlamda zikredilmiştir.

I. Bölümün, ikinci başlığında ise Mucizenin şartlarını değerlendirdik.

Mucizenin şartları, genel olarak yedi başlık altında işlenmiştir. Bu şartlara bakacak olursak; Mucizenin ilahi bir fiil olması, olağanüstü bir olay olması, tehdidi ile birlikte meydana gelmesi, mucizenin peygamberi yalanlamaması, peygamberlik iddiasında bulunanın elinde meydana gelmesi ve istenildiği zaman meydana gelmesi. şeklindedir.

Diğer başlıkta ise, nübüvvetin ispatında mucizenin ispat değerini dört başlık altında inceledik. Birincisi, mucizenin peygamberliğe delaleti. Bu başlıkta, mucizenin peygamberliğe ne kadar delil olacağını ispatlamaya çalıştık. Bunun sonucunda mucizenin peygamberliğe delil olduğunu peygamberlik müessesinin olmazsa olmaz şartlarından biri olduğunu açıkladık.

Bu başlık altında ikinci madde ise mucizenin yeterli bir delil olmayacağını ileri sürenlerin şüpheleri ile buna verilen cevaplar teşkil etmekte, bu iki görüşü de teferruatlı bir şekilde açıkladık ve üzerinde durduk.

Üçüncü madde ise mucizenin akıl ve nakil yolu ile ispatı, bu başlıkta mucizeyi aklen mantıklı çıkarımlarla ispat edip, bunun nasslarla da ispata çalıştık. Dördüncü, maddede ise Tabiat kanunlarının zorunsuzluğunu izaha çalıştık. Bunu yaparken de Emile Boutroux'un tabiat kanunlarının zorunsuzluğu, adlı kitabından yararlanmaya çalıştık.

Birinci Bölümün sonunda; nübüvvetin ispatında Hissi ve Akli mucizeleri çalıştık. Birçok hissi mucizeler vardır. Bunlar Allah tarafından elçilerine verilmiştir.

II. Bölümü ise iki başlık altında çalıştık. Bunlar: Harikulade bir olay olan mucize ve keramet ilişkisi ve mucize ve diğer harikulade olaylar.

Mucize ve diğer harikulade olayları, iki şekilde ele aldık. Dini özelliği olanlar ve dini özelliği olmayanlar diye. Dini özelliği olanlar; irhas, keramet, ma'unet, istidraç ve ihanet. Dini özelliği olmayanlar ise; sihir, şa'baze (Göz boyamacılığı) ve kehanettir.

İkinci başlıkta ise mucize ve keramet ilişkisini çalıştık ve bunlar arasındaki farkları ortaya koyduk. Son olarak mucize sihir arasındaki farkları çalıştık.

Konunun seçimi ve her türlü araştırmanın gerçekleşmesi esnasında benden yardımlarını, maddi ve manevi desteğini esirgemeyen, saygı değer hocam Doç. Dr. Selim ÖZARSLAN'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

ELAZIĞ-2004

Mustafa GENÇ

KISALTMALAR

a.s.	: aleyhisselam
A.Ü.İ.F.D.	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
C.Ü.İ.F.D.	: Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.
Çev.	: Çeviren
D.E.Ü.İ.F.D.	: Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
D.İ.B.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
D.İ.F.D.	: Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
F.Ü.S.B.D.	: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
H.	: Hicri
Hz.	: Hazreti
Hzt.	: Hazırlayan
m.	: miladi
M.E.B. Yay.,	: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
M.Ö.	: Milattan Önce
M.Ü.İ.F.V.Y.	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları
s.	: sayfa
S.	: Sayı
s.a.v.	: Sallallahu Aleyhi Vesellem
S.Ü.İ.F.D.	: Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
T.D.V.	: Türkiye Diyanet Vakfı
thk	: tahkik
Trz.	: Tarihsiz
vb.	: ve benzeri
Yay.	: Yayın (ları)

GİRİŞ

Peygamberler toplum düzenini tesis etmek, insanların yaratılışına uygun bir şekilde yaşamalarını bazı emirlere ve yasaklara uymalarını sağlamak için gönderilmiştir. Peygamberler peygamberliklerine delil olarak da mucize göstermişlerdir. Biz tezimizde mucizenin, nübüvvetin ispatındaki rolünü işlemeye çalıştık. Bu tezi almamaktaki amacım ise şudur:

Ramazan el-Buti'nin de üzerinde durduğu gibi, bu asrın başında bazı araştırmacı ve düşünürler, mucizeler hususunda ve onların izahı babında yeni görüşler ortaya atmışlardır. Özellikle Peygamberimizin (s.a.v) mucizeleri üzerinde daha fazla durmuşlardır. Onlara göre, Peygamberimizin tek bir mucizesi vardır. O'da Kur'an'dır. Daha önceki peygamberlerin elinde meydana gelen harikulade olaylara önem verilmez ve inkar edilir. Şu ayeti de bu görüşlerine delil gösterirler: "Deki: Mucizeler ancak Allah'ın yanındadır."o mucizenin peygamberlerin en önemli ve yüce özelliği olmadığını, peygamberlerin insanların anlamadıkları şeylerle onlara hitâp etmediklerini, bilimin dışındaki şeylerle muamele ve uygulamalarda bulunmadıklarını ileri sürerler.¹

Mucize kavramına nasıl bilimsel verilere dayandırılarak tevil edildiğini birkaç örnekle şöyle dile getirebiliriz.

Fil vakasındaki Ebabil kuşları ve çamurdan sertleşmiş taşlardan maksad, sadece çiçek hastalığıdır.

Hüseyin Heykel tarafından kaleme alınan "Hayatu Muhammed" adlı kitabın önsözünde şöyle ifadeler vardır. "Ben bu konuda Hadis ve Siyer kitaplarının yazdıklarını almayacağım. Çünkü bu konuda bilimsel bir yol üzerinde yürümek istiyorum..."

Mucizeye yapılan itirazlardan bir diğeri ise mucizelerin mevcut kanunlara göre gerçekleşmesi ve tabiatın normal işleyişini bozan (harikulade) şeyler olarak görmek ve ilahi tabiat kanunlarına zıt saymak çok yaygın bir yanılğı olduğu, bununla birlikte Kur'an'ın Musa, İsa gibi geçmiş peygamberlerin mucizelerinden Salihin dışı devesinden ve Hz. İbrahim'in ateşe atılmasından nasıl bahsettiğini görürüz fakat Kur'an aynı zamanda bunların imanla ilişkisi olmadığını da açıklar. Mucizeler delil kabul

¹ El-Buti, Ramazan Said, *İslam Akaidi*, Çev. Mehmet Yolcu, Hüseyin Altınalan, Madve Yay., 1986., s., 229-238.

edilemeyecek kadar kısa bir sürede olup biter. Bunlar sadece korkutma ve ikaza hizmet ederler. Mucizeyi inkarla ulaşılmak istenen hedef ise şudur: İnsanlarda dini kaygıları zayıflatmaktır. İslam inancı, akidesi, mucize düşüncesinden uzaklaştırıldığında, doğal olarak, bu iş, erbâbı olmayanlar tarafından anlaşılamayacak bir biçimde, İslam akidesinin toptan ret edilmesiyle sonuçlanacaktır. Çünkü İslam akidesinin tamamı, ancak en büyük mucize olan Kur'an mucizesi üzerinde kesindir. Akli harikuladeleri garipseyen, ya da onları te'vil eden yahut inkar etmeye kalkışan birisi, kuşkusuz olarak vahiy mucizesini de garipser. Çünkü, o bütün mucizelerin zirvesi sayılır.²

Bu itirazlar ve tenkitlerle birlikte diğer bir sorun ise peygamberlik iddiasında bulunanın, varlığı kabul edilen peygamberler topluluğuna dahil olup olmadığının nasıl bilinebileceği konusudur. Bu bakımdan peygamberin peygamber oluşu nasıl bilinecek? Mucize gibi bir delil olmadan iddia sahibinin ahlak, fiil, kemalatından hareketle onun peygamber olduğuna karar verilebilir mi?

Bu anlattıklarımızdan da mucize kavramının önemi anlaşılmaktadır. Yukarıda mucizeye yapılan itirazlar, mucizenin Allah'ın elçisi olan peygamberin elinde gerçekleşmesi ve peygamberin peygamber oluşunun nasıl bilinebileceği gibi önem arz eden konuların oluşu bizi mucize konusunu çalışmaya sevketti.

² El-Buti, İslam Akaidi, s. 229-238

I. BÖLÜM

MUCİZE KAVRAMI VE NÜBÜVVETİN İSPATINDAKİ ROLÜ

A- MUCİZE KAVRAMI

1- Sözlük Anlamı

Mucize kelimesi 'aciz' kelimesinden türemiştir. Aciz kelimesi sözlükte bir şeyden aciz kalmak, güç getirememek anlamında kullanılır, bu kelime hem kadınlar hem de erkekler için kullanılır. Ancak kelime anlamı olarak 'Kadınların aciz kalması' anlamında daha çok kullanılmaktadır. Aciz kelimesinin çoğulu ise a'caz dır.³

İcaz kelimesini Bakıllani farklı anlamış ve bu kelimeyi şu şekilde izaha çalışmıştır. "Peygamberlik iddiasında bulunan zatın, mu'tat olmayan bu işlere kadir kılınarak insanlara meydan okuması, onun peygamberliğine delil teşkil eder. Mesela, bir peygamber, benim mucizem ve peygamberlik delilim şu anda yerinden kalkmam, elimi hareket ettirmem ve buna karşılık sizin bu yaptıklarımın benzerini yapamamanızdır dediği vakit, diğer insanların bu fiillerden men edilişleri, yani onların mutata fiilleri cinsinden olmasına rağmen, kudretlerinin kaldırılıp, ayağa kalkmak ve ellerini hareket ettirmek gibi işlerden aciz kılınışları, kendisi için olağanüstü bir işi yapması ve kudretlerinin kaldırılarak diğerlerinin bundan men edilmesi harikulade bir olaydır."⁴ Burada i'caz, peygamberin kalkması, elini hareket ettirmesi değil, diğerlerinin mutata işten men edilmesidir.⁵ Burada Bakıllani, icaz kelimesini sözlük anlamında kullandığı gibi birisinin aciz kalması anlamında da kullanmakta, karşı tarafın normal olan bir işten men edilmesini kastetmektedir.

Aciz kelimesi ilk defa el-Maide suresinde, Habil'i öldüren Kabil'in şaşkınlık ve acizliği anlatılırken "Yazıklar olsun bana! Ben, bu karganın yaptığını yapamayacak kadar ve kardeşimin cesedinin çıplaklığını gizleyemeyecek kadar acizmiyim."⁶ şeklinde sülasi fiil olarak kullanılmıştır.

³ Razi, Muhammed bin Ebi Bekir bin Abdilkadir, **Muhtaru'l- Sihah**, Beyrut Lübnan, M. 1983, II. 1403. s. 413-414

⁴ Bakıllani, Kadi Ebi Bekir; **Risale Fi Beyani'l Fark Beyne'l-Mu'cizat ve'l-Keramat ve'l Hiyel ve'l Kehanet ve's - Sihir ve'n- Nerancat**, (Olağanüstü Olaylar ve Aralarındaki Farklar), çev. Adil Bebek. Rağbet Yay., İstanbul, 1998, s. 50-53. (Bu eser bundan sonraki dipnotlarda el-Beyan olarak belirtilecektir)

⁵ Bakıllani, **el-Beyan**, s. 51-53.

⁶ Maide, 5/31.

Mucize: Kelime olarak, acz kökünden alınmış,⁷ icazdan ismi fail olup, Aciz bırakan, güçsüz kılan;⁸ karşı konulmaz harika olan, kudretsizlik, takatsizlik veren anlamına gelir.⁹ Çoğulu ise mucizattır.¹⁰ Mucizenin sonundaki “ta” ise te’nis için değil hakikatte olduğu gibi sıfat manasından isim olmaya nakil içindir,¹¹ ve muaraza da bulanları aciz bırakmayı, mübalağalı bir şekilde ifade eder.¹²

Bakıllani ise mucizenin kelime anlamına farklı bir açıdan bakmış, bu manayı aciz kalmak anlamında değil de, insanların onu yapmaya güçlerin yetmemesi veya güçlerinin yetmesinin doğru olmaması manasında kullanılmıştır. Bir olayın mucize olması demek, insanların onu yapmaktan aciz olması demek değildir. Sadece insanların güçleri dahilinde olmayan bir fiil olduğu içindir. Çünkü, mucizenin şartlarından birisi de Allah’ın bir şeyi yapmaya gücünün yetmesidir. Bakıllani burada, mucizenin kelime anlamı olarak acz anlamında alınmasına karşı çıkmıştır. Çünkü, aciz kelimesinin, bu anlamda olmasını doğru bulursak, onda aciz olmanın yanında, mucizeye muktedir olması da doğru olurdu. Çünkü, Bakıllani’ye göre mahlukatın ancak güç yetirmeleri mümkün olan bir fiili yapmaktan aciz olmaları doğru olabilir.¹³

Bakıllani, insanların yapmaları imkansız olan bir fiilden aciz olduklarını söylemek doğrumudur? Sorusunu sorarak, sonra bunun cevabını yeni kendisi vermiştir. “Bu taktirde onların Allah’ın zatından; hayat, ilim, kudret, kelim ve irade gibi onun zatına mahsus olan sıfatlarından da aciz olduklarını söylemek ve eşyayı, mahlukatı yoktan var etmekten, organların kudretleri olan işitme ve görme gibi Allah’tan başka herhangi bir varlığın yaratamayacağı şeyleri yaratmaktan aciz olduklarını söylemek de söz konusu olurdu”.¹⁴

O zaman, mahlukatın yapmaları mümkün olmayan şeyden aciz olması diye nitelemenin de imkansız olduğu kesinleşmiş bulunmaktadır.

Yine bu hususu Bakıllani şu şekilde açıklamaktadır. Allah’u Teala bir şeyi yaratmaya kadir olduğu için, onun zıddını yapmaya da kadirdir. Allah’ın kudretinin

⁷ Tâftâzânî, Sa’deddîn, *Şerhu’l-Makasid*, İstanbul, 1305-1887, c. II, s. 175.

⁸ Nesefî, Ebu’l-Mu’in, *Tabsiratü’l-Edille*, Dınişk, 1990, c. I, s. 488.

⁹ Gölcük, Şerafettin, Toprak, Süleyman, *Kelam*, Tekvin Yay., Konya, 1999, s. 312.

¹⁰ Tâftâzânî, Sa’deddîn, *Şerhu’l-Akaid*, Mısır, 1987, s. 76.

¹¹ Tâftâzânî, *Şerhu’l-Akaid*, s. 76.

¹² Yavuz, Salih Sabri, *İslam Düşüncesinde Nübüvvet*, İnsan Yay., İstanbul, trs., s. 376.

¹³ Bakıllani, *el-Beyan*, s. 47.

¹⁴ Bakıllani, *el-Beyan*, s. 48.

dışına çıkacak herhangi bir şey bulunması mümkün değildir. Allah'ı Teala mahlukatına mucize göstermek ve böyle bir fiil işlemekten insanları aciz bırakmaya kadir olduğuna göre, kullarını böyle bir fiili işlemekten aciz kılmak yerine, mucizeye kadir kılması ve ona gücü vermesi de doğru ve gerekli olur. Çünkü, bir şeyden aciz bırakmaya kadir olan onun yerine, o fiile güç getirmesine de kadir olur.

Bakıllani, Allah'ı Teala'nın güç getiremeyecek bir şey hususunda kullarında aczi yaratmasını sorgulamanın gerekli olmadığını, zaten mucizenin de kelime olarak bu manaya gelmediğini vurgulamaktadır.

Bakıllani, mucizenin nasıl anlaşılması gerektiğini açıklamış ve bunu da ortaya koymuştur. "Allah'ın makduru olduğu halde, mucize oluşunu mahlukatın güç getirdikleri şeylerden olmadığı herhangi bir zamanda kudretleri olmadığı ve imkansız olduğu için, ona güç yetirmeleri söz konusu olmayan bir fiil olduğu, herhangi bir kudret sahibinin kudreti dahilinde olmadığı şeklinde anlamak gerekmektedir."¹⁵ Çünkü, güç getirebilen hadis ve kadirin birlikte makduru olması mümkün değildir ki onların biri ona kadir ve diğeri de ondan aciz olsun.¹⁶

Dilciler böyle bir düşünceye zan ve şüphe ile sahip olmuşlardır, ancak bu görüşte olmaları doğru değildir. Çünkü, mucize dilcilerden öğrenilecek ve mahiyeti hakkında onlara müracaat edilecek bir şey değildir.¹⁷

Bu hususta ancak delillere ve bunların sonuçlarına itibar edilir.

Bakıllani, dilcilerin düştüğü bu hatayı, şu şekilde açıklamıştır. Putların tapılmaya layık oldukları, zarar ve kötülükleri ortadan kaldırmaya güç getirdiklerine inandıkları için putlara ilah adını vermelerine benzetmekte ve böyle bir adlandırmayı dil bakımından doğru bulmakta, ancak mana bakımından doğru bulmamaktadır. Mucizenin de, mucize kelimesiyle ifade edilmesinden kastedilen anlamı, ancak akıl yürütme, istidlal getirmeyle mümkün olacağını vurgulamaktadır.¹⁸

¹⁵ Bakıllani, *el-Beyan*, s. 49.

¹⁶ Bakıllani, *a.g.e.*, s. 49-50.

¹⁷ Bakıllani, *a.g.e.*, s. 51.

¹⁸ Bakıllani, *a.g.e.*, s. 51.

2- Terim Anlamı

Mucizenin ıstılahi tanımı, değişik şekillerde tanımlanmakla beraber, kelamcılarının bunlardan en çok kullandıkları tanım şunlar olmuştur:

Mucize, münkirlerin meydan okumaları halinde peygamberin iddiasını doğrulamak üzere, inkarcıların benzerini getirmekten aciz kalacakları şekilde peygamberlik iddiasında bulunan zattan, adetın hilafına ve tabiat kanunlarının aksine ortaya çıkan olağanüstü olaylardır.¹⁹

Mucize'nin birçok anlamı vardır ve bunun için, mucizenin birçok tanımı yapılmıştır. Biz de bu tanımlardan bazılarını yazmayı uygun gördük.

Taftazânî'ye göre mucizenin tanımı;

Mucize, peygamber olduğunu ileri süren kimsenin bu iddiayı kabul etmeyen kimselere karşı, meydan okumak, elinde bulunan ve eşyanın alışılmış düzeninden ortaya çıkan öyle bir şeydir ki; bu kimselerin bir benzerini yapmalarını imkansız kılan bir durum taşımaktadır.²⁰

Ömer Nesefî'ye göre;

Allah'ü Teala'nın peygamberliğini ilan eden peygamberlerine, onları davalarında doğru çıkarmak için göstermiş olduğu tabiat üstü hallerdir.²¹

Bakıllani'ye göre;

Mucize, ancak Allah'ü Teala'nın peygamberlerini, güç getirttiği şeyleri yapmaya kadir kılıp, diğerlerini bu hususta acze düşürmesi, peygamberleri daha önce benzerlerine muktedir kılmadığı bazı fiilleri, çok miktarda yapmaya kadir kılarak, olağanın dışına çıkması ve kanunları bozmasıdır.²²

Ramazan el-Butî'ye göre;

¹⁹ Râzî, Fahreddin, *eI-Muhassal*, (Kelama Giriş) çev. Hüseyin Atay, A.Ü.İ.F. Yay., Ankara, 1978, s. 207; Taftazânî, *Şerhu'l-Akaid*, s. 86.

²⁰ Taftazânî, *Şerhu'l-Akaid*, s. 86.

²¹ Nesefî, Ömer, *İslam İnançının Temelleri*, Haz..M.Seyyid Ahsen , Bayrak Yay. İstanbul, 1995, s. 107. (Bu eser bundan sonraki dipnotlarda Akaid olarak belirtilecektir.)

²² Bakıllani, *el-Beyan*, s. 70.

İnkarcıların benzerini getirmekten aciz kalacakları şekilde, inkarcıların meydan okumaları halinde, peygamberlik iddiasında bulunan zattan, adedin hilafına, kanunların zıddına binaen meydana gelen olağanüstü bir olaydır.²³

Ömer Nasuhi Bilmen'e göre;

Peygamberlerin meydana koydukları, harikaların bir benzerini meydana getirmekten aciz bırakan, olağanüstü olaylara denilir.²⁴

Said Nursi'ye göre;

Allah'ın, alışılmış tabiat kanunlarının dışında ve meydana gelmeden önce bildirdiği vasıtanın, doğrudan doğruya kendi fiili olup, elçisinin davasını fiilen tasdiktir.²⁵

Seyyid Şerif Cürcani'ye göre;

Peygamberlik iddiası sırasında, kendisiyle Allah'ın resulu olduğunu iddia eden zatın doğruluğunu ispat etmesi için bundan kastedilen, harikulade bir iştir.²⁶

Harputi'nin tarifi ise;

Yüce Allah'ın davasında bulunan, onu tasdik etmek için, onun eliyle gösterdiği harikulade olaydır. "Allah'ın peygamberlik davasında bulunanın eliyle gösterdiği" kaydı ile, evliyadan sadır olan kerameti ve salih mü'minlerden zuhur eden maunetleri, mucizenin tarifinden çıkarmak için "Peygamberlik davasında bulunanı tasdik etmek için" kaydıyla da yalancı ile doğru olanı ayırmak içindir.²⁷

Fahreddin Razi'ye göre;

Mucize, geleneği yırtan bir iş olup, karşı çıkılamayacak bir meydan okumayla birlikte. Bir iş, olduğundan amaç, mucize alışıldandan başka bir şeyi yapma olabilir, bazen de, alışanı men etme olur. "Geleneği yırtan" dan amaç ise, iddia edenin başkasından ayırt edilmesini sağlamaktır. Ancak "meydan okumak" şartı ile amaç ise, yalancının, geçmiş kimsenin mucizesini kendisine mal etmemesini, irhas (Peygamberlik

²³ el-Buti, Ramazan, **İslam Akaidi**, s. 227.

²⁴ Bilmen, Ömer Nasuhi, **Muvazzah İlmi Kelam**, Bilmen Yay., İstanbul, 1997, s. 171.

²⁵ Harmanlı, Abdulkadir, **Said Nursinin Risalelerinde Kelam-Felsefe Problemleri**, Ayışığı Yay., Kitapları, İstanbul, 1994, s. 91.

²⁶ Cürcani, Seyyid Şerif Ali b. Muhammed, **Şerhü'l-Mevakıf**, Beyrut-Lübnan, 1998, s. 246.

²⁷ Harputi, Abdüllatif, **Tenkihu'l-Kelam fi Akaidi Ehli'l İslam**, Çev. İbrahim Özdemir-Fikret Karaman, D.İ.B.Y., Elazığ, 2000, s. 229.

gelmeden önceki belirtiler) den ve kerametlerden ayırt edilmesini sağlamaktır. “Karşı çıkılamayacak olması” demekten maksat büyü ve göz boyacılıktan ayırt edilmesidir.²⁸

Ebul Berakât en-Nesefî'ye göre;

Mucize, dar-ı teklifte ona karşı meydan okuyanların benzerini getirmekten aciz kalışıyla birlikte, nübüvvet iddiasında bulunan kişinin doğruluğunu göstermek için harikulade bir işin ortaya çıkmasıdır.²⁹

Sonuç olarak, Allah'ın peygamber olarak seçtiği zatı, tasdik ve peygamberlik iddiasını teşvik için onun elinde fevkalade olarak gösterdiği bir iştir. Başka bir ifade ile mucize, peygamberlik iddiasında bulunan bir zatın iddiasının doğruluğunu tasdik etmek için, Allah'ın onun dinde izhar ettiği bilinen tabiat kanunları ve adetleri üstünde harikulade bir hadise, söz, hal, hareket ve fiildir.

B- KUR'AN'DA MUCİZE İLE EŞ ANLAMLI OLARAK KULLANILAN KELİMELELER

1- Ayet

Ayet, alamet, ayetin çoğulu ise ayat dır.³⁰ Bir başka sözlükte ise ayet kelimesi, kökü itibariyle “eyye” kelimesinden gelmekte olup, mekan tutma anlamındadır. Ayet kelimesi, açık bir alamet ve ibret anlamında kullanılmaktadır.³¹

Mucize kelimesi, Kur'an ve hadislerde kullanılmamaktadır.³² Fakat Kur'an-ı Kerim'de “ac” kökünden türeyen başka kelimeler mevcuttur. Ancak bu kelimeler, zaman süreci içerisinde mucize kelimesiyle örtüşmektedir. Kur'an-ı Kerim'de peygamberlerin nübüvvetlerini ispatlamak için mucizeye yakın anlamda olan kelimeler kullanılmıştır. Bunlar da genel olarak alamet ve işaretler anlamına gelir.

Mucizeler, peygamberlerin doğruluklarına delalet eden alametler olduğu için birer ayettirler. İşte bundan dolayı Hz. Salih münkir kavmine “İşte size bir âyet olmak

²⁸ Razi, Fahreddin, **Kelama Giriş**, s. 207.

²⁹ Nesefî, Ebu'l Berekât, Ahmed b. Mahmud, el-Umde, Çev. Temel Yeşilyurt, Kubbealtı Yay., Malatya, 2000, s. 50.

³⁰ Fîrûz Abâdî, Muhammed b. Yakup, el-Kâmûsü'l-Muhit, Beyrut, 1415, s. 1135.

³¹ Mustafa İbrahim, Ziyat, Ahmed Han, Recca, Muhammed Ali, **Mu'cemul Vasit**, Çağrı Yay., İstanbul, trs, s. 35.

³² Karedeniz, Osman, **İlim ve Din Açısından Mucize**, Marifet Yay., İstanbul, 1999, s. 29.

üzere Allah'ın şu dişi devesi"dir dedi.³³ Ayetinde âyet kelimesi, alametler anlamında kullanılmıştır.

Ayet kelimesi, Kur'an'da "delil" anlamında da kullanılmıştır. Kainattaki bütün eşya ve düzen, yani insanın yaratılışı, çeşitli hayvanlar, yerle, sema, gece ile gündüzün birbirini takip etmesi gibi bütün şeyleri ve bunların kusursuz yaratılması Allah'ın varlığına ve birliğine birer ayet ve delil sayılmıştır.³⁴

Bazıları; mucize ile bu manaya gelen ayet arasında fark görerek şöyle demişlerdir: Mucize, tehdidiye bitişik, uygun ve hususidir. Âyet kelimesi ise, ondan daha geneldir. Bununla beraber mucize manasına gelen "âyet" de ilahi ayetlerdendir. Kur'an'da mucize anlamında ayet kelimesi, 58 yerde geçmektedir.³⁵

Kur'an'ın müstakil her bir cümlesi hakka, bir alamet hükmü üzere delalet edici olduğu için, buna da ayet denilir.³⁶

Ancak, âyet ve diğer eş anlamlı kelimeler tam olarak mucize ile eş anlamlı değildir. Çünkü, mucize sadece nebinin nübüvvetinin bir alameti olarak karşı konulmaz harikulade bir hadise iken, Kur'an'da geçen diğer kavramlar daha geniş anlamlar içermektedir.³⁷

Kur'an'da, ne mucize kelimesi ne de harikulade kelimesi kullanılmış değildir. Bunlar İslam alimlerinin kullanmış oldukları terimlerdir. Harikulade kelimesini ilk defa Eş'ariler kullanmışlardır.³⁸

Ayet kelimesi, Kur'an'da ibret anlamında da kullanılmıştır. Mesela, Hz. Lut , Hz. Nuh, Hz. İbrahim gibi peygamber ve kavimleri için ibret verici olaylar vardır. Mesela, Hz. İbrahim'in ateşten kurtulmasında,³⁹ Firavun ve ordusunun denizde boğulmasında,⁴⁰ Yusuf ve kardeşlerinden alınacak ibretler⁴¹ vardır. Yine Hz. Lut'un kavmiyle olanlarla diyalogundan sonra, onlara getirilenlere inanmayışlarının sonunda

³³ Araf, 7/73.

³⁴ Bahçeci, Muhittin, *Ayet ve Hadislerle Peygamberlik ve Peygamberler*, İstanbul, 1997, s. 108.

³⁵ Özbek, Durmuş, "Harikulade Olaylar", S.Ü.İ.F.D., S. 7, Konya, 1997, s. 177.

³⁶ Bahçeci, a.g.e., s. 208.

³⁷ Erkol, Ahmet, "Hz. Peygamberin Mucizevi Mesaleleri ve Nübüvvetin İspatında Ayın Yarılması Hadisesi İle İlgili Bir Değerlendirme," D.Ü. İ.F.D., Diyarbakır, 1999, c. I, s. 262.

³⁸ Mutahhari, Murtaza, *Kur'an-î Araştırmalar*, Çev. Cafer Bayar, İstanbul, 1998, s. 95.

³⁹ Ankebut, 29/15.

⁴⁰ Şuara, 26/66.

⁴¹ Yusuf, 17/7.

bu toplumun helak edildiği ve buradan alınacak ibretler olduğu⁴² belirten ayetler, mucize anlamında kullanılmıştır. Peygamberlerin davetine muhatap olan bütün milletler, davet sahibinden emin olmak düşüncesiyle, ondan tabiat kanunlarını aşan ve ancak ilahi bir kudret sayesinde gerçekleşebilen gözle görülebilir bir mucize göstermesini istemişlerdir.

Sonuç olarak; Kur'an neden mucizeye âyet demiştir? sorusuna şöyle cevap verebiliriz: Birisi kalkıp da; "Ben, Allah tarafından gönderilmişim, bana vahiy gelmiş, benim dediklerimi kabul edin, bu sözler Allah'ın sözüdür derse, acaba halk delil sormadan onun sözlerini kabul etmek zorunda mıdır? Buna göre, peygamber doğruluğunu ispat etmek için çok sağlam bir delil getirmek zorundadır. Bu getirilen sağlam delil de mucizedir. İşte bu münasebetle de ona âyet denilmiştir.⁴³

2- Beyyine

Beyyine kelimesi, kelime anlamı olarak, sözlükte açık-seçik anlamında olup çoğulu ise beyan ve buyanau'dur.⁴⁴ Kur'an'da çok defa mucizeler peygamberlerin peygamberliğine delil olduğu için beyyine kelimesiyle ifade edilmiştir.⁴⁵ Kur'an-ı Kerim'de beyyine kelimesi 72 yerde geçmektedir. Beyyine kelimesi gayet açık anlamında olup, başkasına beyan eden, açıklayan demektir. Onun için davacının davasını açık bir şekilde beyan ve ispat eden şahide, sağlam ve açık delile mucize denilir.⁴⁶

Beyyine kelimesinin içinde olan, ayrılmak ve açık olmak manaları birbirini tamamlayıcı bir nitelik taşır. Çünkü, herhangi bir konu ilk önce birbirinden ayrılır ve açık seçik bir hale getirilir. Bu niteliği taşıyan bilgi tamamen veya kısmen bilmeyen diğer konulara da kılavuzluk yaparak onların bilinmesini sağlar ve bundandır ki ona hakkı batıldan ayıran belge anlamında beyyine denilmiştir. Bu itibarla beyyine kelimesi delaleti açık ve seçik olan delil ve şahit anlamındadır. Peygamberlerin mucizeleri de bu türdür.⁴⁷

⁴² Bahçeci, *Peygamberlik ve Peygamberler*, s. 208.

⁴³ Mutahhari, *Kur'anî Araştırmalar*, s. 96-97.

⁴⁴ Firûz Abâdî, *Muhit*, s. 1065; Râzî, Abdulkadir, *Muhtaru'l- Sıhah*, s. 73.

⁴⁵ Tunç, Cihat, *Kelam İlminin Tarihçesi ve İlk Kelam Okulları*, Kayseri, 2002, s. 125.

⁴⁶ Yazır, Elmalı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Tuğra Yayınları, İstanbul, 1991, c. IX, s. 954.

⁴⁷ Bulut, Halil İbrahim, *Kur'an Işığında Mucize ve Peygamber*, Rağbet Yay., İstanbul, 2002, s. 30-31.

Bu kelime mevsufu gizlenince ve zikrolunmayınca, mucizeler manasında kullanılır ve bu suretle mucizelerin dışında kullanılması azdır. Öyleyse, karine bulunmaksızın az kullanılan mânâ üzerine haml olunmaz.⁴⁸ Kur'an'da, peygamberlerin kıssaları anlatılırken onların beyyine-mucize getirdikleri önemle vurgulanır.⁴⁹ Mucize anlamına gelen beyyine ve beyyinat, daha çok hissi mucize olarak zikredilen Hz. Musa için geçmektedir. Ona verilen dokuz mucize “apaçık belgeler” anlamında “âyet'un beyyinat” denilmesi; sihirbazların, asa ve parıltılı el mucizesine bakarak “bize gelen açık beyyineler” diye ifade etmeleri, bu kabil ifadelerdendir.⁵⁰

3- Sultanu-Mubin

Sultan-u mubin kelimesi, sult, seltu, salit kökünden meydana gelmektedir. Sözlük anlamı ise, taneden bütün yağların çıkarılması ve melikin kudreti, anlamında kullanılmaktadır.⁵¹

Kur'an-ı Kerim'de sultan kelimesi çoğunlukla mucize anlamında kullanılır. Sultan kelimesi, peygamberlerin doğruluklarına delalet eden kelimeler olarak, Kur'an'da geçmektedir.⁵² Sultan kelimesi daha çok, Kur'an'da Hz. Musa'dan bahseden ayetlerde geçmektedir. Bu da sultan kelimesinin hissi mucizeler için kullanıldığını gösterir.⁵³

Sultan kelimesi, yetki anlamına da gelmektedir. Nitekim şu ayette “İflaklarında hiçbir yetki (Sultan) indirmediği şeyleri Allah'a ortak koşmanız.”⁵⁴ sultan kelimesinin yetki anlamında kullanıldığını ifade eder.

Diğer bir ayette ise “Gerçek şudur ki ona (şeytanın) tevekkül edenler üzerinde hiçbir yetkisi (Sultan) yoktur.”⁵⁵ denilerek, ayette şeytanın hiçbir gücünün, yetkisinin, hakimiyetinin olmadığı vurgulanır.

⁴⁸ Bahçeci, *Peygamberlik ve Peygamberler*, s. 208-209.

⁴⁹ Bkz. Bakara, 2/82, 92, 253; Ankebut, 29/39; Âraf, 7/105; Maide 5/22; Tevbe 9/70; Yunus, 10/13, 74; İbrahim, 14/9; Nahl, 16/44; Kasas, 28/36.

⁵⁰ Bulut, *Mucize ve Peygamber*, s. 32.

⁵¹ Razi, Abdulkadir, *Muhtaru'l- Sılah*, s. 972.

⁵² Bkz. Nisa, 4/153; Hud, 11/96; İbrahim, 14/10-11; Mü'min, 23/45; Kasas, 28/35; Duhân, 44/19; Zariyat, 81/38.

⁵³ Bkz. Zariyat, 5/98; Mü'min, 40/23; Mü'minun, 40/45; Hud, 11/96; Nisa, 4/153.

⁵⁴ Âraf, 7/33.

⁵⁵ Saffat, 37/30.

Sultan kelimesi, delil, burhan, hüccet gibi anlamlara da gelmektedir. Genelde bu anlam Kur'an'da, peygamberlere karşı gelenleri, kendileri hakkında Allah'ın hiçbir delil indirmediği şeylere tapmakla suçlamalarındaki tasvirlerinde görülür.⁵⁶

Mesela Hz. Hud ve kavminin arasında geçen olay ve Hz. Hud'dan delil isteyenler için ayet şu şekildedir. "Haklarında Allah'ın hiçbir sultan (delil) indirmediği, sadece sizin ve atalarınızın taktığı bu isimler hususunda benimle tartışıyor musunuz?"⁵⁷

Sonuç olarak, sultan kelimesi Kur'an'da üç anlamda kullanılmıştır. Delil-hüccet, kuvvet ve hakimiyet.

4- Burhan

Burhan kelimesi, b-r-h-n kökünden olup, sözlük anlamı ise hüccet anlamındadır.⁵⁸ Hiçbir kapalılığı olmayan apaçık söz veya hiçbir gizliliği bulunmayan iş, durum anlamına gelir.

Kur'an-ı Kerim'de, sekiz yerde geçen burhan kelimesi, Hz. Musa'nın peygamber olduğunu ispat eden âsâ ve parıltılı el mucizelerine isim olmuştur. "İşte bu ikisi Firavun ve onun adamlarına karşı Rabbi tarafından iki kesin burhan (delil) dir".⁵⁹ Bu âyette Hz. Musa'nın nübüvvetini ispat eden asa ve parıltılı el birer hissi mucizedir. Bu hissi mucizeler, Hz. Musa'nın doğruluğu iddiasının şüphe götürmediğini ispatlamak yönüyle yeterli bir gerekçedir.

Burhan kelimesi, Yusuf suresinde "O hanım, ona gerçekten niyeti bozmuştu, eğer Rabbi'nin burhanını görmese idi, Yusuf da ona özenip gitmişti."⁶⁰ Hakla, batılı ayırdığı için kullanılmış bir delildir. Bütün bunlardan anlaşılın, Burhan kelimesi, bütün şüpheleri ortadan kaldıracak açıklıkta ve itiraza açık kapı bırakmayacak şekilde kesin delil olduğuna işaret edilmiştir. O halde, Burhanda bulunması gereken bir özellik vardır. O özellik de ihtiva ettiği bilginin doğru olması ve o bilginin ikna edici bir özelliğe sahip olmasıdır.

⁵⁶ Bulut, *Mucize ve Peygamberler*, s. 36; Bkz. En'am, 6/81; A'raf, 7/33.

⁵⁷ A'raf, 7/71.

⁵⁸ Fîrûz Abâdî, *Muhit*, s. 1063.

⁵⁹ Kasas, 28/32.

⁶⁰ Yusuf, 12/24.

Burhan kelimesinin, Kur'an'da ki diğer anlamları da ancak akli bir delil şeklindedir.⁶¹ Mesela, Hristiyan ve müşriklerin kendi iddialarını ispatlayacak burhanlar, deliller getirmeleri istenir.⁶² “O gün bu ümmetten bir şahit çıkarılır. “Haydin burhanınızı getirin” deriz, o zaman bilirler ki, Hakikat Allah'a aittir ve uydura geldikleri putlar da kendisinden ayrılıp kaybolmuştur.”⁶³ Bu âyetten de anlaşıldığı üzere onların davaları, iddiaları karşısında getirebilecekleri burhanları (delilleri) yoktur.

Bu âyetlerden de apaçık bir şekilde ifade edildiği gibi, burhan kelimesi Kur'an-ı Kerim'de şüpheleri ortadan kaldıracak ve itiraza herhangi bir açık kapı bırakmayacak şekilde, kesin bir delil anlamında da kullanılmıştır. Bu âyetler de mucizenin yerine kullanılması yönüyle ise, bunun hiçbir itiraza açık bir kapı bırakmayacak kadar sağlam ve doğru olması sebebiyledir.

5- Hak

Hak kelimesi, “Hakken, Hakkaten, Hukuken” şeklinde sözlükte çeşitli şekillerde ifade edilmektedir. Hak kelimesi h-k-k kökünden gelmektedir.

Hak kelimesinin sözlükteki kelime anlamı ise, sabitlik, doğruluk gibi anlamlara gelir. Hak kelimesi, “Bu iş senin üzerine hak oldu” anlamında kullanılmıştır.⁶⁴ Fîrûz Abâdî ise Kamûsü'l Muhit adlı eserinde, hak kelimesini, Allah'ı Teala'nın ismi ve sıfatı, adalet, İslam anlamında kullanmış ve batılın zıddı diye tarif etmiştir.⁶⁵

Mu'cemul Vasıt'ta ise, hak kelimesi, (Yecibu) bir iş gerekli ve sabit olmak, (Yesuğu) bir şeyin boğazından kolay bir şekilde gitmesi, (Ehabbe) sevmek, (saddagahu), seni doğruladım ve zan anlamında kullanılmıştır.⁶⁶

Kur'an-ı Kerim'de 247 ayette geçen hak kelimesi,⁶⁷ çoğunlukla batılın zıddı anlamında kullanılır.⁶⁸

⁶¹ Bulut, *Mucize ve Peygamber*, s. 33.

⁶² Neml, 27/64; Kasas, 28/75; Bakara, 2/111.

⁶³ Kasas, 28/75.

⁶⁴ Abdulkadir, Razi, *Mu'cemu'l- Vasıt*, s. 188.

⁶⁵ Fîrûz Abâdî, *Muhit*, s. 787.

⁶⁶ Abdulkadir, Razi, *Mu'cemul Vasıt*, s. 118.

⁶⁷ Bulut, *a.g.e.*, s. 39.

⁶⁸ Bkz. Bakara, 2/42; Nisa, 4/105; Maide, 5/77.

Kur'an'da geçen hak kelimesinin diğer anlamlarına baktığımızda ise; “gerçeğe uygun söz”,⁶⁹ “doğru haber”,⁷⁰ “doğru yol”,⁷¹ “delil”⁷², “adalet”⁷³ “görev ve hüküm”⁷⁴ gibi anlamlarda kullanılmıştır.

Hak kelimesi, isim ve sıfat olup, bundan dolayıdır ki değişik mana ve anlamlarda kullanılmıştır. En güzel kullanılış şekli, mastar manasında olup. sübut ve tahakku diye kullanılır. Bundan dolayıdır ki bazen düşünceye, bazen de görülen söze söylenir. Düşüncenin, gözleme uygunluğu bakımından kullanıldığı zaman isabet ve doğruluk; iradenin amaca uygunluğu bakımından, adalet anlamına gelir ve onun için sıfat olur. Bu unsurlar için kullanıldığı vakit, zaman ve gerçekleşme anlamında kullanılır. Hak Allah'ın güzel isimlerindedir.⁷⁵ Burada Elmalılı, Hak kelimesini açıklamış, ancak bu kelimesin mucize anlamında kullanıldığına değinmemiştir.

Kur'an-ı Kerim'e bakıldığı zaman, Hak kelimesinin bazı ayetlerde mucize anlamında kullanıldığı görülür. Yunus sûresinde “Kendilerine tarafımızdan hak gelince, muhakkak ki, bu apaçık bir sihirdir, dediler.”⁷⁶ “Musa dedi ki, size Hak gelince ona böyle mi diyorsunuz? Bu sihir midir? Halbuki sihirbazlar iflah olmazlar.”⁷⁷ Bu ayetlerde de Hak kelimesinin apaçık olarak mucize olduğu görülür. Çünkü, Hz. Musa'nın kavmi, indirilen Hakk'ı sihre benzetmişler ve bunu öyle anlamak istemişlerdir. Gerçekten burada Hak kelimesi mucize anlamında kullanılmazsa Hz. Musa'nın kavmi bunu sihre benzetmezdi. Hz. Musa'nın kavminin Hakk'ı (mucizeyi) sihre benzetmesine karşı “Size hakk (mucize) gelince ona böyle mi diyorsunuz?”⁷⁸ diye sitem etmiştir.

Bu ayetlerden de anlaşılacağı üzere, Hz. Musa'nın hissi mucizelerinde Hakk kelimesi kullanılmış ve bu mucizeler Hz. Musa'nın peygamberliğini ispat etmesi ve delil olması yönünden, apaçıktır.

⁶⁹ A'raf, 7/167.

⁷⁰ Mü'minun, 23/62.

⁷¹ Yunus, 10/5.

⁷² Yunus, 10/351.

⁷³ Enbiya, 21/112.

⁷⁴ Bakara, 2/180-241.

⁷⁵ Yazır, **Hak Dini Kur'an Dili**, C.4, s. 448- 450.

⁷⁶ Yunus, 10/76.

⁷⁷ Yunus, 10/27.

⁷⁸ Yunus, 10/77.

C- MUCİZENİN ŞARTLARI

1- İlahi Bir Fiil Olması

Peygamberlik iddiasında bulunan kimsenin, doğru olduğunu ispatlayan mucizelerin bazı şartlar ve özellikleri taşıması gerekir. Bu şartlar yalancı olan kişi ile gerçek olan peygamberi ayırt etmemizde bize yardımcı olur. Eğer bu şartlar konulmazsa peygamberlik iddiasında bulunanın elinde harika olaylar meydana gelse, bu harikaların mucize olduğunu anlamamız mümkün değildir. Buna göre delil olarak sunulan olayın karışıklığa sebebiyet vermemesi için, iddia sahibinin doğruluğuna işaret edecek şekilde meydana gelmesi şarttır.⁷⁹

İslam filozofları ve Mu'tezile kelamcılarında bazıları, mucizenin Allah'ın bir fiili değil de, mucizenin kişinin zatından, nefsinden kaynaklanan bir durum olduğunu öne sürmüşlerdir. İbn-i Sina bunu nefsin bilgi, irade ve fillerle ilişkisi bulunan muharrik güçlerle izah etmiştir. Nefis, nasıl ki bulunduğu beden üzerinde etkili olduğu gibi başka cisimler üzerinde etkili olabilir. Mesela, nefis dışarıda herhangi bir etki bulmaksızın vücudun ısınıp yükseltip düşürebilir. Vehim gücü ise hastalık ve iyileşmeye sebep olabilir. Bu alemdeki şeyler, nefsin tesirini kabul ederler. Nebilerde de bu nefis vardır.⁸⁰ Kur'an-ı Kerim'de, bu sebepten dolayı, peygambere atfedilen ayetler vardır.⁸¹

Kelam literatüründe, mucizenin şartlarından en önemlisi olarak "Allah'ın bir fiili olması" şartı gösterilir.⁸² Mucizenin, "Allah'ın bir fiili olmasıyla" ilgili âyetlerden deliller vardır. "Ona, Rabbinden başkaca ayetler indirmeli değilmiş miydi?" dediler. De ki: O mucizeler ancak Allah'ın katındadır. Doğrusu ben sadece apaçık bir uyarıcıyım."⁸³Bu âyet mucizenin Allah'ın bir fiili olmasına bir delildir.

İslam filozofları ve bazı kelamcılarının, mucizenin gerçekleştirilmesinde nebinin bizzat kendi nefsinin etkili olduğu ve bu nefsin maddeler üzerindeki tasarrufundan dolayı mucizeyi Allah'ın bir fiili değil de, nebinin nefsine yüklerler. Ancak, Bakıllani ise bu konuda bazı kelamcılar ve İslam filozoflarına katılmamış farklı izah tarzları getirmiştir. Buna göre;

⁷⁹ Razi, Fahreddin, *Kelama Giriş*, s. 489.

⁸⁰ Taylan, Necip, *İslam Düşüncesinde Din Felsefesi*, M.Ü.İ.F.V.Y., İstanbul, 1994, s. 216.

⁸¹ Bakara, 2/49; Maide, 5/110; A'raf, 7/107-8.

⁸² Bakıllani, *el-Beyan*, s. 54; Harputi, *Tenkihü'l- Kelam*, s. 229; Tâftâzânî, *Şerhu'l -Makasid*, c. II, s. 176, Râzî, *Fahreddin Kelama Giriş*, s. 475.

⁸³ Ankebut, 29/50-51; Bkz. Âli İmran, 3/49; Maide, 5/110; A'râf, 6/35, 57-52; Hud, 11/33, 80, 88.

Bakıllani, ilk olarak mucizeyi insanın yapabileceği ancak benzerini yapamayacağı ve ikinci olarak ise insanların kesinlikle yapamayacakları mucize olarak ikiye ayırmıştır. Bakıllani bu ayırımı insanın gücü nispetinde yapmıştır. Bu ayırımıda, Bakıllani birincisine örnek olarak Kur'an-ı Kerim'in nazım ve belâgatını örnek verir. İkincisine de cisimlerin ve organların yaratılmasını örnek verir.

Birincisinde, mucizenin ancak Allah'ın kudreti dahilinde olduğunu belirtir. Kulların bu tür mucizeyi yapmaları imkan dahilinde değildir. İkinci tür mucize ise kulların kudret dahilindedir. Ancak Allah bunu insanlara imkansız kılmıştır.⁸⁴

Bakıllani, normal şeyleri insanların yapmasını mucize olarak telakki etmez. Göğe çıkmak, doğudan batıya varmak gibi. Ancak, bunlara icaz karıştır ve bunlar peygamberlerin elinde meydana gelirse mucize olur. İcaz ise Allah'ın bir şekilde kulların gücünü onlara yaptırmamasıdır. Bakıllani, mucizenin ancak Allah'ın kudreti altında oluşu, onun bir fiil oluşu temelinden, insanların kudreti dahilinde olmasını reddetmektedir. Çünkü bu tarz anlayış, peygamberlerin mucizesine şüphe düşürebilir.⁸⁵

Bakıllani, mucizenin ancak Allah'ın irade ve kudretiyle meydana gelebileceğini belirtir. Mucizenin, insanın kudreti dahilinde olmadığını belirtmek için, insanların normal yaptığı fiillerin terk edilmesini de mucize sayar. Peygamberin normal yaptığı fiillerin, başkalarının ise bunu yapamayışına örnek verir ve şu şekilde bunu ızhak eder. Peygamberin elini hareket ettirmesi ve bunu diğerlerinin yapamayışı olağanüstüdür. Her zaman yapılan alışılmış bir fiil olduğu halde, meydan okuma sonunda bu fiili yapamayış mucizedir. O halde, mucize Allah'ın tek başına yaptığı, buna kulun gücünün etkin olmadığı bir hadisedir.⁸⁶

Bakıllani'ye göre mucizeler, insanın kudreti dahilinde değildir. Bu da Bakıllani'ye göre iki şekilde olmaktadır.

1- İnsanların cisimleri yaratmaya kadir olsaydı, şüphesiz onların varlığı nefsinde ve yaratma mahallinde olması gerekir ki bu durum iki veya daha çok cismin bir yerde bulunması anlamına gelir ki bu ise imkansızdır.

⁸⁴ Gölcük, Şerafeddin, *Bakıllanî ve İnsan Filleri*, T.D.V. Yay., Ankara, 1997, s. 112.

⁸⁵ Bakıllani, *el-Beyan*, s. 54.

⁸⁶ Gölcük, *a.g.e.*, s. 113.

2- Bir insanın bir başkasında bir araz meydana getirmesi de muhaldir. Çünkü arazın hem yapanda, hem de karşısındakinde bulunması gerekir. Oysa bilinmeyen bir tek şeyin iki yerde bulunması da muhaldir.⁸⁷

Bakıllani, bazı filozof ve kelamcılarının aksine, insanın mucizeyi yerine getirmesini imkansız görür, bunun hem insanda olmasının imkansızlığını ispat eder yukarıda geçtiği gibi, hem de böyle bir durumda Allah`u Teala insanda o kudreti alır, o insanı o işten alıkoyar. İnananların normalde yaptığı bir iş olan elini kaldırmak ve indirmek gibi işler için peygamber bu iş benim mucizem dese ve elini kaldırıp indirse bu durumda bu işin kendisinden olduğunun bilinmesi ve anlaşılması için, Allah`u Teala hemen karşıdaki insanlar için mu`tat olan bu işi alır ve bu işin kuvveye çıkmasını engeller.

2- Olağanüstü Bir Olay Olması

Kelam literatüründe, mucizede bulunması gereken özellikler söylenirken olağanüstü olma özelliği, Allah'a ait bir fiil olmasından hemen sonra, ikinci sırada zikredilir.⁸⁸

Bu şart, mucizenin tartışılmaz şartlarından biridir. Güneşin doğması, kuşların ötmesi gibi olağan şeyler, tabiat kanunlarının dahilinde olduklarından, nebinin doğruluğuna delalet etmez. Tâftâzânî'ye göre mucizeden maksat, ilgili olayın peygamber olan kimseyi doğrular mahiyette olmasıdır. Olağanüstü olması da bu şekildedir.⁸⁹

Mucize, peygamber olduğunu iddia edenin, Allah tarafından sözlü olarak tasdik edilmesi yerine geçtiği için, olağanüstü olmalıdır. İnsanlar tarafından yapılması mümkün olan bir şeyin nübüvvete delil olması mümkün değildir.⁹⁰ Nitekim bir kimse, benim mucizem yarın güneşin doğudan doğmasıdır ve batıdan batmasıdır demesi ile mucize olmaz, çünkü bu, doğru söyleyeni tasdik için yeterli değildir ve bununla da yalancıyla doğrunun ayırt edilmesi de imkansızdır.⁹¹

⁸⁷ Bakıllani, el-Beyan, s. 91.

⁸⁸ Neseî, Tabsiratü'l- Edille, c. 1, s. 469.

⁸⁹ Yavuz, İslam Düşüncesinde Nübüvvet, İnsan Yay., İstanbul, trs., s. 77.

⁹⁰ Bulut, Mucize ve Peygamber, s. 47-48.

⁹¹ Cürcânî, Şerhu'l- Mevakıf, c.7-8, s. 247.

Mucize, yaratılmışların gücü dahilinde olmayan şeydir. Bir yere kadar kulların gücü dahilinde olan filleri, işlemek mucize olmaz. Mucize, ancak kulların dahilinde olan fillerin, benzerini geçmişte görülmemiş bir şekilde ortaya koymak suretiyle tabiatın dışına çıkıldığı zaman, söz konusu olur. Dolayısıyla mucize, benzeri daha önce yapılmamış olan bir şeye muktedir kılınmak suretiyle ortaya çıkmaktadır.⁹²

Mucize, olağanüstü bir olaydır. Kur'an'ı Kerim de olağanüstü olduğu için, insanlar onun bir benzerini meydana getiremezler. Çünkü, onun benzerini meydana getirme hususunda insanlar ve cinler âciz kalmışlardır.⁹³ Nitekim Allah'ı Teâlâ, şöyle der: "Eğer kulumuz (Muhammed)in üzerine parça parça indirdiğimizden şüphe ediyorsanız haydi onun benzerinden siz de bir sure getiriniz."⁹⁴ "Fakat bunu yapamazsınız."⁹⁵ Bu âyetlerden de anlaşıldığı üzere insanların aciz kalması o şeyin olağanüstü bir olay olduğunu gösterir.

Mucize, olağanüstü bir olay olma özelliğini kendinde bulundurması gerekmektedir. Çünkü bazı mucizelerin, insanların da yapabildikleri fiiller cinsinden oldukları takdirde, peygamber denen kimselerin bu türden olana güç getirebildikleri, diğerinden biraz fazlaca olan fiillerini, bir nevi hile ve oyunla yaptıkları ve bunları bilmeyen diğer insanların, o ölçüde yapmayı başaramadıklarına dair ortaya çıkabilecek bir şüphe hiçe çıkmış olur.⁹⁶ Böylece mucizenin, olağanüstülük kazanması ile normal insanların böyle bir olayı yapabilecekleri zanni, ortadan kalkmış olur.

Mucizenin, olağanüstü bir şekilde nebînin elinde ortaya çıkışı, kulun ifade ve kudreti dışında olduğuna delalet eder.⁹⁷ Harikulade olma özelliği taşımayan bir fiilin, yalancı tarafından ileri sürülebilmesi imkan dahilinde olduğu için, böyle bir olayın delil olma özelliği yoktur. Bu sebeple, peygamberlerin nübüvvetini ispat etmek gayesiyle ortaya konulan delillerin alışılmışın dışında zuhur etmesi şarttır. Ancak böyle olursa harikulade olan fiil, peygamberlik iddiasında bulunanın Allah tarafından tasdik edilmesi yerine geçer.⁹⁸

⁹² Bakıllani, *el-Beyan*, s. 68.

⁹³ Nesefi, *Ömer, Akaid*, s. 168.

⁹⁴ Bakara, 2/23.

⁹⁵ Bakara, 2/24.

⁹⁶ Bakıllani, *el-Beyan*, s. 70.

⁹⁷ Karadeniz, *İlim ve Din Açısından Mucize*, s. 36.

⁹⁸ Bulut, *Mucize ve Peygamber*, s. 48.

Peygamberlerin mucizeleri incelendiğinde, bunların olağanüstü oldukları görülür. Hz. Musa'nın asası, Hz. Salih'in devesi, Hz. İsa'nın ölümler diriltmesi, hastaları iyileştirmesi ve Hz. Muhammed'in Kur'an mucizesi, öne çıkmış benzerlerinin yapılamayacağı hep vurgulanmıştır. Zaten, mucize olağanüstü bir olay olmasa mucize diye adlandırılmazdı.

3- Tehaddi ile Birlikte Meydana Gelmesi

Tehaddi, mucizenin şartlarından olup, meydan okumak anlamındadır. Bu şartın mucizenin şartlarından sayılmasının sebebinin kelam alimleri farklı şekillerde izah etmişlerdir. Kelamcılardan, Fahreddin Razi, tehaddiyi şöyle tarif etmiştir; meydan okumaktan amaç, yalancı birinin geçmiş herhangi bir kimsenin mucizesini kendisine mal etmemesidir.⁹⁹

Tâftâzânî ise, meydan okumaktan kasıt velinin kerametlerini mucizenin tanımından çıkarmaktır diye ifade etmiştir.¹⁰⁰

Cürcânî ise, tehaddiyi, muarızları peygamberin doğru mu yoksa yalancı mı olduğunu ayırmak için peygamberlerden mucize talep ederler. Allah'ı Teala da peygamberini doğrulamak için mucizeyi indirir. Bu da tehaddi ile birliktedir.¹⁰¹ Böylece tehaddi mucizeden ayrı düşünülemez.

Bakıllani'ye göre, tehaddi, peygamberlerin insanların kendi mucizesinin benzerini meydana getirmeleri ile onlara meydan okuduğu, bu mucizenin ise kendisinin Peygamberliğinin bir alameti olduğunu iddia ettiği ve kendisine karşı çıkanların böyle bir şeyi yaratmaktan âciz olacaklarını iddia etmesidir ve bunun da meydana gelmesidir.¹⁰²

Alemde, bazı olağanüstü olaylar vardır. Mucize, keramet, istidraç v.b. bunlar sırf olağanüstü oldukları için mucize ile nitelendirilemezler, çünkü olağanüstü olaylar sırf bu yüzden harikulade sayılırsa, o zaman olağanüstü olmayan olayların da mucize olması

⁹⁹ Razi, *Kelama Giriş*, s. 207.

¹⁰⁰ Tâftâzânî, *Şerhu'l- Akaid*, s. 176.

¹⁰¹ Cürcânî, *Şerhu'l- Mevakıf*, c.VII-VIII, s. 248.

¹⁰² Bakıllani, *el- Beyan*, s. 78.

gerekir. Bunun için mucizenin doğru söyleyenin doğruluğunu ispat etmek için “tehaddi” özelliği taşıması gerekir.¹⁰³

Kur’an-ı Kerim mucizesinin tehaddiyle birlikte olması konusu ise, Kur’an’ın, meydan okumaya ihtiyaç duyusu insanların onun mucize oluşunu bilmemelerindedir. Kur’an insanlara meydan okumuştur. Güçleri, Kur’an’ın benzerini getiremeyince, Kur’an-ın bahis konusu ettiği daha önceki kavimlerde cereyan eden mucizeleri acizlikleriyle görür gibi oldular. Bugüne kadar da meydan okumayan hiç bir kimse, karşı çıkmamış ve benzerini getirememiştir.¹⁰⁴ Buradaki tehaddi de Kur’an-ın mucize oluşunun delilidir. Kur’an meydan okumaya devam ettikçe, Hz. Peygamberin doğruluğuna ve peygamberliğine delalet edecektir.¹⁰⁵

Olağanüstü bir olayın, peygamberin kendisine ait olduğunu iddia ettiğini ve böyle bir iddiası olmayan bir sihirbazın da, bu olayı ortaya koyduğunu farz edelim. O zaman, peygamberin, peygamberliğini ispat etmek için ortaya koyduğu olağanüstü olay mucize olmaktan çıkar. Çünkü, olağanüstü bir fiilin mucize olması için, onun ancak peygamberin yapabildiği bir fiil olması gerekmektedir.

Bir fiil sadece olağanüstü olduğu için mucize olmaz. Kişi ölüyü diriltir, güneşi batıdan doğurtur, fakat peygamberlik iddiasında bulunanın, bu fiil benim mucizemdir dediği zamanda vukua gelmese, bu fiil her ne kadar mucize cinsinden olsa da, yine mucize olmaz. Şayet peygamberin meydan okuduğu zamanda vukua gelse, peygamber için bir delil olmuş olur. Bu misal olağanüstü bir fiilin değil, bizzat zikrettiğimiz, tehaddi durumundan ötürü mucize olduğunun en güçlü delillerinden sayılır. Bunlar mucizenin bizzat kendisini ve türü sebebiyle mucize olmadığını, dolayısıyla herhangi bir asırda, herhangi bir adamın ortaya koyduğu olağanüstü bir fiilin mucize olmasını gerektirmemektedir.¹⁰⁶

4- İddiaya Uygun Bir Şekilde Ortaya Çıkması

Mucizeler, diğer normal olaylar gibi Allah’ın izniyle meydana gelir. Ancak, Allah kendi elçisini sadece olağanüstü olaylarla destekler. Dolayısıyla bir kimse Allah’ın elçisi olduğunu iddia eder, sonra da diğer insanların aciz kalacakları bir olay

¹⁰³ Bulut, *Mucize ve Peygamber*, s. 49.

¹⁰⁴ Gölcük, *Bakıllani ve İnsan Fiilleri*, s. 118-119.

¹⁰⁵ Gölcük, *a.g.e.*, s. 119.

¹⁰⁶ Bakıllani, *el-Beyan*, s. 78-80.

ortaya koyarsa, bu hadise onun gerçek bir peygamber oluşu için istidlali bir bilgi ifade eder.¹⁰⁷

Mucize, peygamberin ileri sürdüğü davaya uygun olmalıdır. Buna örnek verecek olursak, Hz. İsa'nın ben ölümleri diriltirim, körleri ve kötürümleri iyi ederim Allah'ın izni ile benim mucizem budur¹⁰⁸ demesiyle peygamberlik iddiasını ortaya koyar. Allah peygamberlerini mucizeyle desteklemediği anda onun peygamberliği düşer. Zira, mucizelerin gelmesindeki hikmet peygamberi te'yid ve tasdiktir içindir.¹⁰⁹

Mucize, nebinin iddiasına uygun olması gerekir.¹¹⁰ Çünkü, mucizenin Allah tarafından o zatın nübüvvetini tasdik için yarattığı bilinir. Mesela; peygamberlik iddiasında bulunan, mucizem şu ölüyü diriltmektir derse, bunun üzerine oradaki bir dağ konuşsa, bu husus onun doğruluğuna delâlet etmez. Çünkü, bu dağın konuşması müddeti, Allah'ın onu desteklediğine delil teşkil etmez.¹¹¹ Bilakis o elçi yalancı durumuna düşer ve ileri sürdüğü şey iddiasına uygun bir şekilde meydana gelmez.

Sonuç olarak, peygamberin peygamberliğini ispat etmek için bir mucize göstermesi ve bu mucizeyi de bir iddia üzerine, gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bu iddia, herhangi bir şey veya herhangi bir neden için olabilir, ben şu kayadan deve çıkaracağım, benim mucizem şu taşın yürümesidir gibi peygamber bu iddia ile ortaya çıkarsa, o zaman onun iddiasının aynen taalluk etmesi gerekmektedir, eğer bu iddia tam tersi bir şekilde zuhur ederse, nübüvvet iddia edenin yalancılığına delalet eder, onun için peygamberin mucizesi, iddiasına uygun bir şekilde meydana gelmesi gerekmektedir.

5- Mucizenin Peygamberi Yalanlamaması

Ortaya çıkan olağanüstü olay, nübüvvetlik iddiasında bulunanı yalanlamamalıdır. Eğer iddia sahibi benim mucizem şu kelerin konuşmasıdır derse, kelerde o iddia sahibini yalanlasa, o zaman o iddia sahibinin doğruluğu bilinmez.

¹⁰⁷ Bulut, *Mucize ve Peygamber*, s. 58.

¹⁰⁸ Nesefi, Ömer, *Akaid*, s. 169.

¹⁰⁹ Gölcük, *Bakillani ve İnsan Fiilleri*, s. 119.

¹¹⁰ Cürcânî, *Şerhu'l- Mevakıf*, c.VII-VIII, s. 248.

¹¹¹ Cürcânî, *Şerhu'l- Mevakıf*, c.VII-VIII, s. 248; Bahçeci, *Mucize ve Peygamber*, s. 206.

Bilakis onun yalancı olduğu anlaşılır. Zira kendisini yalanlayan harikanın bu tarzda ortaya çıkışı, aleyhine delil teşkil eder.¹¹²

Peygamber olduğunu ilan eden kimsenin göstermiş olduğu mucize kendisini yalanlamamalıdır. Müseylemetül Kezzap peygamberlik iddiasında bulundu, bu iddia üzerine kendisinden mucize gösterilmesi istendi, ancak bu yalancı kişi, bir gözü kör olan birini iyileştireceğine, diğer gözünü de kör etmiştir.¹¹³Böylece Allh'u Teala, yalancının iddiasını tam tersine çevirmiş olur.

Kelamcılar, ölünün dirilip peygamberi yalanlaması konusunda değişik görüşleri sürmüşler. Kelamcılar arasında, ölünün dirilip, peygamberi yalanlaması konusunda bazı görüş ayrılıkları vardır, bu farklılıklara burada değinmek istiyorum.

Peygamberlik iddiasında bulunan bir zat benim mucizem şu dağın konuşmasıdır dese, dağın konuşması, her ne kadar harikulade olaylardan olsa da, eğer olay iddia sahibini yalanlarsa bu iş o zatın yalancı olduğuna delâlet eder. Fakat, bu hal ve hadise bu şekilde, bir dağın konuşması şeklinde değil de, ölü olan bir insanın konuşması şeklinde olmuş ise o taktirde konuşan ölü; "o kişi yalancıdır" dedikten hemen sonra tekrar ölürse, yine peygamberlik iddiasında bulunan zâtın da yalancı olduğuna hüküm verilir. Ancak, konuşan ölü, iddia sahibini yalanlamasından sonra dünyada yeni bir yaşamaya devam ederse, o zaman dava sahibinin yalancı olduğuna hüküm verilmez ve bu mucizenin mucize oluşuna zarar vermez, çünkü dirilen insan irade sahibidir. O insan dirildikten sonra, kendi isteği ve iradesiyle öyle söylemiştir. Bundan dolayı peygamberlik iddiasında bulunan zatı yalanlamış olabilir.¹¹⁴

Amidi, bunun, bu durumda mucize sayılacağı hususunda ihtilafın olduğunu söyler. Ancak, Bakıllani ve bazı kelam alimleri ise, ölünün dirilip,¹¹⁵ peygamberi yalanlaması icazı iptal eder.Kelerin konuşup peygamberi yalanlaması gibi. Cüveyni ise şu görüşü paylaşır. İnsanın, bir müddet tekziple yaşaması veya yalanlayıp hemen ölmesi

¹¹² Cürcânî, *Şerhu'l- Mevakıf*, c.VII-VIII, s. 248.

¹¹³ Nesefî, Ömer, *Akaid*, s. 169.

¹¹⁴ Cüncânî, *Şerhu'l- Mevakıf*, c.VII-VIII, s. 248.

¹¹⁵ Ölüm ve dirilişin neliği hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız. Özarslan, Selim, *İslamda Ölüm ve Diriliş Öğretisi*, Kitap Dünyası, Konya 2001. s. 111 ve devamı; Özarslan, "Allah'ın Görülebilmesi / Rü'yetullah ve Diriliş İlişkisi", F.Ü.S.B.E.D., c.XI, sy.1, s.278-283

arasında hiçbir fark yoktur. Çünkü, ölü her iki halde de tekzip ve kabul etmeye sahiptir. Ancak cansızlarda ve hayvanlarda bu böyle değildir.¹¹⁶

6- Peygamberlik İddiasında Bulunanın Elinde Meydana Gelmesi

Mucizenin peygamberin elinde zuhur etmesi gerekir. Çünkü, mucizenin nübüvvet iddiasında bulunanın, doğru olduğuna delil teşkil edebilmesi için, peygamberin elinde zuhur etmesi şarttır.¹¹⁷ Muhakkak ki mucize peygamberlik iddiasında bulunanın, elinde meydana gelmeli. Mucizeye böyle bir kaydın konulmasının sebebi cihetine gelince, daha önceden olmuş bir mucizenin veya aynı dönemde (muasırında) yaşayan bir nebinin mucizesine yalancı bir kimsenin sahiplenmesinin önüne geçmek içindir.¹¹⁸

Fahreddin Razi, Taftâzânî'nin, elinde zuhur etmesi kaydını aynı anlamamış, Râzî; yalancının, geçmiş kimselerin mucizelerini kendisine mal etmesini tehaddi (meydan okuma) kaydı için kullanmıştır.¹¹⁹

Mucizenin, peygamberin elinde zuhur etmesinden maksat "el" in mecaza hamli ile, mucizenin bizzat peygamberin elinde gerçekleşmesi olmayıp, olayın meydana gelişinde, nebinin olaya bizzat müdahalesidir. Çünkü mucizelerin çoğu, peygamberin kendisinin dışında veya inkarcıların üzerinde meydana gelmiştir. Bu itibarla nübüvvet iddiasıyla birlikte olağanüstü bir delil ortaya koymak, peygamberin elinde meydana gelmesi anlamını da taşımaktadır. Örneğin, hiçbir kimse güneşin her gün sabah doğuşu gibi normal bir olayı, iddiasının doğruluğuna, delil teşkil etmez.¹²⁰ Mucize, peygamber olduğunu ileri süren kişinin bizzat kendisinden zuhur etmelidir ki bu mucize onun davasını ispat etmiş olsun.¹²¹

7- İstenildiği Zaman Meydana Gelmesi

Mucizenin, peygamberin meydan okuması esnasında zuhur etmesi gerekir, iddiadan önce veya iddiadan sonra gerçekleşmesi ile mucize olmaz. Mucizenin, peygamberlik iddia edenin, davasıyla birlikte meydana gelmesi yakîni bir ilim doğurur. Çünkü bu fiil Allah'a ait bir fiildir, bu fiili ondan başkasının meydana getirmesi

¹¹⁶ Cürcânî, Şerhu'l- Mevakıf, c.VII-VIII, s. 248.

¹¹⁷ Cürcânî, Şerhu'l- Mevakıf, c. VII-VIII, s. 248.

¹¹⁸ Taftâzânî, Şerhu'l- Akaid, s. 176, 178.

¹¹⁹ Razi, Fahreddin, Kelama Giriş, s. 207.

¹²⁰ Bulut, Mucize ve Peygamber, s. 53.

¹²¹ Nesefî, Akaid, s. 169.

mümkün değildir. Bu ise iddia sahibinin peygamberliğini tasdikten ibarettir. Bunda herhangi bir şüphe yoktur.¹²² Eğer, istenildiği zamanın dışında meydana gelirse, iddia sahibinin doğruluğuna şüphe düşmüş olur.

Mucize, peygamber olduğunu iddia edenin davası ile birlikte olup daha önce olmamalıdır. Çünkü mucize peygamberi tasdik içindir. Tasdik ise davadan önce düşünülemez. Benim mucizem daha önce zuhur etmiştir demesi, o kimsenin doğruluğuna delil teşkil etmez.¹²³ Mesela, peygamber eskiden olan bir volkanik patlamayı örnek veremez, ancak bununla birlikte önceden olmuş bitmiş bir olayı haber vermesi mucize sayılır. Nübüvvet esnasında meydana gelen adet dışı olaylar bu özelliklere sahip olmadıkça mucize kabul edilmezler, bunlar, keramet, irhas veya aynı dönemde yaşamış başka bir nebinin mucizesi olarak değerlendirilir.¹²⁴

Eğer gecikme kısa bir an içinse, örfen onun benzeri sayılır ve mucizeyle beraberdir. Şayet gecikme uzun zaman olmuşsa, mucize ile beraberliği şart koşanların nezdinde bu beraberlik sözüdür çünkü, mucize gaybi haber vermektir. Mucizeyi, gerçekleşecek olan şeyin bizatihi kendisi olarak kabul edenler bu beraberliği şart koşmazlar. Her iki halde de peygamberin dine sarılmakla insanları davet etmesi uygun düşmez. Fakat, peygamber ahkâmı açıklarsa ve ona sarılmayı olağanüstü olaya bağlarsa Cüveynî'ye göre caiz olur.¹²⁵ Ancak Bakıllani'ye göre ise bu caiz olmaz.¹²⁶

İddia sahibinin, benim mucizem bir ay sonra meydana gelecektir demesinden sonra, uzun bir zaman geçerse ve bu mucize bu uzun süreden sonra meydana gelirse, bunun mucize oluşun da herhangi bir ihtilaf yoktur. Yalnız, nübüvvetin sübutu yönü itibarıyla ihtilaf vardır.¹²⁷ Mucizenin iddiadan önce olmaması gerekir. Tasdik'in davetten önce olması düşünülemez. Eğer iddia sahibi, benim mucizem önceden elimde meydana gelen mucizemdir dese, bu onun doğruluğunu göstermez. İnkarcılar iddia sahibinden harikulade bir olay veya bir başkasını getirmesini ister, şayet iddia sahibi bundan aciz kalırsa, kesinlikle yalancı durumuna düşer.¹²⁸

¹²² Nesefi, *Tabsiretü'l- Edille*, s. 471.

¹²³ Nesefi, *Akaid*, s. 169.

¹²⁴ Bulut, *Mucize ve Peygamber*, s. 54-55.

¹²⁵ Taflâzânî, *Şerhu'l- Akaid*, s. 177.

¹²⁶ Bakıllani, *el- Beyan*, s. 116.

¹²⁷ Cürcânî, *Şerhu'l- Mevakıf*, c. VII-VIII, s. 250.

¹²⁸ Cürcânî, *Şerhu'l- Mevakıf*, c. VII-VIII, s. 248-249.

Mucizenin, iddia ile birlikte olması gerektiğini söyleyenlerle birlikte, buna muhalif olarak, mucizenin iddiadan sonra da olacağını söyleyenler, görüşlerine dayanak olarak da mucizenin kendisi mucizedir görüşüne meyletmişlerdir. O zaman ikinci görüşe göre, uyulması gereken tekliften uzaklaşılır. Bu iki zaman arasında iddia sahibinin iddiasını ve nübüvvetini tasdik etmek vacip değildir. Teklifin şartı nübüvveti tasdiktir, ona uymaktır. Doğru olan görüş birinci görüştür.¹²⁹

Bize göre de birinci görüş daha uygundur, yani nübüvvet iddiasında bulunan zatın, doğruluğunu tasdik etmek için elinde meydana gelen olağanüstü olay ne daha önce ne daha sonra meydana gelmelidir. Tam zamanında olmalıdır. Ancak bu şekilde meydana gelirse iddia sahibini tasdik etmiş olur.¹³⁰ Çünkü zamanın sübut yönünden doğruluğu, peygamberin sözünün sübutluğunun doğruluğuna da delildir.

D-NÜBÜVVET'İN DOĞRULANMASINDA MUCİZE'NİN İSPAT DEĞERİ

1-Mucizenin Peygamberliğe Delaletinin Önemi

Peygamberler, Allah tarafından bir amaç için gönderilmiş olan elçilerdir. Bu elçilerin, kendilerine has özelliklerinin bulunması gerekmektedir. Peygamberlerde, Allah tarafından gönderildiğinin işaretleri vardır ki bunların ilki mucizelerdir.¹³¹ Peygamberlerin inkarcılara karşı nebiliğini mutlak olarak ispat etmesinin tek yolu mucizedir.¹³²

Müslüman kişilerin, Allah'ın insanlara elçi olarak göndermiş olduğu resullerin davalarının doğruluğuna, peygamberlerin Allah ile bir bağlarının bulunduğuna peygamberlerin O'nun tarafından desteklendiğini belgeleyen mucizeler verdiğine inanması zorunludur. Hiçbir peygamber yoktur ki, kendisine mucize verilip ve bu mucizeyle insanların iman etmelerinin zorunlu olduğunu, ortaya koymasın.¹³³ Peygamberler, o kadar çeşitli mucizeler ortaya koymuşlardır ki bunlar arzın yapısal özelliğine vakıf olmakla gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Ona, bu olağanüstü olayın

¹²⁹ Cürânî, Şerhu'l- Mevakıf, c. VII-VIII, s. 251.

¹³⁰ Bulut, Mucize ve Peygamber, s. 55.

¹³¹ Maturidî, Ebu Mansur. Kitabut-Tevhid Tercümesi, Çev. Bekir Topaloğlu, İsam Yay., Ankara, 2002, s. 236.

¹³² Tâftâzânî, Şerhu'l- Akaid, s. 166.

¹³³ Erkol, Nübüvvetin İsbati, S.Ü.İ.D. s. 268.

bütün özelliklerine vakıf olan Allah bahş etmiştir. Bu da, nübüvvetliğini kanıtlaması demektir.¹³⁴

Şimdi mucizenin peygamberliğe delaleti hakkında kelim alimlerinin, görüşlerini kısa da olsa belirtmeye çalışacağız.

Mucize, tabiat kanunlarının üstünde fevkalade bir olaydır. Tabiat olaylarına aykırı olması mucizenin gereği icabıdır. Bunun içindir ki, mucizenin tabiat olayları çerçevesinde açıklamaya çalışılması, mucizenin, mucize olmaktan çıkması ve normal bir olay, fiil haline gelmesidir ki, o zaman mucizenin ispat değeri ortadan kalkmış olur.

Bakıllani, mucizenin peygamberliğin ispatı hususunu kabul eder ve bunu kabul etmeyenlere de şu şekilde cevap verir: “Mucizenin, nübüvvete delil olamayacağı, tabiat kanunları açısından mı imkansızdır, yoksa Allah’ın kudreti açısından mı imkansızdır. Allah’ın kudreti açısından kabul edilirse, bu iddia sahipleri dinlerini terk etmiş olurlar. Yok şayet tabiat kanunları açısından bu fiilleri imkansız kabul edecek olursak, Allah’ın tabiat kanunlarını değiştirmesini ve peygamberin eliyle mucizeler yaratmasını inkar etmiş olurlar.”¹³⁵

İbn-i Sina ise; mucizeyi tabii akışı kesintiye uğratmayan ve daha çok peygamberlerin hayal gücüne ait yeteneği ortaya koyan bir delil olduğunu söyler. Ona göre mucize olağanüstü bir olay olmayıp, Allah’ın bu düzende ortaya koymuş olduğu bir olaydır. Peygamberler geleceği bildikleri için olacak şeyleri de önceden haber vermektedirler. Yoksa, onlar yeni bir şey ortaya koymamaktadır. Mucize olağanüstü görünmesine rağmen, bunun normal bir durum olduğunu, bu düzen sürecindeki mevcudiyetini vurgulamıştır.¹³⁶

İbn-i Rüşd ise, diğer İslam alimleri gibi mucizenin, insanın kendisinin meydana getirmesini imkansız görür. Ancak mucizeyi kendi yapısı gereği mucizenin ortaya çıkartılmasını mümkün görür. Buna binaen, peygamber aslında imkansız olmayan bir şeyi meydana getirmiyor. Bilakis, kendi içinde yapılması mümkün olan bir şeyi yapıyor.¹³⁷

¹³⁴ Maturidi, *Kitabut Tevhid Tercümesi*, s. 233.

¹³⁵ Bakıllani, *el-Beyan*, s. 54-55.

¹³⁶ Ülken, Hilmi, Ziya, *İslam Felsefesi*, Kültür Yay., İstanbul, 1993.

¹³⁷ İbn Rüşd, *Felsefe Din İlişkileri*, Çev. Süleyman Uludağ, Dergah Yay., İstanbul, 1985, s. 312.

İbn Rüşd, mucizeyi peygamberlik için bir delil olarak kabul etmemektedir. Ancak yinede mucizeyi sadece peygambere ait bir fiil olarak telakki etmektedir. Mucizenin nübüvveti ispatladığını kabul etmek için şartları vardır, bunlar ise, mucize cinsinden olan fiil başka hiçbir kimsede bulunmayacak, diğeri ise akıl da bunu, defalarca müşahede edecek.¹³⁸

Söz konusu İslam filozofları mucizeleri peygamberlerin kendi fiilleri olarak görmüşlerdir. Allah'ı Teala, her insana farklı yapıda bir vücut vermiştir. Nitekim peygamberler, Allah tarafından verilmiş bir takım özellikler taşımaktadırlar. Allah'ın kendilerine vermiş oldukları bu özellikler sayesinde, varlıklar üzerinde tasarruf etme yetkisine sahiptirler. Filozoflara göre mucize, nebilerde kendiliğinden sadır olan bir eylemdir. Mucize, bu açıdan nübüvmete delalet etmeyip, kendilerinde bulunan bu özellikler sayesinde, alemde nebilerin tasarruf kuvvetlerinin bulunduğu delalet eder.¹³⁹

Maturidilerin çoğunluğuna göre mucizenin dışında hiçbir şey hiçbir şekilde nübüvveti ispat konusunda delil olamaz. Çünkü sadece mucize nebinin risaletini ispat bahsinde yakını bilgi sağlar.¹⁴⁰ Sırrı Giridi ise, peygamberlerin ancak mucize ile teyit edilebileceğini belirtmiş, mucizeyi, peygamberlik davalarında doğru olduklarına delil için meydan okuma esnasında, Allah'ın adetine muhalif olarak, ellerinde meydana gelen harikulade bir iştir diye ifade etmiştir. Peygamberler, mucize ile desteklenmeselerdi sözlerini kabul etmenin vacip olmayacağını ileri sürmüştür. Yine peygamberlik iddiasında bulunanlardan hangisinin yalancı, hangisinin doğru sözlü olduğunun bilinemeyeceğini sözlerine eklemiştir.¹⁴¹

Nübüvvetin ispatı delilsiz olamaz, bu deliller de ancak mucizelerdir. Her bir resulün risaleti o nebinin göstermiş olduğu mucize ile ispat olunur.¹⁴²

Mu'tezile ise, mucizeye Ehli Sünnet gibi yaklaşmış ve peygamberin meydan okuyarak mucize göstermesi, onun değerini ve itibarını artırır, onun ne kadar doğru olduğunu ortaya koyar diye mucizenin peygamber için ne kadar önemli olduğunu

¹³⁸ İbn Rüşd, *Felsefe Din İlişkileri*, s. 322.

¹³⁹ İbn Haldun, *Mukaddime*, Çev. Süleyman Uludağ, Dergah Yay., İstanbul, 1988, c. I, s. 402.

¹⁴⁰ Pezdevi, İmam Ebu Yusr Muhammed, *Usulu'd-Din* (Ehl-i Sünnet Akaidi), Çev. Şerafettin Gölcük, Kayıhan Yay., 1988, s. 138.

¹⁴¹ Özarslan, Selim, "Sırrı Giridi ve Nakdül Kelam" *F.Ü.İ.F.D.*, sy. 3, Elazığ 1998, s. 257.

¹⁴² Pezdevi, *Ehli Sünnet Akaidi*, s. 138; Nesefi, *Tabsıra*, c. I, s. 468.

vurgulamışlardır. Mucizeyle peygamber, Allah'ın elçisi olduğunu, yalan söylemediğini isbat eder. Mucize peygamberin doğru olduğuna dair Allah katından bir tasdik fiilidir.¹⁴³

İslam filozofları, mucizeyi peygamberin değer kazanma sebebi olarak görürler. Ancak mucizeyi, Allah'ın bir eseri olarak değil de, peygamberin gücünün eseri olarak telakki ederler. Çünkü, bu güç peygamberde vardır. İslam filozoflarına göre Allah fail-i muhtar(Zorunlu olmayan) değil, Fail-i Muzdar(Zorunlu olan)'dır. O'nun fiillerine determinizm hakimdir. Mucizenin, peygamberin nübüvvetine delaleti yönünde hiçbir işlevi yoktur. Mucizenin şartlarından biri olan tehdidi (Meydan okuma) ise mucizenin bir cüz'ü değildir. Mucize peygamberin kendi güç ve fiili olduğundan peygamberin mucize ile muaraza talebine de ihtiyaç yoktur. İslam Filozoflarına göre mucize, nübüvvetle delalet etmez.¹⁴⁴

Ebu'l Muin Nesefi ise, Tabsirasında bu konuya şu şekilde değinmiştir. Ehli Hadis Kelamcıları, peygamberin doğruluğuna mucizesinin delalet eden bir fiil olduğu. dolayısıyla yalancı birinin bu olayı meydana getirmeyeceğini dile getirmiştir. Nesefi, kayadan devenin çıkmasını, Musa (a.s.)'in asasının yılanı dönüşmesini ve benzeri birçok olayların peygamberlerin doğruluğuna delalet ettiğini belirtmiştir.¹⁴⁵

Mucizenin adete muhalif olarak peygamberin hemen iddiasının arkasından zuhur etmesi kesin bilgi ifade eder. Çünkü, Allah'tan başka hiçbir varlığın böyle bir işi yapmaya gücü yoktur. Bu durum, peygamberin nebiliğini doğrulamaktadır. Allah'u Teala peygamberinin sözünü işitmektedir ki, peygamber "Benim iddiamın doğruluğu için, Allah'ın şöyle şöyle yapmasıdır." demesi, Allah'ta bunun akabinde, onun iddiasına cevap vermesi o, nebinin Allah katından doğrulanmasıdır.¹⁴⁶

Nesefi, peygamberin elçisi olduğuna delil olarak mucize vermesine, şöyle bir örnek vermiştir. Elçi, bir sarayda bir ağaç bulsa, ve herkes tarafından o saraydaki ağacı padişahın başkasının onu hareket ettiremeyeceğini bilse, sonra bu saray ahalisinden biri, bu beldenin insanlarına elçi olarak gitse ve padişahın emir ve yasaklarını bildirse ve padişahın elçisi olduğunu söylese, sonra o ahali bu elçiyi yalanlasa, elçi de, padişahın kendisini işittiğini bildiğinden şöyle dese: Ey! padişah senin emir ve yasaklarını halkına

¹⁴³ Gölcük-Toprak, *Kelam*, s. 318.

¹⁴⁴ Gölcük-Toprak, *a.g.e.*, s. 318.

¹⁴⁵ Nesefi, *Tabsira*, c. I, s. 472, 475.

¹⁴⁶ Nesefi, *Tabsira*, c. I, s. 470-471.

ilettim, ancak bu konuda beni yalanladılar. Eğer beni bunlara gönderen sensen ve bende senin elçinsem ve buda doğru ise senden başkası, saraydaki ağacı hareket ettiremediğine göre, benim senin elçin olduğumun doğruluğu olarak, ağacı hareket ettir. Ağaç, elçinin isteğinden sonra ahalinin gözü önünde hareket etse, bu durum elçinin doğruluğuna delildir.¹⁴⁷

Bu mucize gerçekleştiği zaman peygamberin iddiası doğrultusunda yakını bir bilgi ifade eder. Çünkü, bunu Allah gerçekleştirmiştir. Bu da resulün iddiasının doğruluğuna delalettir. Bunun başka izah tarzı yoktur.¹⁴⁸

Ehl-i Sünnet mucizenin nübüvvete delaletini şu şekilde izah etmiştir. Peygamberin Allah'ın elçisi oluşu ancak bir mucize ile mümkündür. Ehli Sünnet alimleri mucizeyi nübüvvetin en büyük delili olarak görmüşler ve peygamberin kendi sözüyle nübüvvetliğinin geçerli olmayacağını ancak, bu benim mucizem diye söyler ve muhatapları ondan aciz kalırlarsa, iddiası doğru olur. Nübüvvet ile mucize arasındaki bağlantısı şu şekildedir. Allah peygamberini bir şeye güçlü kılar ve diğer insanlar ise bunu yapmaktan men olunması şeklindedir. Mucizenin, peygamberin ismetiyle, fazilet ve kemaliyle bir alakası yoktur. Mucizenin ispat değeri vardır.

Ehl-i Sünnet alimleri mucizeyi bir tasdik, ispat olarak kabul ederler. Mucize, peygamberin doğruluğunun bir delilidir. Onu yalancı ve doğrudan ayırır. Peygamberlerin sahip olduğu, ahlaki, ilmi, amali üstünlükler kemal ve faziletleri mucizeye raci olduğundan, nübüvvetin delili mucizedir.¹⁴⁹

Genel olarak, mucizenin ispat değerine baktığımızda, İslam filozofları hariç, diğer ilim ehli bunu kabul etmiş ve ispat değerini artırmak için gayret göstermiş ve birçok örneklerle de desteklemişlerdir. İslam filozoflarının, mucizeyi ispat açısından yeterli görmemesinin tek sebebi olarak şunu görüyoruz; peygamberler, yaratıldıkları zaman diğer insanlara göre daha üstün ve daha kabiliyetli yaratılmıştır. Allah'ın peygamberlerde yaratmış olduğu bu kabiliyet, madde üzerinde etki ve tesir etme şeklindedir: İşte bu etki ve tesir maddenin alışılmışın dışında bir yapıya bürünmesine sebep olup, diğer insanlar bunları mucize olarak telaki etmişlerdir. Bunun için, peygamberin kendi kabiliyeti sınırları içinde olan bu durumu, mucize olarak telakki

¹⁴⁷ Nesefi, *Tabsira*, c. I, s. 470.

¹⁴⁸ Nesefi, *Tabsira*, c. I, s. 471.

¹⁴⁹ Gölcük, *Kelam*, s. 319; Bakıllani, *el-Beyan*, s. 69.

etmemişler, çünkü bunda Allah'ı Teala'nın bir etkisi ve dahili yoktur. Mu'tezile dahil bu görüşün dışında kalanlar, mucizenin Allah'ın bir fiili olduğuna, Allah'ın bir fiili olması hasabiyle, peygamberlerin doğruluğuna bir delil olarak görmüşlerdir.

Mucizeyi, nübüvvetin ispatı açısından delil görmelerinin yegane sebebini şu şekilde izah edebiliriz. Eğer, bir insan çıksa peygamber olduğunu iddia etse, ondan Allah'ın elçisi olduğuna dair bir iz, bir işaret göstermesi istense, o insan da bunu yapamazsa o zaman onun Allah'ın elçisi olduğuna o ahali itimat etmez, bu itibarla peygamberin delil göstermesi şarttır. İslam filozoflarının mucizeyi peygamberin kabiliyetine bırakmaları da bence sakıncalı olabilir. Çünkü, o zaman Allah'ın elçisi olduğunun kanıtı olarak devamlı, Allah'ın güç ve kudretinden örnekler istenecektir, bu insanın doğasında mevcuttur, Hz. Musa'nın Allah'ı görmek istemesi gibi.

2- Mucizenin Yeterli Bir Delil Olamayacağını İleri Sürenlerin Görüşleri ve Tenkidi

Peygamberlik iddiasında bulunan bir kimsenin doğruluğuna delil olarak delil getirmesi gerekmektedir. Ancak insanlar bu sayede onun peygamber olduğunu müşahede edebilir. Çünkü, peygamberlerde birer insan olup normal şartlar altında normal insanlarla ayırt edilmesi mümkün değildir. Bunun içinde Allah'ı Teala elçilerinin doğruluklarını tasdik eder cinsten, deliller koyarak insanların zihnindeki şüpheler giderilir.¹⁵⁰

Bu konuda Gazzali, mucizenin tek başına yeterli bir delil olmayacağını belirtmiştir. Yoksa, sadece değneği ejderha yapmak, ayı ikiye bölmek gibi mucizelere bakarak mucizenin peygambere delaleti kafi gelmez. Çünkü peygamberin nübüvvetine delalet eden sadece mucizeler yoktur, aksine birçok karineler vardır. Eğer, sadece mucizeyi karine olarak ele alırsak, o zaman o mucizeleri sihir ve hayal sayar Allah'ın onunla insanları delalete düşürmek istediğini düşünürüz. Bununla birlikte insan mucize ile birlikte başka karineler bulamazsa, o insanın imanı tehlikeye düşer ve imanı yıkılır. Gazzali burada haklı bir izah tarzı getirmiştir. Çünkü, insanoğlunun mucize ile sihir arasındaki farkı ayırt edebilecek bilgiye sahip değildir, bu bilgiye sahip olursa da çok az insan tarafından bilinecektir ki, Gazzali'nin dediği gibi başka insanların Allah'ın kendilerini delalete düşürmek istediğini düşünmelerine sebep olabilir. Gazzali

¹⁵⁰ Bulut, Mucize ve Peygamber, s. 81.

mucizenin sadece karinelere bir tanesi olduğunu söylemektedir. Böylece, insan oğlunda, belli bir dayanağı zikredilemeyen zaruri bir ilim hasıl olur.¹⁵¹

Şehristani, Gazzali'den farklı bir şekilde mucizeye yaklaşmıştır. Peygamberler hakkında onların doğruluğuna ait zorunlu bilginin Allah'ın kullarının kalbinde yaratabileceğini söyler ve insanlar herhangi bir delile ihtiyaç duymadan, peygamberlere inanacaklarına inanır. Şehristani, mucizeyi insanların farklı şekilde telakki edebileceklerinden nübüvvetin ispatını mucizeyle sınırlandırmanın doğru olamayacağı kanaatinde dir.¹⁵² Burada Şehristaninin, mucizeye yaklaşımı zan üzeredir temennisinden öteye geçmez. Bu açıklamadan sonra, doğal olarak niçin peygamberlerin elinde mucize meydana gelmiştir? Sorusu sorulabilir.

İmam-ı Haremeyne göre ise, nübüvvetin doğruluğuna mucizeden başka bir delil yoktur demiş ve mucize anlayışını ortaya koymuştur.

Tâftâzânî ise, Allah'ın peygamberlerini mucize ile teyidi olmasaydı, peygamberin sözünü kabul etmek vacip olmazdı, çünkü bu davada doğru ile yalan söyleyen ayırt edilmez di.¹⁵³

et-Tahi ise kelamcılarının ve nazar ehlinin en meşhur yolunun, nebinin nübüvvetinin ispatı mucizeyle olduğunu söylemektedir. Çünkü, mucize doğru bir delildir. Aynı zamanda, mucize yalancı ile doğru söyleyenin birbirinden ayırt edilmesini sağlar. Muhakkak ki mucize elbisesini, peygamber olmayanın üzerine giydiremezsin.¹⁵⁴

El-Eş'ari, peygamberin nübüvvetinin doğruluğunun bilinmesinin ilk şartı olarak nebinin mucizesini görmekte, Bakıllani ise, nebinin Allah'ın elçisi olmasıyla bunun gösterilmesinin zorunlu olduğunu söyler ve bu konuda İslam alimlerinin ittifak ettiğini belirtir.¹⁵⁵

Tabiatçılar, nübüvvetin imkanını caiz görmekte, ancak peygamberin iddiası üzerine bina ettiği mucize, tabiatın dışına çıkılarak gerçekleşecek olan bir mucizenin imkansızlığını söylemektedirler. Bu hal, bir delil değil, ancak şüphe ifade eder. Tabiat

¹⁵¹ Gazzali, *el- Munkızu min- Ed- Dalal*, Çev. Hilmi Güngör, M.E.B. Yay., İstanbul, 1994, s. 69.

¹⁵² Bulut, *Mucize ve Peygamber*, s. 85.

¹⁵³ Bahçeci, *Peygamber ve Peygamberlik*, s. 212-213.

¹⁵⁴ et-Tahi, Ebu Cafer Ahmet İbn. Selomel Ezdi, *el Usulu'l- Akideti'l- İslamiyye*, Beyrut, 1987, s. 49.

¹⁵⁵ Bulut, *a.g.e.*, s. 82.

kanunların bozulması imkansız olduğundan, peygamberi doğrulayan herhangi bir delil de yoktur.¹⁵⁶

Nesefi tabiatçılara cevap olarak, mucize Allah'ın bir fiilidir. Bunun içindir ki alemi yaratan Allah için mucize yaratmakta imkansız bir taraf yoktur. Tabiat ve tabiat kanunlarını yaratan Allah olduğuna göre, bunların dışına çıkmak olan mucizeyi, Allah'ın gücünün dışında saymak, nasıl mümkün olabilir diye cevap vermiştir.¹⁵⁷

Tabiatçılar yine bir itiraz getirerek mucizenin, tabiatın dışına çıkararak yapılması, Allah'ın gücü dahilindedir. Ancak sihirbazlar ve İllizyonistler de bunu başarabilirler. Bunları bir birinden ayırabilecek bilgi olmadığından insanlar bunların arasındaki farkı anlayamayacak duruma gelirler ki, gerçek peygamberler ile gerçek olmayanın birbirinden ayrılması imkansız hale gelir.¹⁵⁸

Nesefi buna cevap olarak, klasik bir cevap verir. Allah'u Teala böyle kimseleri başarısız kılar. Bunu yapması da Allah'ın hikmeti gereğidir. İnancı olmayan kişilerin sihirbazla, illizyonistlerin göstermiş olduklarını, mucizeyle ayırt edebileceğini ileri sürmüştür.¹⁵⁹

Mucizeye ilginç bir itiraz yapılmış ve bu itirazın tezime ilginç bir durum katacağını düşündüğümünden bunu tezime almayı uygun gördüm. Allah'ın bir kuluna mucize gösterme gücünün verilmesini anlamak güçtür. Mucize sahneleriyle halkın imana gelmesi yerine, Allah'ın o kişilerin, inanmaya elverişte yaratmak daha ciddi bir mucize sayılmaz mı?¹⁶⁰Bu görüşe göre Allah'ın insanları sorumlu tutmasının anlamı kalmamaktadır, çünkü insanlar mecbur kalmış olurlar.

“Gücünü mucizeden alan ve sorunlarının gerçekliğini mucizelerle savunan bir din, zamanla gelişen bilim ve teknik karşısında gerilemek zorunda kalır.”¹⁶¹ “Dinsel mucizeler ise ancak o dine mensup olanların, birer tarihsel anı olarak kontrolsüz kabulü zorlanılmış olan söylentileri, belki de efsanedir.”¹⁶² “Mucize bunu gösterinin dinsel değerini yüceltmış ve insanları kendisine inandırmış olsa bile, ileri sürdüğü düşünceleri,

¹⁵⁶ Nesefi, *Tabsira*, c. I, s. 445.

¹⁵⁷ Nesefi, *Tabsira*, c. I, s. 476-477.

¹⁵⁸ Nesefi, *Tabsira*, c. I, s. 445.

¹⁵⁹ Nesefi, *Tabsira*, c. I, s. 478-479.

¹⁶⁰ Sena, Cenil, *Hz. Muhammed'in Felsefesi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1975, s. 232.

¹⁶¹ Sena, a.g.e., s. 233.

¹⁶² Sena, a.g.e., s. 233.

ancak bunlarla kabul ettirmek"¹⁶³ zorunda kalışı gibi bir acizliğin de işareti olmaktan kurtulamaz ve yazarımız, şöyle devam etmiştir, dinsel mucizelerin yerini bilimsel buluşlar aldığından dolayı, keşif, keramet, mucize yolları bir daha açılmamak üzere kapanmıştır. Sonunda D.Hume'nin bir sözüyle konusunu bitirmiş, "Hiçbir mucizenin dine temel olacak derecede doğru olduğu ispat edilemez."¹⁶⁴

Bu şekil mucizenin inkarı tamamen delilsiz ve temelsizdir. Kur'an'ın akli bir mucize olduğu milyarlarca insan tarafından kabul edildiği şüphe götürmez bir gerçektir.

3-Mucizenin Akıl ve Nakil Yoluyla İspatı

Tabiat kanunlarına uygun olmayan pek çok şey akla muhalif değildir.¹⁶⁵ Alem, Allah'u Teala'nın dilemesi ve yaratmasıyla meydana gelmiştir. İsteddiği zaman tabiat kanunlarını değiştirir, Allah, tabiat kanunlarına bağlı değil, bilakis tabiat kanunları Allah'ın kudretine ve gücüne bağlıdır. Nitekim, Hz. Meryem'e, Hz. İsa'yı Dünyaya getireceği bildirilince şöyle dedi: "Ey Rabbim! Bana bir beşer dokunmamışken, benim nasıl bir çocuğum olabilir? Allah Dedi; Öyle, Allah ne dilerse yaratır. Bir işe hükmedince. O işe ol eder, o da oluverir"¹⁶⁶ Hz. İbrahim'in hanımı Hz. Sâre de Allah tarafından bir oğlan doğuracağı müjdesini alınca "Vay kendim bir kocakarı şu eşimde bir ihtiyar iken ben mi doğuracağım, bu cidden pek şaşılacak bir şey dedi. (Melekler) Allah'ın emrine mi şaşıyorsun? dediler"¹⁶⁷ Çünkü, o hakiki bir müessir'dir. Dünya elçileri göndermiş, bunların kendisinin elçileri olduğunun kanıtı olarak kainattaki cari olan kanunlarını bir an değiştirerek alametler yaratmış ve deliller koymuştur."¹⁶⁸ Bu alametler ile deliller mucizeler olup, akıl yönünden muhal olmadığı bu âyetlerden de anlaşıldığı üzere sabittir.

Mucize, peygamberin peygamber olduğunun bir kanıtıdır. Allah, o mucizeye davet eden nebiyi doğrulamak için davetinin gerçekliğini kanıtlamıştır.¹⁶⁹ Mucizeler, peygamberin nübüvvetliğini destekleyen delillerdir. Bu harika olayların meydana

¹⁶³ Sena, Hz. Muhammed'in Felsefesi , s. 234.

¹⁶⁴ Sena, a.g.e., s. 224.

¹⁶⁵ Bahçeci, Peygamber ve Peygamberlik, s. 168.

¹⁶⁶ Âl-i İmrân, 3/47.

¹⁶⁷ Hud, 11/72-73.

¹⁶⁸ Bahçeci, Peygamber ve Peygamberlik, s. 170.

¹⁶⁹ İzmirli, İsmail Hakkı, İslam'da Felsefe Akımları, Kitapevi Yay., İstanbul, 1995, s. 311.

gelmesi aklen men edilmiş değildir, ancak böyle bir tarz normalde adet olmadığı için, insanın hayretine sebep olur.¹⁷⁰

Peygamberler mucize ile desteklenmemiş olsalardı, sözlerini kabul etmek vacip olmazdı. Mucize meydana gelince, peygamberin doğru söylediği doğal bir şekilde kesinlik kazanmış olur. Mucizenin Allah tarafından, tasdik maksadı için olmaması veyahut yalancı olanı tasdik için olması imkanı vardır gibi, akla dayanan ihtimaller bir itiraz olarak ileri sürülemez. Nitekim ateşin sıcak olmaması ihtimali mümkündür denilmek suretiyle, ateş hakkında hisse dayanan zaruri bilgi de itiraz ve tenkit konusu yapılamaz. Burada ateşin sıcak olmaması ihtimali mümkündür, cümlesi sıcak olmadığı farz edilirse bundan bir imkansızlık ortaya çıkmaz manasına gelmektedir. Kelamcılara göre tabiat kanunları mümkündür. Zaruretlerini ve vücupluğunu ise Allah'tan almaktadır. Bunun için de vacib-i li gayrihidir . Mucize, mahiyeti itibariyle pozitif ilimlerle izah edilemez. Bu çeşit olaylar eğer, pozitif ilimlerle açıklanabilse, o zaman mucize olmaktan çıkar, normal bir olay haline gelir.¹⁷¹

Mucize, aklen imkansız değildir. Çünkü, bilinen tabiat kanunlarına muhalif görünen bir şeyin meydana gelmesini imkansız kılacak bir delil yoktur. Madem ki, kainatı Allah yaratmıştır. Öyleyse, o zaman olağanüstü kanunlar yaratmış olması da imkansız değildir. Bunu zayıflatacak hiçbir akli delilde yoktur. Allah'ı Teala tabiatta olmayan bir şeyi yaratırsa, bu durum akla aykırı değildir. Akıl, o zaman olaya yeni bir sebebin girdiğine hükmeder.¹⁷²

Mucize için yapılan itirazlarda mucizenin başka bir gaye için yaratılmış olabileceği gibi itirazlar normal sayılabilir, bu gibi faraziyeler mucizenin meydana gelmesinden sonra ortaya çıkan zaruri bilgiyi ortadan kaldırmak için yeterli değildir. Şu halde mucizenin meydana geliş tarzı, hadisenin özünde tastiğin bulunduğu işaret ettiği için bununla başka bir maksadın olduğunu ileri sürmekte anlamsızdır.¹⁷³ Mucize, imkansız olan bir şeyi var etmek değil, akıl açısından gerçekleşmesi mümkün olan bir şeyin ilahi iradeyle varolmasıdır. Mucize, tabiatta hüküm süren kanunların üstünde olan

¹⁷⁰ Bilmen, *Muvazzah İlmî Kelam*, s. 132.

¹⁷¹ Täftâzânî, Sa'duddîn, *Şerhü'l-Akaid*, (Kelam İlmî ve İslam Akaidi), Çev. Süleyman Uludağ, Dergah Yay., 1980, s. 275-296.

¹⁷² Yüksel, Emrullah, *Kelam Dersleri (İlahiyat ve Nübüvvet)*, Erzurum, 1986, s. 59-60; Nesefî, Ebul Berakât, *el-Umde* s. 106-107.

¹⁷³ Bulut, *Mucize ve Peygamber*, s. 100.

bir olaydır. Ancak bununla beraber, mucizenin gerçekleşmesi mümkündür. Bunun meydana gelebilmesi için sadece tabiat ötesi bir güce ihtiyaç vardır.¹⁷⁴ İnsanlarda ise bu tabiat kanunları tecrübe ile keşfedilir ve bu kanunlar hüküm olarak ifade edilir. Bu hüküm ise mutlak suretle zaruri değildir.¹⁷⁵ Çünkü bu insanlara göre olup, izafidir.

Nübüvvet neden mümkünse, mucizede ondan mümkündür. Gaybi haber ve hadiselerle muttali olmak için ise, zaten bunlar nübüvvetin tanımı içindedir. Bu ise en iyi bir biçimde vahiy de tecelli eder.¹⁷⁶

Acaba olağanüstü olayları halk etmek, şu yeryüzünü ve gökyüzünü yaratmaktan daha mı zordur. Zaten, bu alemde ilk olarak meydana gelen her şey adete muhalif olarak meydana gelir, sonra ise insanlar bunun normal bir şey olduğunu kabul eder, hüküm haline getirerek, adet halini alır.¹⁷⁷

Mu'in Nesefi, her şeyi yaratanın Allah olduğunu, kabul eden herkesin, bir ateşin yakıcılığını yok edip, ateşin serinletici bir yapıya kavuşturmasını, kabul etmeyenlerin Allah'ı aciz olarak nitelendirmiş olacaklarından, o zaman Allah'ı faili muhtar değil de bağımlı olduğunu iddia etmeleri gerekir. Allah kainatı yoktan var ettiğine göre, niçin kainatta olan bir kanunu tersine çevirerek harikulade bir olay meydana çıkarmasın.¹⁷⁸ Burada da Nesefi klasik olarak Allah'ın gücünün her şeye yeteceğini, böyle her şeye gücü yeten bir yaratıcının harikulade bir olayı yaratamayacağını imkansız görmektedir. Çünkü bu fiiller insanın değil bilakis fail-i muhtar olan, Allah'ın fiilleridir.¹⁷⁹

Tâftâzânî Şerhu'l- Makasid'in da mucizeyi aklen ispat etmeye çalışırken, mucizeye karşı getirilen itirazları ifade etmiş ve bunlara kendince cevaplar vermiştir. Birinci itiraz şöyledir. Mucizeleri caiz görmek safstadır, çünkü dağın altına, denizin yağa, şu şahsın başka bir şahsa dönüşmesi caiz olsaydı, dağın altına denizin yada, şu şahsın da başka bir şahsa dönüşmesi caiz olurdu. İkinci itiraz ise; Mucize kabul edilse

¹⁷⁴ Mutahhari, *Kur'an'ı Araştırmalar*, s. 124.

¹⁷⁵ Nesefi, *Ebul Berekât, el- Umde*, s. 199.

¹⁷⁶ Kutluer, İlhan, *Akıl ve İtikad*, İz Yay., İstanbul, 1996, s. 108.

¹⁷⁷ Bilmen, *Muvazzah İlmi Kelam*, s. 131.

¹⁷⁸ Nesefi, *Tabsıra*, c. I, s. 477.

¹⁷⁹ Özarlan, Selim, *Matüridi Kelamcısı İbn Hümmam'ın Kelami Görüşleri*, Bizim Büro Basımevi Ankara, 2003, s. 76.

bile mucize anında orada olmayanları bağlamayacağını ileri sürmüşler, çünkü mucizenin aktarılmasının en büyük yolu tevatürdür oda yakın ifade etmez.¹⁸⁰

Tâftâzânî, buna şöyle cevap vermiştir: Harikulade olaylar aklen mümkün olmayan işlerin meydana gelmesidir. Bu işlerin yaratılması arz, sema ve her ikisinin arasındaki varlıkların yaratılmasından zor değildir. Bu işlerden bazılarının olamayacağına hükmetmek, mesela yukarıda geçtiği gibi, öne sürülen dağın altına dönüşmesi gibi. Ancak Allah'ı Teala dilerse bunlarda değiştirdi, o zamanda mucize olarak kabul edilirdi. Şu halde harikulade olayların meydana gelmesi caizdir asla safsata değildir.¹⁸¹

Tâftâzânî, mucizenin sonunda zorunlu olarak onun zaruri bir ilminin var olduğunu ileri sürerek, adam ile melikin örneğini vermektedir. Bir adam bir mecliste kalksa ben şu melikin elçisiyim dese, cemaatta melikin elçisi olduğuna dair bir delil getirmesini istese, o adamda benim delilim şudur: Bu melik her zamankinin aksine adet olanın dışında tahtından üç defa kalkıp otursa o zaman melikin hareketleri, elçi için tasdik olur. Şüphesiz ki elçinin doğruluğuna dair zaruri bir ilmi ifade eder.¹⁸²

Filozofların, mucize Allah'ın bir fiili değildir. Sadece o peygamberin kendi yaratılışından dolayı peygamberin madde üzerindeki tasarrufundan meydana gelen bir olaydır şeklindeki görüşlerine Tâftâzânî buna şu şekilde cevap vermiştir. Varlık aleminde Allah'tan başka müessirin kabul edilmeyeceğini biliriz, özellikle ölülerin diriltmek, asayı yılanı çevirmek gibi, Allah'ı Teala istenileni ortaya koymada, manileri ortadan kaldırmada yeterlidir. İşte bunun içindir ki bu, Allah'ın bizatihi fiilidir. O'nun emri ile ve güç vermesi ile meydana gelir.¹⁸³

Mucizeye yapılan itirazlardan diğeri ise, yalancının elinde meydana gelmesi ve bununla insanları saptırmaya çalışması. Buna da Tâftâzânî mantıki bir çıkarımla cevap vermiştir. Mucizenin yalancı bir kimsenin elinde meydana gelmesi, ilahi kudretin kudretine binaen aklen caiz ise de âdeten ise, olması düşünülemeyendir. Diğer normal olanların hükmü de böyledir. Mucize, yalancıdan zuhur ederse, yalancı aynı anda hem yalancı hem de doğru olması gerekir ki bu muhaldir. Maturidiler ise, yalan söyleyen ile

¹⁸⁰ Tâftâzânî, *Şerhu'l-Makasid*, c. II, s. 177.

¹⁸¹ Tâftâzânî, *Şerhu'l-Makasid*, c. II, s. 177.

¹⁸² Tâftâzânî, *a.g.e.*, c. II, s. 178.

¹⁸³ Tâftâzânî, *Şerhu'l-Makasid*, c. II, s. 179.

doğru söyleyen arasında bir eşitliği gerektirir. Nebi ile yalancıyı birbirinden ayırmak bahis konusu olmadığı için mucizenin yalancının elinde meydana gelmesini aklen imkansız görmüşler. Bu durum hakim olan Allah'a layık olmayan bir durumdur.¹⁸⁴

Allah'ü Teala'nın, zaruri bir ilmi yaratması suretiyle, nübüvvetin ispatın da hiçbir gizlilik yoktur. Hz. Ebubekir'in ilmi gibi. Yalan'dan masumiyeti sabit olan kimsenin haberi de nübüvvetin sübutunda yine bir gizlilik bulunmaz. Cüveyni'nin de dediği gibi nübüvvetin ispatında mucizeden başka bir şeyin, delil olarak gösterilmesi mümkün değildir. Ancak delil olarak ileri sürülenin harikulade olmayışı veya harikulade oluşuyla birlikte dava ile beraber bulunmuyorsa delil olmaya elverişli olamaz.¹⁸⁵ Peygamberin meydan okuduğu şeylerin gerçekleşmesi onun davasını Allah'ın onaylaması anlamına gelir.¹⁸⁶

Kur'an-ı Kerim'de ise mucizeler peygamberlerin doğruluklarına delil olarak zikrolunur. Peygamberin doğruluğunu göstermesi konusunda, Allah'ın şahadetidir. Kur'an'da mucizeler, peygamberlerin doğruluğunu ispat eden deliller olduğu için ayet, beyyine ve burhan olarak zikredilmiştir. Bazı ayetlerde ise peygamberin doğruluğuna açıkça delil olmasıyla mucizeden sultan'um-mubin¹⁸⁷ olarak bahsedilmiştir. Şu halde mucize peygamberin nübüvvetliğini açıkça ispat eder. Kur'an-ı Kerim'de geçen mucizelerin¹⁸⁸ olduğu gibi.¹⁸⁹ Kur'an-ı Kerim'de bütün kavimlere peygamberler gönderildiği ve bunların mucizelerle desteklendiği açıklanmıştır.¹⁹⁰ Kur'an peygamberlik iddiasında bulunanların delil getirmelerini zorunlu olduğunu açıklamış bu durumu ise kıssalar halinde açıklamıştır. Bu kıssalar ise Hz.Musa'nın parıltılı eli ve asası, Hz.Salih'in devesi, Peygamberimizin Kur'an mucizesi gibi. Bu mucizelerde tehaddi,(Meydan okuma) öne çıkmakta ve bununla da mucizenin Nübüvveti delil olduğu açıkça anlaşılır hale gelmektedir¹⁹¹.

¹⁸⁴ Tâftâzânî, Şerhu'l- Makasid, c. II, s. 180.

¹⁸⁵ Tâftâzânî, Şerhu'l- Makasid, c. II, s. 178-180.

¹⁸⁶ Özarslan, İbn Hüman, s. 76.

¹⁸⁷ Naziat, 79/20-21; Tâhâ, 20/72.

¹⁸⁸ A'raf, 57/103-126; Tâhâ, 20/47, 74; Şuara, 26/29-42.

¹⁸⁹ Bahçeci, Peygamberler ve Peygamberlik, s. 210-211-217.

¹⁹⁰ Bkz. Maide, 5/32; Yunus, 10/74; İbrahim, 14/9; Nahl, 16/43-44.

¹⁹¹ Bulut, Mucize ve Peygamber, s. 92.

Kur'an'da, geçen mucizelere bir göz atarsak; Hz. Musa'nın Asası ve Yed'i beyzası¹⁹² Hz. İsa'nın ölüleri diriltmesi, hastaları iyileştirmesi¹⁹³ Hz. Salih'in devesi¹⁹⁴ ve "Size Rabbinizden bir mucize getirdim, size çamurdan bir kuş yapar, ona üflerim ve Allah'ın izniyle o kuş oluverir, yine Allah'ın izniyle körü ve alacayı iyileştirir ölüleri diriltirim. Ayrıca evlerinizde ne yiyip ve ne biriktirdiğinizde haber veririm, eğer inanan kimselerdenseniz bunda sizin için ibretler vardır."¹⁹⁵Bu âyetlerde mucizenin peygamberliğe bir Olduğunu açıkça ortaya koyar.

Nübüvvet iddiasında bulunan peygamberin mucize göstermesi ve bu mucizenin müşahade sonucu tevatürle nakledilmiş olması kesin hükümlerdendir. Çünkü, tevatür edenlerin yalan haberi naklettikleri âhâd olsun veya topluca olsun görülmemiştir. Büyük bir topluluğun yalan üzere birleşmesi görülmemiş ve bunun olması çok zor bir olaydır¹⁹⁶.

Mucizenin, aklen ve naklen ispatı için çaba sarfettik, hem yapılan itirazlara verilen cevaplar, hem de mantıki çıkarımlarla mucizenin ispatını yapmaya çalıştık. Bu ispatlar, aklen yeterli olup fazlasına gerek yoktur. Çünkü, hiç şüphe bırakmayacak şekilde izah etmeye gayret ettik. Yapılan itirazlar ise yeterli bir şekilde kendi içinde tatmin edici bir seviyede değildir. Meselâ, filozofların mucizenin Allah'ın fiili değil de peygamberin kendi fiili görmelerinde mantık sorunu vardır. Çünkü, buna yapılacak en küçük itiraz bu düşünceyi boşa çıkabilir. Mucizenin, naslarla ispatına gelince bu daha kolay bir iştir. Çünkü, Allah'u Teala açıkça Kur'an'da mucizeyi elçisi için apaçık bir delil kıldığını belirtmiş ve bunu yaparken de açık delil kılma işinin kendisine ait olduğunu belirtmiştir. Mucizeye itiraz edenlere Kur'an-ı Kerim yeter. Halen hiçbir harfinin bozulmaması ve meydan okuyuştan bu zamana kadar bir sürenin dahi getirilememesi, mucize olarak peygamber olduğunu iddia edenin iddiası için yeterlidir. Apaçık bir şekilde hem akli, hem de nakli ispatlarla mucize peygamberlik iddia edenin doğruluğuna delildir. Bu ise yalancı kişilerin çıkıp da peygamber olduğunu iddia etmelerini ve bunun sonunda o yalancı kişiyi boşa çıkartacak en büyük boşa çıkarıştır.

¹⁹² A'raf, 7/107; Tâhâ, 20/19-21; Şu'ara, 26/32; Kasas, 28/32.

¹⁹³ Zuhruf, 43/63-64.

¹⁹⁴ A'raf, 7/73; Hud, 11/61; Hicr, 15/82.

¹⁹⁵ Âl-i İmrân, 3/49.

¹⁹⁶ Karadeniz, İlim ve Din Açısından Mucize, s. 155.

Bunun içindir ki ortaya çıkan bu kişilerin yaptıklarının tam tersine dönüşmesiyle, insanlık büyük tehlikelerden sakınmış ve bunlara düşer olmamıştır.

Mucize, ancak nebinin davetine inanmayan yada itimat etmeyen insanların isteği üzerine gelir. Mucizenin meydana gelmesi kendisine peygamberlik verilen kimsenin peygamber olduğunun doğruluğunu doğrulayan delillerdendir. Peygamber, Allah'ın emirlerini tebliğ ettiğini ispatlamak isterse bunu mucizeyle ispat eder ve Allah'da o anda mucize göndermesiyle onun peygamberlik davasında doğru olduğunu teyit eder. Şüphesiz ki Allah'ın bir yalancının davasını doğrulması mümkün değildir. Yalancıyı doğrulamak ise yalancının davasını doğrulamak olur ki, bu ise kendi kendini yalanlamaktır. Allah'ın yalan söylemesi muhaldir. O halde peygamber olduğunu iddia eden kimsenin bu davada bulunduğu sırada meydana gelen mucizeler gösterildiğinde zaruri olarak, Allah'ın mucizeyi peygamberin davasında doğru olduğunu doğrulamak için meydana getirdiğini biliriz¹⁹⁷.

4- Tabiat Kanunlarının Zorunsuzluğu ve Mucize

Mucizeler, mevcut kanunlara göre gerçekleşir; ancak insanlar mucizelerin meydana gelişini empirik metodlarla keşfedemezler, diyor Baljon, mucizeye böyle yaklaştıktan sonra şöyle devam etmektedir. "Mucizeleri tabiatın normal işleyişini bozan harikulade şeyler olarak görmek ve ilahi tabiat kanunlarına zıt saymak çok yaygın bir yanılgıdır."¹⁹⁸ diye mucize hakkındaki itirazları dile getirmiştir. Biz de bu itirazları ele alıp ve cevap teşkil edecek şekilde mucize ve tabiat kanunlarını inceleyeceğiz.

Mucize, tabiat kanunlarının yıkımı, bozulması olarak görülürken diğer taraftan ise bu kanunlarının bir ihlali olmadığı vurgulanmaktadır. Öncelikle tabiat kanunları tesadüf ve tabiat üstü prensiplerle açıklanmaya karşı doğmuş olup, bilimsel düşüncenin temeli olarak görülür. Bu anlamda mucize daha da önem taşımaktadır, çünkü mucize tabiat kanunlarının askıya alınması anlamını içermektedir.

Tabiat kanunlarındaki zorunluluk ise "Bir şeyin olduğundan başka bir şey olmamasına denir"¹⁹⁹ Boutroux, bu zorunluluğa şöyle örnek vermiştir, ateşin özelliği ve

¹⁹⁷ Abdul, Muhammed, *Tevhid Risâlesi*, Fecr Yay., Çev. Sabri Hizmetli, Ankara, 1996, s. 133.

¹⁹⁸ Baljon, İ.M.S. *Kur'an'ın Yorumunda Çağdaş Yönelimler*, Çev. Şaban Ali Düzgün, Fecr Yay., Ankara, 2000, s. 87.

¹⁹⁹ Boutroux, Emile, *Tabiat Kanunlarının Zorunsuzluğu Hakkında*, Çev. Ziya Ülken, M.E.B. Yay., İstanbul, 1998, s. VIII.

sonucu yakmaktır, başka türlü düşünülemez, ateş kendi vasfının peşinde gitmeye mahkumdür. İşte bu bir zorunluluktur.²⁰⁰ Ancak zorunsuzluktan da bahsetmek gerekmektedir. Tabiat kanunları eşyanın içine konmuş değildir. Bu olaylar ilim adamlarının yorumları sonucu formülleştirilmesidir. Tabiat kanunları ile birde determinizm vardır ki, buda sebep-sonuç ilişkisine dayanan tabiat olaylarıdır.²⁰¹ Boutroux, tabiat kanunlarının zorunsuzluğunu şu şekilde izah etmiştir. İnsan vücudundaki hücrelerinin canlı olduğunu ve bunun sebebini de hücre içindeki protoplazmanın irkilmesi(Tepkide bulunması) olarak görmektedir. Buna binaen bu hücrelerin bir takım kotlamalarla hareket ettiği ve hücrenin buna göre hareket ettiğini bu hareketlilik nedeniyle devamlı değişebilen şeylerde bir şeyi sabit olarak yakalayıp, onun üzerinde bir kanuniyyet getirmeyi adeta imkansız görmektedir²⁰².

Mucize, tabiatı altüst etmek veya bu kanunları bozmak için değildir. Peygamberi teyid içindir. Bu harikulade olaylar, tabiatı bozmak için değil, Allah'ın adeti gereği, peygamberini teyit içindir.²⁰³ Yukarıda da bahsettiğimiz gibi, kanunların zorunluluğunu savunanlara karşı Gazzali böyle bir zorunluluğu kabul etmemekte, ancak buna "Alışkanlık" bağlantısı olarak ifade etmiştir ve tabiat olaylarının zıtlarının meydana gelmesini veya gelmemesini kabul eder. Alemde tek faili muhtar olan Allah'ı kabul eder. Buna binaen, ateş ile pamuk karşılaştığı zaman Allah'ın bunu yakması da mümkündür, yakmaması da mümkündür."²⁰⁴

Determinizmin olmadığını Max Planck, şöyle ifade etmiştir: "Eskiden mabet ilimlerinin en şazması olarak tanınan ve kanunlarına dış âlemin gerçek ifadesi ve mutlak bir hakikat gözü ile bakılmaya alışılmış bulunan fizik ilmi de irrasyonel unsurlar içinde bulundurmaktadır. Bu hal, beşer ilminin kendi meselelerini hiçbir zaman tamamiyle çözmeye kadir olamayacağını bize göstermektedir. Çünkü son hedef, metafizik cinsinden olup, her çeşit tecrübenin ötesinde bulunmaktadır."²⁰⁵

Ömer Nasuhi ise tabiat kanunlarının, zorunluluğunu kabul etmemekte, bunların mutlak zaruri olmadığını tecrübeye dayanan bir ifade olduğunu vurgulamaktadır. Aynı

²⁰⁰ Boutroux, *Tabiat Kanunlarının Zorunsuzluğu*, s. VIII. IX

²⁰¹ Boutroux, a.g.e., s. IX.

²⁰² Boutroux, a.g.e., s. 8-9.

²⁰³ Yüksel, *Kelam Dersleri*, s. 58.

²⁰⁴ Yüksel, a.g.e., s. 8-9.

²⁰⁵ Yüksel, a.g.e., s. 61.

tohumdan, aynı nebatatın meydana gelmesinin zorunluluğunu kabul etmemekte, bu tohumun farklı nebatat meydana getirmesinin de mümkün olduğunu savunmaktadır. Burada, Ömer Nasuhi, kanunların zorunluluğuna, ancak tabiatın oluşumunda veya tabiat olaylarının hepsine muktedir olmakla, onlara hakim olmakla böyle bir sonuca varılabileceğini söyler. Yine buna bağlı olarak mucizenin inkarını garip karşılamakta. Mucizenin insanların anlayabileceği bir şeyden olmasının zorunluluğunu²⁰⁶ kabul etmemektedir. Örnek olarak eskiden, uçak, uzay aracı ve bunun gibi teknolojinin sunduğu aletler, garip karşılanır ve bunların olabileceği inkansız sanılırdı. Demek ki, insanların hayal ettikleri şeyleri, yine kendileri gibi normal insanlar tarafından meydana gelebilir. Nasıl olur ki, bir takım harikaların Allah'ın kudreti ve peygamberin eliyle meydana gelmesini anlamaz olurlar.²⁰⁷

Bazı Filozoflara göre, doğal düzen ilişkisi çok iyi anlaşılmadığı için doğal olanla, olağanüstü olan olaylar arasındaki ayrımı, yapmamızı sağlayan bir ölçünün olmadığını belirtmektedirler. Böyle bir ölçünün olmayışı, mucize kavramının varlığını sürdürmesinde en büyük etkidir. Bilimsel alandaki deneyler, bize düzen içinde birbirini kovalayan olayların olduğunu gösteriyor. Ancak, söz konusu düzenin mutlak olarak sabit olup olmadığı ve neden ile sonucun birbirini izlemesinin metafizik anlamda, zorunlu olup olmadığını bilemeyiz.

Mucizeleri, tabiat kanunları içinde ele aldığımızda bunlarda aklen herhangi bir çelişki yoktur. Mesela ateşin yakması tatbiki imkanla mümkündür. Ancak ateşin yakmamasından bir çelişki lazım gelmez. Çünkü, bunlar mümkün olan şeylerdir, mümkünlerin ise kendisinin zat ve özü gerektirmediğinden bunun mevcudiyeti için dışarıdan bir müessire ihtiyaç vardır. Bu müessir ise Vacib -ul Vücut Allah'tır. Ondan başka olan her şey mümkündür. Öyle ise, her şey Allah'ın dilemesiyle meydana gelmiştir. Allah isterse tabiattaki kanunları değiştirir.²⁰⁸

Kainat, tabiat kanunları ile idare olunamaz. Çünkü, madde kanunlara itaat etmez, kainattaki bu işleyişi veren isterse bu işlenişi değiştirebilir, buda onun varlığının kanıtıdır. Mucizeyi işlerken mucizenin hiçbir zaman Allah'ın varoluşunun kesin bir

²⁰⁶ Baljon, Tohannes Marinus Simon, **Modernist Düşüncenin Şekillenışı**, Çev. İsmail Çalışkan, Ankara Okulu Yay., Ankara, 2002, s. 138.

²⁰⁷ Bilmen, **Muvazzah İlm-i Kelam**, s. 132-133.

²⁰⁸ Bahçeci, Muhittin, '*Mucizenin İmkanı ve Tabiat Kanunlarının Zorunsuzluğu*', E.Ü.İ.F.D., Kayseri, 1983, s. 168-170.

sonuçla kanıtı olamayacağını savunanlar olmuştur ki²⁰⁹ bizim ispatımız ve mantiki çıkarımımızla tezimizi desteklemiş olmaktadır.

Bilimler, olayların niçin meydana geldiğini açıklamazlar, sadece olaylar arasındaki bağlantıyı ve takip ettiği yolu açıklarlar.²¹⁰ Bir odun, kütesinin yanıp, sonuçta o kütenin bir avuç kül kalmasını sadece odunun enerjiye dönüştüğünü açıklarlar, ancak odun kütesinin nereye gittiğini açıklayamamaktadırlar.

Gazzeli'ye göre, tabiat olayları arasındaki bağ sünnetullah'a uygundur. Sebep ile sonuç arasında herhangi bir zorunluluk yoktur. Ateşle ile yanmak arasındaki sebep-sonuç ilişkisi zorunlu değil alışılmış münasebetlerdendir. Burada bizim sebep dediklerimiz, vesile ve adetle cariden düzenlerdir. Bir biri ardına gelen olayları, Allah'u Teala yaratır. Allah'u Teala sebep-sonuç ilişkilerini bir arada bileceği gibi, bunların bir arada olmamasını da bozabilir. Böylece Gazzali, tabiat kanunlarına aykırı olmak kavramıyla, bu olayların aklen çelişmesi kavramlarını birbirinden ayırarak, mucize olayının daha iyi anlaşılabilmesini açıklamış olur.²¹¹

Meşşai, filozoflarında ise sebep-sonuç arasındaki bağ zorunludur. Pamuk ile ateş yan yana geldiği zaman, pamuğun yanması zorunludur diye ifade etmişlerdir.²¹²

Kanunların sabitliğinden bahseden Cevdet Sait ise, bu bir gerçektir, İnsanların bir iş yapması, yürümesi, kanunla ve onun serbestliği ile olur. Sonra Cevdet Sait, bu kanunların sabitliğinden, mucizeye geçerek, mucizenin asanın yılanı çevrilmesinin yeterli bir kanıt olamayacağını, ancak peygamberliği ispat eden delilin, peygamberin getirdiği konuda olması gerekir. İşte bu mucizeler ise Kur'an'ın dünyaya tanıttığı ilme, engel olmaktadır.²¹³ Cevdet Said, mucizenin, peygamber için yeterli delil olmadığını da şöyle bir örnekle açıklamıştır. "Bir mühendisin mühendis olduğunu gösteren delil, füze, baraj, tünel veya bir köprü projesi çizip onu gerçekleştirmek gibi mühendisliklerle ilgili bir iş yapmasıdır. Yoksa davasını, iddiasını doğrulayan harika bir şey yapması değildir. Delil çeşidinin sınırlandırılmasındaki böyle bir dönüşüm, ilmi bakışa geçmek demektir."²¹⁴

²⁰⁹ Warbuston, Nigel, *Felsefeye Giriş*, Çev. Ahmet Cevizci, Paradigma Yay., İstanbul, 2000, s. 33.

²¹⁰ Bahçeci, "Mucizenin İmkani ve Tabiat Kanunlarının Zorunsuzluğu", E.Ü.İ.F.D., s. 170-171.

²¹¹ Bahçeci, a.g.e., s. 172.

²¹² Yüksel, *Kelam Dersleri*, s. 60.

²¹³ Said, Cevdet, *İslami Mücadelede Bilginin Gücü*, Pınar Yay., İstanbul, 1997, s. 81-82, 85, 87.

²¹⁴ Said, *İslami Mücadelede Bilginin Gücü*, s. 86.

Tabiatta kanunların zorunluluğunu savunanlardan birisi de Deterministlerdir. Onlar, birbirini izleyen her şey, başka bir ihtimali olmamak üzere, yaptığı gibi olmaya bağlıdır. Bunun içindir ki, tabiatta ihtimallere yer yoktur. Buna binaen, insanın irade özgürlüğü de yoktur²¹⁵ ve yine biz neden-sonuç arasındaki ilişkiye bakınca yine burada bir zorunluluk görmekteyiz. Bir şeyin nedeni ile diğer bir şeyin nedeni arasındaki ilişki zorunludur.²¹⁶Bu görüşleriyle Tabiatçılar, tabiattaki zorunluluğu kabul etmektedirler.

Tabiatta zorunsuzluğu ele alırsak, kelamcıların Allah'ı Teala'nın alemdeki bütün işlerde Fâil-i muhtardır sözleri tabiat kanunlarının zorunsuzluğunu ifade etmektedir. Bu faili muhtar, istediği zaman aleme müdahale edebilir. O zaman, Allah bizim alışageldiğimiz dışında bir sebep halk edebilir. Doğal olarak, biz götünen maddenin arkasında akıl ve duyu üstü bir gerçekliliğin olduğuna kabul ederiz. Sadece maddenin dış gerçekliliği ile hareket etmeyiz. Aklın üstünde olan gerçekleri aklımızla ölçmeye kalkışmamız, kendi gücümüz dışındaki şeyleri körü körtüne ölçmek olmaz mı?²¹⁷ Maalesef, insanoğlu tabiatı, yaratılışını, yaratılışın arkasındaki sırrı, maddeyi ve bunlar arasındaki düzeni anlamışçasına maddeler arasındaki olayları formülleştirirler. Bir kanunlar manzumesi önümüze serilmiştir, bunun doğruluğu ise her zaman sorgulanmıştır.

Tabiat kanunları, zorunlu değildir. Çünkü, ileride de değineceğimiz gibi tabiat kanunlarını ifade eden formüller, sentetik önermeler olup analitik önermeler değildir. Tabiatın özünde bulunmayan şeyler deneylerle ona eklenmiştir. Olaylar arasındaki belirlenmiş durumların meydana gelişi, tabiatta gözlemlendiği için bunların sözle ifadesi olan tabiat kanunları, temel anlamla ifade olunurlar, değişmezler, ancak bunlar varlıkların özünden çıkartılmadığı için mutlak olarak zorunlu değildirler. Deneyler sonucu ortaya çıkardığımız genelleme, ileride çıkacak bir duruma ters olabilecek bir şey bu genellemeyi yıkabilir. Mesela bakır, demir gibi madenlerin ısıtıldığında genleştiğini görürüz. Diğer bütün madenler için de bir genelleme yapılarak ısınan madde genişir genellemesi ortaya atılmıştır.²¹⁸

İleride eğer ısı karşısında genleşmeyen bir maden bulunursa, bu genelleme kanunu değişebilir. O halde, genleşme kanunu mutlak olarak kati değildir, zaruridir.

²¹⁵ Atay, Hüseyin, *İrade ve Hürriyet*, Ankara, 2002, s. 10.

²¹⁶ Atay, *İrade ve Hürriyet*, s. 21.

²¹⁷ Yüksel, *Kelam Dersleri*, s. 62.

²¹⁸ Bahçeci, *Tabiat Kanunları*, s. 174.

Kanunun ifade ettiği sebep- sonuç ilişkisi kainatın her yerinde başka bir ihtimale yer vermeyecek şekilde zorunlu değildir.²¹⁹

Madde biliminde, bazı olayların kanunları bulunamamıştır. Mesela; kanser, lösemi, Aids gibi hastalıkların sebebi bilinmemektedir.²²⁰ Bütün doğal olaylarda tek etken yalnız Allah'tır. Allah, birbiri ardınca gelerek alemin devam etmesini sağlayandır. O'nun eylemleri bir an olsun kesilmez, her an yenilenir. Allah her an bir yerde bulundurduğu normal düzenini bozarak, mucize dediğimiz olayları ortaya çıkarır. Doğa yasaları uzayıp giden bir eylem üzerine kurulmuştur. Bunlar Allah'ın dilemesiyle olur. Böyle bir dileme ise, mucize için yeterlidir.²²¹

Bilimsel düşünce, dini düşüncenin bilimsel kalıplarla anlaşılmayan gaybi hakikatlerin gerçeğliğinden kurtulmanın, zorunlu bir olgu olarak görmekte-dir.²²² Çünkü ilim maddi konularla ilgili dışa yönelik tecrübelerden başka bir şey değildir. Biz olayların birbirinin arkasına geldiğini görebiliriz, ancak bunları birbirine bağlayan asıl bağı göremiyoruz. Öyleyse, bu bağ niçin bizden gizli kalmaktadır? Çünkü o, kainatta eşi benzeri bulunmayan ilahi bir şeydir.²²³

Sebe-sonuç ilişkisi , determinizm, deneycilik ve zorunsuzluk gibi kavramları ve bunların mucize ile ilgisini, Emile Boutroux'sun bununla ilgili ifadelerini ispatlarını ve mantiki çıkarımlarını ele almaya çalışacağız.

Boutroux, konuya şöyle bir soruyla başlar. Zihinde ayrılmaz olan bu zorunlu bağlantı hakikatte eşyada var mıdır? Tanımların sonunda olduğu gibi nedenler kanunlarla aynı şey midir?²²⁴ "Mekanda ve zamanda hiçbir üniversal bilgi doğurmayan ve sadece şeylerin dış ilgilerini tanıtan deney bize zorunlu bağlantıları değil, sabit bağlantıları meydana çıkarabilir. O halde bir sentezin her şeyden önce doğru bilinebilmesi için a priori (Deney yapılmadan sonuç veya tüme varım) olarak bilinmesi gerekir."²²⁵ Bir hükme a priori diyebilmek için, unsurlarının, terimlerinin ve oranın deneyden çıkmamış olması gerekir.²²⁶ Hiçbir gayenin, zorunlu olarak gerçeğleşmesi

²¹⁹ Bahçeci, *Tabiat Kanunları*, s. 174.

²²⁰ Bahçeci, *a.g.e.*, s. 175.

²²¹ İzmirli, *İslam'da Felsefe Akımları*, s. 195.

²²² el-Buti, *İslam Akaidi*, s. 231.

²²³ el-Buti, *İslam Akaidi*, s. 225, 236.

²²⁴ Boutroux, *Tabiat Kanunlarının Zorunsuzluğu*, s. XXXIII.

²²⁵ Boutroux, *a.g.e.*, s. 6

²²⁶ Boutroux, *a.g.e.*, s. 7.

gerektiği söylenemez, zira hiçbir olgu yalnız başına bütün, mümkün olan şey değildir. Tersine olarak göz önüne alınan olgudan başka sonsuz mümkünler vardır ve bu suretle faraza olayların ard arda gelişindeki biteviyelik (aralıksız) gibi her hangi verilen bir gayenin gerçekleşmesi zorunlu olmak şöyle dursun, sonsuz derecede az muhtemeldir.²²⁷ Bir oranın zorunluluğunun kriteri subjektif ve objektif bir suretle zorunlu bir senteze, ona analitik olarak indirmek imkanıdır. Şeylerin zorunlu bağlantısı prensibi, hassas bütün halkalara yayılan mıknatıslı taş, ancak a priori nedensel sentez olabilir.²²⁸ “Mademki deneyin içinde bulunan bazı sentezler kendi bağlarına zorunlu oldukları zaman bile zihin, bahsi geçen durumda bundan emin olmayacak bir halde bulunacaktır. Öyle ise, muhakkak ki verilmiş alemde hüküm sürmekte olan kökten bir zorunsuzluktan bahsedilemez. Ancak deneyle analizin birleştirilmesi, genel olarak pozitif ilimlerin takip ettiği bir nevi zorunluluğu meydana koyabilir.”²²⁹

Nedenselliği ise Boutroux, Gazzali gibi görmekte bunlar arasında da herhangi bir zorunluluğun olmadığını vurgulamıştır. “Nedenliliğin olaylar arasına koymuş bir nispet veya bağlantıdan başka bir şey olmadığını söylemek doğru olur. Fakat bu a priori olarak konmuş bir zorunluluk bağlantısı olduğunu da söylemek gerekir. Nedenlik prensibinde olaylar arasında mutlak zorunluluk bağı görmek bu sefer hem de asıl olayları kendi başına şeyler haline koymak suretiyle, kaçınmak istenen yanlışlığın içine tekrar düşmektir.”²³⁰ Tabiatıta nedenlik gerçek anlamda şu şekilde anlaşılmalıdır. “Şeylerde meydana gelen her değişme tehavvül etmez bir suretle başka bir değişmeye bağlıdır ve bu bağlılığı herhangi bir değişmeye değil de bir şartla bağlı olur gibi şartlarının ancak şart da bulunduğu muayyen bir değişmeye aittir. O halde bu prensibin bütün unsurları deneyle kazanılmış görünürler.”²³¹

“Şeylerin tabiatının nedenlik kanunundan çıktığını söyleyemeyiz. Bu kanun bizim için verilmiş şeylerin gözlenebilen tabiatından çıkmış nispetlerin en genel ifadesidir. Varsayalım ki, şeyler değişebildikleri halde bununla beraber yine de değişmesinler. Gerçekte zorunluluk hüküm sürmeksizin nispetler değişmez olarak kalırlar. Böylece ilmin objesi, varlığın mahrem tabiatı, hakkında önceden hiçbir hüküm

²²⁷ Boutroux, *Tabiat Kanunlarının Zorunsuzluğu*, s. 9

²²⁸ Boutroux, a.g.e., s. 10.

²²⁹ Boutroux, a.g.e., s. 10-11.

²³⁰ Boutroux, a.g.e., s. 18-19.

²³¹ Boutroux, a.g.e., s. 19.

vermeyen sırf soyut ve dıştan bir şekildir.”²³² Bunların dile getirebilme de tek araç olan deney, ne kadar bunu bize sunabilir: “Deneye ait her tespit, son tahlilde, olayların ölçülebilir bu sorunun değerini, mümkün olduğu kadar yaklaştırılmış sınırlar içerisine sıkıştırmaya yarar. Asla olayın gerçekten başlayıp bittiği sarıh noktaya ulaşamaz. Zaten böyle noktaların olduğu kabul edilemez.”²³³ Nedenlilik kanunu, mutlak ve soyut şeklinde, pek haklı olarak mevzuu sonsuz yolun hatlarını bir bir takip etmek olan ilmin pratik vecizesi olabilir. Fakat, hayatın ve gerçek varlığın esası olan değişme ile davanın temel karışmasıyla karşılıklı surette birbirine karışmasını temsil etmeye kalktığı zaman, o ancak eksik ve izafî bir hakikat olarak meydana çıkar. Gerçek varlığının birliği içinde göz önüne alınan âlem, eşyanın uzun bir ortaçlar serisi yardımıyla karşılaştırıldığı zaman, akışının ancak çok küçük bir kısmında fakat, bazen görülebilir bir halde gözlenirse, şüphesiz meydana çıkamayacak kadar, zayıf bulunan kökten gereksizlik gösterir. Bir insanla, onu meydana getiren unsurlar, gelişmiş bir varlıkla, kuruluş halindeki varlık arasında maadilik, sırf ve basit bir nedenlik münasebeti yoktur.”²³⁴

Bilimin bize vermiş olduğu bilimsel verilerin sonucu ortaya çıkmış olan kanunlar mutlak düsturlar değildir. Sebep, yürütme şeklinde kullanılan bu düsturlar. Safsata dan başka bir şey doğurmazlar. Çünkü, deneyin sonucunda oluşan somut veriler. “Özdeşlik şartlarını ve onların gerektirdiği doğru ihtivaları asla tahmin etmeyeceklerdir. Onlar, cinslerin tabiatına ve aralarındaki münasebetlere ait şeylerde meşru olmayacak ve gözlemi yanlışlığa düşürecek bir görüş tarzını ilmi araştırmalara, zorla kabul ettireceklerdir.”²³⁵ Boutroux burada, eğer böyle bir şekilde ilmi problemin zorunsuzluğu a priori olarak reddeden ve onu kılık değiştirmiş zorunluluk haline koyan terimlere konulduğu taktirde o zaman alemde zorunsuzluk unsurları nasıl bulunabilir, keşfedilebilir? Sorusunu sorarak bilimin zorla tabiattaki meydana gelen olayların nedenlerini, bir kanuna bağlamasını ve bunu zorunlu kabul etmesini eleştirerek, zorunsuzluğa giden yolun ise, bu sayede kapatıldığını ve buna ulaşmanın nasıl gerçekleşeceğini sormaktadır. Deney sonucu, özdeşlik prensibi, hükümde zorunluluğu

²³² Boutroux, *Tabiat Kanunlarının Zorunsuzluğu*, s. 21.

²³³ Boutroux, *a.g.e.*, s. 22.

²³⁴ Boutroux, *a.g.e.*, s. 26-27.

²³⁵ Boutroux, *a.g.e.*, s. 34-35.

maddenin yaratılmasına veya bunun bilinmesine bu hükümdeki zorunluluk yüklenmiş gibi görülemez.²³⁶

Şayet mantık, deneyin taslağını kurmuş olduğu billurlaşmayı insan zihnine uygun olduğu için yapma olarak tanımladıktan ve cins şeklinde tabiatın yüklediği bir çevre sağlamlığı verdikten sonra, kalkıp da bu soyutlamayı mutlak hakikat ve kendisini doğurmuş olan gerçeğin yaratıcı prensibi şeklinde ifadeye girişecek olursa, o zaman ilme hizmet edecek yerde ihanet etmiş olur. Kanunlar içinden olgular seli akan nehir yataklarıdır. Her ne kadar onu takip edebiliyorsa da, onu onlar kazanmıştır. Bu şekilde mantık düsturlarının emredici karakteri, pratik olarak gerçekleşmiş olsa bile bu bir görünüşten başka bir şey değildir²³⁷ diyen Boutroux maddenin arka planında gerçekleşen olayların yaratıcısının olmadığını ileri sürülmesine karşı çıkmaktadır. Boutroux, maddenin hareketlerinin açığa çıkmasıyla madde üzerindeki zorunsuzluğun yok olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Madde ve tavırlarının meydana çıkışı, şeylerin zorunluluğuna karşı yeni bir zaferdir. Bu zafer kendini maddenin üstün değerine olduğu kadar, bu yeni şeklin orada doğmasına ve orada değişmesine imkan veren sebepler ve neville dokunmasının kıvraklığına borçludur.”²³⁸ Bu hareketi biz görme, duyma gibi duyular yardımıyla kavrarız. Eğer dokunmadan bu olay tecrit edilirse, o zaman hareket bilinmeyen bir şey olur. Bundan dolayıdır ki, hareket hakkında sahip olduğumuz bu fikre, göre, onu mükemmel bir dış unsur haline koymak kadar, karanlık bir düşünce yoktur.²³⁹

Boutroux Kanunlar’ın olayları idare etmediğini söylemekte ve bu kanunların eşyadan önce konmuş olmadığını, ancak onların altında yer aldığını söylemiştir. Kanunların ancak önce gerçekleşmiş olan tabiat (yaratılış) larından çıkan münasebetleri ifade edeceğini ifade etmiştir.²⁴⁰ “Esasında, ne kadar genel diye farz edilirse edilsin. Zorunlu olarak tasarlanabilecek önerti-somurtu şeklinde gerçek bir münasebette yoktur. Zira, zorunluluk ancak önerti-somurtuya ait bir nicelik münasebetindedir. Halbuki, nicelik ancak niteliğin bir ölçüsü ve niteliğe bağlı olarak tasarlanır ve belirsiz olarak yetkinleştirilebilen, istenildiği kadar birbirine yakın iki yetkinlik derecesi için

²³⁶ Boutroux, *Tabiat Kanunlarının Zorunsuzluğu*, s. 37.

²³⁷ Boutroux, *a.g.e.*, s. 38-39.

²³⁸ Boutroux, *a.g.e.*, s. 62.

²³⁹ Boutroux, *a.g.e.*, s. 64.

²⁴⁰ Boutroux, *a.g.e.*, s. 143.

benzemeyen bu şey, müddet niceliğinde veya kısır tekrarda hiçbir yetkinleşme unsuru bulamadığından dolayı, nicelik kategorisince istenen bir cinstenliği ve devamı esaslı ve mutlak olarak değil, belki iğreti ve izafi olarak kabul edilebilir. O halde, varlığın korunması kanunu zorunsuzdur.”²⁴¹

Boutroux kanunları aramanın bir anlamı olmadığını vurgulayarak, maddenin gerçek yapısını ve arkasında gerçekleşen olayların ancak metafiziğin çözebileceğini ve gerçekliliğinin çözülebilmesini de ancak Allah’ı tanımakla mümkün olabileceğini vurgulayıp, bu işi ise manevi hayata bırakmıştır. Şöyle ki “Deneyden başka bir yolla özleri ve kanunları değil belki hem değişme yetisine hem de devam etme yetisine aynı zamanda sahip olan hakiki nedenleri tanımının insana bağışlanıp bağışlanmadığını ararken tabiat, felsefenin bıraktığı boşluğu doldurmak metafiziğe düşecektir. Yaratılışlarının düzeyinde eşyayı tanımak, onları tanrıda tanımak olacaktır.”²⁴²

Eşyada gördüğümüz sebep- sonuç ilişkisi, sürekli görülen bir bağdan başka bir şey değildir. Bunun sürekliliğinin zorunlu kılınması sebebi, sonuçtan ayırmamak, tamamen boş şeydir.²⁴³

Bu açıklamalardan ve sonuçtan da anlaşılıyor ki; mucizelerin felsefe ve akılla bilinebileceği mümkün olduğu gibi ilim açısından da muhal değildir. Muhakkak ki, alemde bir düzen vardır. Bu alemde zorunlu bir tesadüf yoktur. Bunlar ise bir düzenle alakalı olup ilim ise bu düzenle ilgilenir. Bu düzen, kendisinden olması muhaldir, bu düzeni yaratan bir yaratıcı vardır ki, o da Allah’tır. Nasıl ki, bu değişmez düzen mükemmel var oluş Allah’ın varlığına delil ise Allah’u Teala’nın cari olan bazı nizamlarını geçici olarak değiştirmesi, elçilerinin doğruluğunu tasdik etmesi içindir. Çünkü, Allah’tan başka hiçbir kimsenin bu düzeni değiştirmeye gücü yetmez.²⁴⁴ Deneyler sonucu oluşturulan kanunlar, hiçbir zaman zorunlu değildir. Bu kanunlar sadece İnsanoğlunun oluşturmuş olduğu sonuçlar olup, bunlar kesinlik ifade etmezler. Çünkü madde aleminde meydana gelen olaylar için oluşturulan formüller bize göre olup, bunun arka planda oluşan manevi boyut (Metafizik) bilinemeyip, formülleştirilemezler. O zaman görünen dış çevrede meydana gelen olayların formüle edilmesi kesinlik ifade etmez. Kesinlik ve zorunluluğunun olmadığı bir yerde

²⁴¹ Boutroux, *Tabiat Kanunlarının Zorunsuzluğu*, s. 144.

²⁴² Boutroux, *a.g.e.*, s. 162.

²⁴³ el-Buti, *İslam Akaidi*, s. 237.

²⁴⁴ Bahçeci, *Tabiat Kanunları*, s. 176.

zorunluluktan bahsetmek, insanoğlunun kendisini zorlamasından başka bir şey değildir. İnsanoğlu deney yoluyla, maddenin arka planını öğrenmesi şuan için zor görünmektedir.

E- NÜBÜVVET'İN İSPATINDA HİSSİ VE AKLİ MUCİZELER'İN ROLÜ

1. Geçmiş Peygamberlerin Mucizeleri

a- Hz. Salih

Kur'an-ı Kerim'de adı geçen mucizelerin bir kısmı insanları doğru yola iletmek için gösterilmiş, diğer bir kısmı ise, inanmayanların haddi aşanların helakı için verilmiştir. Diğer mucizeler ise peygamberlere lütf için verilmiştir. Kur'an-ı Kerim kendilerinden doğru yolu bulanlar için verilmiş olan mucizeler ile azgınlıkta ileri giden kavimlerin helak olmalarını ibretli bir şekilde gözler önüne sermiştir.²⁴⁵

Hz. Salih, Semud kavmine peygamber olarak gönderilmiştir.²⁴⁶ Hz. Salih'in gönderilmiş olduğu kavim şirk içinde olan bir kavimdir. Hz. Salih kavminden Allah'a kulluk etmelerini, putlara tapınmalarını istemiştir.²⁴⁷ Semud kavmi dünya işlerinde aşırı giden, israfın her türlüşünü yapan bir kavimdir.²⁴⁸ Hz. Salih ise onları şu şekilde uyarmıştır; "Siz burada, bahçelerin pınarların içinde; ekinlerin, salkımları sarkmış hürmalıkların arasında güven içinde bırakılacağınızı mı sanıyorsunuz."²⁴⁹

Semud kavmi ise Hz. Salih'e inanmayıp, onun kendilerinden hiçbir farkının olmadığını söyleyip, kendisinin büyülendiğini, peygamber olduğuna dair vehme kapıldığını,²⁵⁰ ve kendilerine uğursuzluk getirdiğini,²⁵¹ söylemişlerdir.

Böylece Hz. Salih'in kavmi, Hz. Salih'den "Eğer doğru isen haydi bize bir mucize getir"²⁵² demişlerdir.

Hz. Salih ise doğruluğuna delil olarak, "Gerçekten size Rabbiniz'den (Benim peygamber olduğumu gösterecek) açık bir delil geldi. İşte size bir mucize olarak

²⁴⁵ Karadeniz, İlim ve Din Açısından Mucize, s. 213.

²⁴⁶ Bkz. Araf, 7/33; Hud, 16/61.

²⁴⁷ Şuara, 26/150-152.

²⁴⁸ Bkz. Hicr, 15/92; Fussilet, 41/17.

²⁴⁹ Şuara, 26/146, 468.

²⁵⁰ Şuara, 26/153-154.

²⁵¹ Neml, 27/47.

²⁵² Şuara, 26/154.

Allah'ın şu devesi..."²⁵³ mucize olan deveyi ileri sürmüştür. Bu deve için Bazı şartlar getirilmiştir, ancak sonunda Hz. Salih'in uyarısına rağmen deveyi kesmişlerdir.²⁵⁴ Sonra alaycı bir şekilde Hz. Salih'e "Eğer sen gerçekten peygamber isen tahdit ettiğin azabı bize getir." demişlerdir.²⁵⁵ Allah'u Teala bunların isteği üzerine helak etmiştir. Hz. Salih ve ona inananlar ise kurtulmuştur.²⁵⁶

Hz. Salih'in kavmi akli delillerle yetinmeyip hissi mucizeler istemişlerdir. Hz. Salih de Allah'ın izni ile bunların isteklerini yerine getirmiştir. Devenin hangi bakımdan mucize olduğu ise belirtilmemiştir, bu ne olursa olsun bir cihetten mucize olduğu kesindir.²⁵⁷ Hz. Salih'in mucizesi sayesinde kimileri kurtuluşa ermiş, kimileri ise helak olmuştur. Hz. Salih'in Allah'dan yardım isteyişi ve Allah'ın ona mucize verşi onun peygamberliği için bir delildir.

b- Hz. Lut

Hz. Lut, Sodom kavmine gönderilmiş, bu kavim ise hiçbir kavmin yapmadığı bir günah işlemiştir.²⁵⁸ Azgınlıkta çok ileri giden bir kavimdir.

Hz. Lut kavmine Allah'ın elçisi olduğunu, kendisine uymaları gerektiğini, bu görevi karşılığında onlardan herhangi bir ücret istemediğini, kadınların bırakıp erkeklere yanaşmamalarını söyledi.²⁵⁹

Hz. Lut'un söylediklerini tutmak yerine, onu tehdit ederek "Ey Lût! Bu davadan vazgeçmezsen bil ki sürgün edilmiş olanlardan olacaksın."²⁶⁰ demişlerdi. Lut kavmi daha ileri giderek "Siz, ille de erkeklere yaklaşacak, yol kesecek ve toplantılarımızda edepsizlik mi yapacaksınız? Kavmi ise, doğru söyleyenlerden isen Allah'ın azabını getir bize"²⁶¹ demişlerdir. Azgınlığından dolayı ileri giden bu kavim peygamberlerini dinlememişler, bunun sonucunda ise Hz. Lut Allah'a iltica ederek;

²⁵³ A'raf, 7/73.

²⁵⁴ A'raf, 7/73; Hud, 11/64-65.

²⁵⁵ A'raf, 7/46.

²⁵⁶ A'raf, 7/78.

²⁵⁷ Bahçeci, *Peygamberlik ve Peygamberler*, s. 224.

²⁵⁸ Ankebut, 29/28.

²⁵⁹ Şuara, 26/160-165.

²⁶⁰ Şuara, 26/159.

²⁶¹ Ankebut, 29/291.

Hız. Lut, kavmin inatçı ve inkarcı tutumuna karşı Allah'tan yardım istemiş.²⁶² Hz. Lut'un duası üzerine Allah, genç delikanlı suretinde melekler gönderdi. Lût kavminin sapıkları da gençlere tecavüze yeltenince Allah onları helak etti.²⁶³

Bu mucizeler peygamberlerin peygamberliğini açıkça ispat eder. Peygamberlerin mucizelerini ispat etmek, ancak Kur'an ile mümkün olmuştur. Zamanımızda peygamberlerin mucizelerini ispat eden ve reddi mümkün olmayan hüccet Kur'an-ı Kerim'dir.²⁶⁴ Kur'an'ı Kerim'in haber verdiği mucizelerden biriside Hz. Lut'un hissi mucizesi olup helak türünden bir mucizedir. Bu ise Hz. Lut'un peygamberliğini teyit içindir.

c- Hz. Musa

Allah'ı Teala, Musa ile Hârûn'u bazı ayet ve mucizelerle destekleyerek Firavun ve kavmine peygamber olarak göndermiştir.²⁶⁵ Ancak Firavun kesinlikle Hz. Musa'ya inanmamış, onu mecnunlukla suçlamıştır. Sonra Firavun Musa'dan "Eğer bir mucize getirirsen ve gerçekten doğru söylüyorsan onu göster bakalım"²⁶⁶ isteyerek delil istemişti. Bunun üzerine Hz. Musa, peygamberliğinin delaleti olarak kendisine verilen âsâ ve parıltılı el mucizelerini göstermiştir.²⁶⁷ Bu iki mucize Hz. Musa'nın doğruluğunu destekleyen deliller olarak Musa'ya verilmiştir.²⁶⁸

Hız. Musa biraz fazla esermiş. Önce elini yaratıldığı şekilde gösterir, sonra koynuna sokar çıkarırmış, eli bembeyaz, lekesiz bir şekilde parıl parıl parlamış, tekrar bir daha koynuna sokar çıkarırmış, bu defa da esmer rengine dönermiş. Bu ayet Hz. Musa'nın Allah tarafından gönderilmiş bir peygamber olduğunu, ispatı için fazlasıyla yeterli bir mucizedir.²⁶⁹ Hz. Musa'nın göstermiş olduğu mucizelerin, Allah'tan olduğunu Firavun anlamamış değildir. Bilakis hakikatin kabulünü kendi düşüncesine özellikle siyasi çıkarlarına aykırı görmüştür. Hz. Musa'yı memleketten çıkarmak için,

²⁶² Ankebut, 29/201.

²⁶³ A'raf, 7/80-84.

²⁶⁴ Bahçeci, *Peygamberlik ve Peygamberler*, s. 211-213.

²⁶⁵ A'raf, 7/103, Tâha, 20/42-47.

²⁶⁶ A'raf, 7/106.

²⁶⁷ A'raf, 7/107-109.

²⁶⁸ Ta-ha, 20/17-23; Kasas, 28/31-32.

²⁶⁹ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. IV, s. 93.

milletin vatanseverlik duygularına basarak ve Hz. Musa'nın hak davasını sihirce, kendi davasını ise gerçekmiş gibi satmak istemiştir.²⁷⁰

Hz. Musa'ya verilmiş olan asa ve parıltılı el mucizesi idi. Hz. Muhammed'e verilen Kur'an mucizesi gibi hidayet mucizesidir.²⁷¹ Hz. Musa kıssası diğerlerinden daha fazla dikkate alınsın diye özellikle ayrıntılı olarak uzun uzadıya anlatılmıştır. Çünkü, Hz. Musa'nın mucizeleri diğer peygamberlerden daha kuvvetlidir ve, bu kavmin cehaleti ve zulmü diğerlerinden daha baskındır.²⁷² Ancak Firavun ve kavmi bu mucizelere ve davete inanmayınca Allah'ü Teala ceza olarak, yıllarca süren kuraklık ve kıtlık ile cezalandırmıştır.²⁷³

Kur'an'da mucize isteyenlerin, bu mucizeleri peygamberlik alameti olarak kabul ettikleri anlaşılmaktadır. İstenen mucizelerin peygamberliğin birer ispatlayıcısı olarak bilinmektedir. Her iddianın bir delili olması gerektiği gibi, peygamberlik davasının da delilleri bulunmalıdır. İşte bu deliller mucizelerdir.²⁷⁴

d- Hz. İsa

Hz. İsa, İsrailoğullarına gelen son peygamberdir. Hz. İsa ile Peygamberimiz arasında peygamber gelmemiştir. Hz. İsa mucizeleri çok fazla olan bir peygamberdir. Peygamberliğine delalet eden mucizeler şunlardır.

Babasız dünyaya gelmesi,²⁷⁵ beşikte iken konuşması,²⁷⁶ Hz. Allah'ın izni ile ölüleri diriltmesi.²⁷⁷ İnsanlara, evlerinde neler yedikleri ve biriktirdiklerini haber vermesi.²⁷⁸ Bunlar peygamberliğine delalet eden mucizelerdir.²⁷⁹ Hz. İsa'nın mucizeleri o devirde tıpta ileri gidildiği için tıpla ilgilidir.

İnkarcıların Hz. İsa'dan mucize isteyişleri Kur'an-ı Kerim'de açıkça belirtilmemiştir. Sadece havariler ondan bir istekte buldukları belirtilir.²⁸⁰ Bu ayetten anlaşıldığı üzere havariler sofraya mucizesini, ondan yemek suretiyle ihtiyaçlarını

²⁷⁰ Yazır, **Hak Dini Kur'an Dili**, c. IV, s. 94.

²⁷¹ Bulut, **Mucize ve Peygamber**, s. 126.

²⁷² Yazır, **a.g.e.**, c. IV, s. 90.

²⁷³ A'raf, 7/130.

²⁷⁴ Karadeniz, **İlim ve Din Açısından Mucize**, s. 210-211.

²⁷⁵ Meryem, 19/16-22.

²⁷⁶ Meryem, 19/28-33.

²⁷⁷ Ali-İmran, 3/49.

²⁷⁸ Ali-İmran, 3/49.

²⁷⁹ Bahçeci, **Peygamberlik ve Peygamberler**, s. 225-227.

²⁸⁰ Nisa 4/157.

gidermek, bununla kalplerinin itminan olmasını sağlamak ve Hz. İsa'nın haber verdiği tüm konularda, bunların kesinlikle doğru söylendiğini belirtmek içindir. Bu tür mucizeler ikram mucizesi olup, inkarcıların istediği diğer teklifi mucizeler gibi telakki etmek doğru değildir.²⁸¹

Kur'an-ı Kerim'den Hz. İsa'nın mucizelerini yazacak olursak birkaçı şöyledir:

“Allah-u Teala; Sen iznimle, çamurdan kuş gibi bir şey yapmış ona üflemiştin de o iznimle kuş olmuştu; anadan doğma körü, alacayı iznimle iyi etmiştin. Ölülerini iznimle diriltiyordun İsrailoğullarına belgelerle (mucizelerle) geldiğinde onlardan inkar edenler, bu apaçık büyüdür, demişlerdi ve ben onların sana zarar vermelerini önlemiştim.”²⁸²

Bu mucizeler Hz. İsa'nın nübüvveti için birer delildirler. Hz. İsa'nın gitmesiyle mucizeler sona ermiştir.²⁸³

2. Peygamberimizin Hissi Mucizeleri

a- Ayın İkiye Yarılması

Peygamberimizin hissi mucizelerinden biriside, ayın ikiye yarılması olayıdır. Ayın ikiye yarılması olayı Peygamberimizin birer mucizesidir.²⁸⁴

Ayın yarılması hadisesinin, meydana geldiği hususunda, müfessirler ve bütün ehli sünnet alimleri ittifak etmiştir.²⁸⁵ Yinede bu olay üzerinde bazı şüpheler ve itirazlar vardır.

Bu mucize müşriklerin isteği üzerine Mekke'de Peygamberimiz tarafından bir defa gösterilmiş. Ayın ikiye ayrılarak dağın iki ucuna çöktüğü, orada bulunları tarafından şahit olunmuştur. Diğer beldelerden gelenler, bu olayı müşriklere sorduklarında, bu olayın cereyan ettiğini söylemişlerdir.²⁸⁶

Ayın yarılması hadisesi bizzat Kur'an-ı Kerim'in zikrettiği mucizelerden biridir. Bu mucize hicretten beş yıl kadar önce Mekke'de cereyan etmiştir. Bazı inkarcılar, böyle bir mucize olsaydı bütün dünya görürdü diye buna itiraz etmişlerdir. Bu itirazlara

²⁸¹ Bulut, *Mucize ve Peygamberlik*, s. 140.

²⁸² Kamer, 54/1-2.

²⁸³ Desteğib, Abdul Hüseyin, *Nübüvvet- İmamet*, Suriye, 1996, s. 37.

²⁸⁴ Mutahhari, *Kur'an'ı Araştırmalar*, s. 131.

²⁸⁵ Bahçeci, *Peygamberlik ve Peygamberler* s. 230; Özbek, *“Harikulade Olaylar” S.Ü.İ.F.D: 7-s. 212; Yazır, Hak Dini Kur'an Dili*, c. VII, s. 336

²⁸⁶ Bahçeci, *a.g.e.*, s. 230

cevap olarak ise, Şu Şekilde cevaplar verilmiştir. Hadisenin olduğu vakit gece vaktidir, bundan dolayı, insan geceleri çoğunlukla uykuda olması, ayın dÜnyanın her yerinde batması ile doğmasının aynı olmadığı, bazı yerlerin bulutlu ve havanın kapalı olabileceği, o anda herkesin ayı gözletlemediği gibi hususlar dikkate alınmalıdır. Bu olayın Kur'an-ı Kerim'de zikredilmesi hasebiyle Őüphle etmeye hiÇbir Şekilde gerek yoktur.²⁸⁷

Ayın yarılanması olayı, geĐmiŐte mi olmuştur yoksa gelecekte mi meydana gelecektir, zamanı ile ilgili tartıŐma vardır. Elmalı, bu olayın, özellikle İbn Mes'ud ve İbn Abbas'ın rivayetlerindeki ifadeler, ayın yarılanması olayının mazide olduğunu göstermektedir demiştir. Ancak mazinin muzari manasına geldiği yerler Kuran-ı Kerim'de vardır lakin böyle başka bir tevilin yapılması anlamsız ve geğersizdir. Çünkü, ayetin sözündeki "ve inyerav" kelimesi bunu reddetmektedir. Yine Fahreddin Razi ise başka bir mucizenin gerĐekleŐtiĐinden hem fikirdir ve o da bazı tefsircilerin "çağrılacaktı" demesini uzak bir ihtimal olarak görmekte-dir. Çünkü onu kabul etmeyip imkansız gören felsefeciler, mazide de böyle görür, istikbalde de, Ay'ın yarılanması olayında, mütevatir olan Kur'an, onu ispat için en kuvvetli delil iken, başka mütevatir delil aramaya gerek yoktur.²⁸⁸

İnŐikaki kamer olayının, geĐmiŐte meydana geldiğini iddia edenlerin delili Kur'an-ın zahiri anlamı ve konuyla ilgili hadis rivayetleridir.²⁸⁹

İleride, istikbalde ayın ikiye yarılacığını savunanlara gelince; bunu savunanlar burada mazi kipinin, gelecek zaman anlamında olduğuna, ayın yarılanmasının kıyamete yakın bir zamanda gerĐekleŐeceĐinin kesinliğini vurgulamak için, söz konusu ayette mazi sigası tercih edilmiştir. Bunu savunanlar ise, Hasanbasri, Muhammed Esed, Süleyman Ateş ve ReŐid Rıza'dır.²⁹⁰

Diğer bir sebep göstermeye gelince, buradaki ayet mecaz anlamda olup, bu ayetin kıyametin kopuŐunu tasvir eden ayetlerle benzerlik göstermesidir. Çünkü, bu ayetlerde gelecekte olacak bir iş için, muzari sigası kullanılacağına, mazi sigası

²⁸⁷ Canan, İbrahim, KÜtÜb-i Sitte, Akçağ Yay. 1995, Ankara, c.XV, s. 468-499.

²⁸⁸ Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, c. VII. s. 335-336.

²⁸⁹ Bulut, Mucize ve Peygamberler, s. 177.

²⁹⁰ Bulut, a.g.e., s. 177-178.

kullanılmıştır.²⁹¹ Mesela, göklerin çatlayacağı,²⁹² Ay'ın tutulacağı²⁹³ gibi deliller öne sürülmüştür.

Ayın yarılması olayının kıyamete yakın zamanda, yani istikbalde meydana geleceğini, savunanlara karşı Elmalı şu şekilde cevap vermiştir:

Ayın yarılması meydana gelmiş bir hadisedir. Mazide olan bu yarıma arşın ve onun gibi gök cisimlerinin de yarıp parçalanabileceğini ve bu suretle kainattaki Peygamber Efendimiz'in haber verdiği kıyametin akla yakın olduğunu göstermiştir.²⁹⁴ Akıl bu gibi mucizelerin mahiyetini anlayamaz. Bununla birlikte onu, bunun dışında kullanmak korkunç şeylere sebebiyet verir. Hadislerinde bu ayetin tefsiriyle ilgili olduğu düşünülürse bütün bunlara bakarak tevatürün manevi tevatür boyutuna ulaştığı görülür.

“Onlar bir mucize görürlerse hemen yüz çevirirler ve eskiden beri devam eden gelen bir büyüdür”²⁹⁵ derler. Ayeti de reddetmekte. Çünkü bu söz, ancak istenen bir mucizenin meydana gelmesinden sonra muzari olur.²⁹⁶

Tefsircilerin çoğu meşhur hadislerle birlikte bu olayı Peygamberimizin mucizesi kabul etmişler ve bu mucizenin inkarını, bidat ve delalet diye telakki etmişlerdir.²⁹⁷ Bediuzzaman ise bu olayla ilgili hadislerin bir ahad olup mutavahir olmasa da, bu tek tek haberlerin hepsi manevi mütavahirlerdir, lafızları ve ibareleri tevatür değilse de manaları çok insanlar tarafından nakl edilmiştir.²⁹⁸ Böylece manevi yönden, tevatür derecesine ulaşmıştır. Bunlardan da anlaşıldığı üzere ayın ikiye yarıma hadisesi gerçekleşmiş olabilir. Ay'ın kıyamete yakın zamanda yarılması ise hiçbir anlam ifade etmez. Çünkü, peygamber mucizesini söylediği zaman geçerlidir, zaten ayın yarılması ile ilgili hadisler, manevi yönden tevatür derecesine ulaşmıştır. Ayın yarılması mucizesi Peygamberimizin peygamberliği için bir delildir, onun ispatıdır.

²⁹¹ Bulut, *Mucize ve Peygamberler*, s. 184.

²⁹² Meryem, 19/20.

²⁹³ Kıyame, 75/8.

²⁹⁴ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. VII, s. 338.

²⁹⁵ Kamer, 84/2.

²⁹⁶ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. VII, s. 333, 346.

²⁹⁷ Harputi, *Tenkihu'l- Kelam*, s. 244.

²⁹⁸ Harmancı, *Kelam-Felsefe Problemleri*, s. 92.

b-Miraç Mucizesi

Peygamberimizin mucizelerinden olan, Miraç mucizesi, bir gecede Mescid-i Haramdan, Mescid-i Aksa'ya bir yürüyüş ve oradan da gökyüzüne Sidretü'l Münteha'ya ulaşan bir yolculuktur. Mescid-i Haram'dan, Aksa'ya yürümeye isra oradan da gökyüzüne yükselmeye ise Miraç denir.²⁹⁹

Bu olay, Allah'ın kudretine ve Peygamberimizin nübüvvetine delil olarak en büyük mucizedir.³⁰⁰ Miraç mucizesi, Allah'ı Teala Peygamberimize Peygamberimizin davet ettiği şeyi ona göstermesi için Miraç mucizesi gerçekleşmiştir. Peygamberimiz insanları Allah'a, cennete, meleklerle, peygamberlere imana davet etmiştir. Allah'ı Teala'da bunları Miraç'da kendisine göstermesinin sebebi ise³⁰¹ bu ayette olduğu gibi "Ayetlerimizin bir kısmını kendisine göstermek için"³⁰² Diğer bir sebep ise Allah'ı Teala'nın Peygamberimizi diğer bir merhaleye hazırlamasıdır.³⁰³

Peygamberimizin Miraci hakıdır.³⁰⁴ Ancak Mekke'den Mescid'i Aksa'ya kadar olan kısmı nass ile, oradan gökyüzüne kadar olanı ise rivayetlerle bilinmektedir.³⁰⁵ Miraç olayındaki ihtilaf ise, olayın sadece niteliğinde olduğunu ileri sürüp, delil olarak da³⁰⁶ "Miraçta sana gösterdiğimiz temaşayı sırf insanları deneme vesilesi kıldık!³⁰⁷ âyetini ileri sürmüşlerdir.

Alimlerin çoğunluğu miracın uyanırken vücut ve cesetle birlikte gerçekleştiğini söylemektedirler.³⁰⁸ Rüya halinde gerçekleştiğiyle ilgili rivayeti dikkate alan alimler, biri ruh ve cesetle, diğeri de rüya halinde olmak üzere iki ayrı sefer meydana gelmiştir demişlerdir³⁰⁹ Ömer Nesefi ise, miracın bir kere değil, ruhani olarak birkaç defa

²⁹⁹ Canan , Kütüb'i -Sitte c. XV, s. 408.

³⁰⁰ Said Havva, Er-Resul Hz. Muhammed, Petek Yay., Çev. Harun Ünalı, İstanbul, 1982, s. 375.

³⁰¹ Said Havva, er-Resul, s. 380.

³⁰² İsrâ, 17/1.

³⁰³ Said Havva, er-Resul, s. 380.

³⁰⁴ Semerkandî, Latif Ebil Kasım İshak b. Muhammed bin Hakim, es-Sevâdü'l- A'zam, İstanbul, h. 1304, s. 14. Özarlan, Selim, "es- Sevâdü'l-A'zam ile el-Akâdetü'l-Tahâviyye'nin İçerik Açısından Karşılaştırılmalı Bir Tahlili" Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, yıl:3, Sy. 7, Eylül-Aralık 2001, s.197 ve 208

³⁰⁵ Nesefi, Ebu'l Berakat, el-Umde, s. 52.

³⁰⁶ Harputi, Tenkihu'l- Kelam, s. 253.

³⁰⁷ İsrâ, 17/60.

³⁰⁸ Harputi, Tenkihu'l- Kelam, s. 253; Canan, Kütüb-i Sitte, c. XV, s. 408.

³⁰⁹ Canan, a.g.e., c. XV, s. 410.

meydana geldiğini söylemiş, cismani olarak ise, bir defa meydana geldiğini ileri sürmüş, bununla da olaylar arasındaki ihtilafın da giderildiğini açıklamıştır.³¹⁰

Ahmet Akbulut Miraç mucizesi ile alakalı olarak ilginç bir yaklaşım ortaya koyarak, miraç öncesi hazırlıkları bir bilmece olarak telakki etmiş. Peygamberimizin kalbinin yıkanması, Burak'ın gelmesi, peygamberlerle karşılaşması ve Namaz'ın indirilmesi gibi olayları da bu bilmece telakkisine örnek vermiştir, buna bağlı olarak da miraç maddesine mucize demenin mümkün olmadığını ifade etmiştir.³¹¹

Miraç olayının benzeri görülmemiş bir olaydır, benzerleri ile düşünmek ise bir hatadır. Bu olay ancak haberle ve müşahede ile bilinir. Miraç mucizesini düşünmek aklın ötesinde bir olaydır³¹² Ancak akla taç değildir. Çünkü, bu durumda gökyüzünden meleğin inişini akıldan uzak görmek de mümkün olur ki, bu da insanı nübüvvetin inkarına götürür.³¹³

Sonuç olarak ise; naslarda, aklen bir imkansızlık söz konusu olmadıkça, ayetin zahirine bırakılması vaciptir.³¹⁴ Bu olayda Peygamberimizin bir mucizesi olup, peygamberliğinin bir delilidir.

3-AKLİ MUCİZELER

a- Peygamberlerin Gayb'dan Haber Vermesi

Kur'an'da "Şehadet" (Görünen, bilinebilen)'in karşıtı olarak kullanılan bu kelime her kültürde farklı kelimelerle, ifade edilmiştir. Ancak, her kültürde bu kelime hemen hemen aynı anlamda kullanılmıştır.³¹⁵

Gayb kelimesin anlam olarak; gizlilik, görülmemezlik, hazır bulunmayı ifade eder.³¹⁶

Gayb kelimesinin Terim anlamı ise; "görünmeyen aşkın alem, insanın bilgi sahibi olamayacağı başka bir alem, fizik ötesi alem"³¹⁷ olarak ifade edebiliriz.

³¹⁰ Nesefi, Ömer, *Akaid*, s. 287.

³¹¹ Akbulut, Ahmet, *Nübüvvet Meselesi Üzerine*, Birleşik Yay., Ankara, 1992, s. 32-35.

³¹² Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. V, s. 280-281.

³¹³ Nesefi, Ebu'l Berakat, *el-Umde*, s. 52.

³¹⁴ Harputi, *Tenkihu'l-Kelam*, s. 253.

³¹⁵ Albayrak, Halis, *Kur'an'da İnsan Gayb İlişkisi*, Şule Yay., İstanbul, 1996, s. 17.

³¹⁶ Albayrak, *a.g.e.*, s. 19.

³¹⁷ Albayrak, *a.g.e.*, s. 20.

Kur'an-ı Kerim bazı geçmiş olayları anlatırken, o olayların gaybıla ilgili haberler olduğunu ve onu ise peygamberlerine bildirdiğini belirtmiştir. Mesela, İmran'ın hanımı kızı Meryem ve Hz. Zekeriya ile ilgili olarak verilen haberlerin gayb ile ilgili olduğu belirtilmiştir.³¹⁸ Yusuf kıssasından sonra³¹⁹ Nuh ile ilgili bilgiler verdikten sonra³²⁰ (Bunlar gayb haberlerindedir) ifadesi kullanılır.³²¹

Peygamberler, peygamberlikleriyle ilgili, tebliğleri dışında öznel vahiy muhatap olabileceklerine dair Kur'an'da ip uçları vardır. Hz. Yakup'un, Hz. Yusuf'un gömleğini yüzüne sürükten sonra "Allah tarafından sizin bilmediğiniz şeyleri bilirim dememiş miydim"³²² bu bilme şekli, Allah'tan direk olan bir bilgidir. Eğer bu bilgiyi iletme zorunda olduğu bir bilgi olsaydı, o zaman görevini yerine getirmemiş sayılırdı. Hz. Yakup çocuklarına böyle bir açıklama yapmadığına göre, bu durumun öznel vahye girdiğini söyleyebiliriz.³²³

Peygamberlerin gaybtan verdikleri haberler ancak Allah'ın ona bildirmesiyledir.³²⁴ "Gaybı bilen O'dur ve hoşnut olduğu elçi hariç, hiç kimseye açıklamaz."³²⁵ Burada "illa" istisna edatıyla Allah'ın gaybını hiç kimseye açıklamayacağı hükmünü bu edat ile istisna etmiştir. Allah herhangi bir elçisine gaybını açıklayabilir.³²⁶ Bu konuda hiçbir tereddüt yoktur.

Peygamberlerin bu gayb haberleri pek çoktur. Peygamberimizin gayb haberlerinden örnekler verecek olursak, eşlerinden ilk olarak vefat eden Zeynep binti Cahş olacağını ve peygamberimizin vefat ettikten sonra ehli beytten ilk olarak Hz. Fatıma'nın vefat edeceği, Hz. Abbas'ın âmâ olacağı, Medine'de hendek savaşı öncesi hendek kazımında, Yemen, Rum ve Fars ülkelerinin feth olunacağı, Hz. Ali ve Hz. Osman'ın şehit olacağını haber vermiştir.³²⁷ Bunu ispat etmek için delil olarak Harputi şu ayeti delil getirmiştir: "Deki, Ey mülk ve hakimiyet sahibi Allah'ım! Sen mülkü dilediğine verir dilediğinden onu çeker alırsın. Dilediğini aziz, dilediğini zelil

³¹⁸ Âl-i İmrân, 3/441.

³¹⁹ Yusuf, 14/102.

³²⁰ Hud, 11/49.

³²¹ Albayrak, *Kur'an'da İnsan Gayb İlişkisi*, s. 178.

³²² Yusuf, 12/96.

³²³ Albayrak, *Kur'an'da İnsan Gayb İlişkisi*, s. 226-227.

³²⁴ Bahçeci, *Peygamber ve Peygamberlik*, s. 89.

³²⁵ Cin, 72/26-27; Bkz. Âl-i İmrân, 3/179.

³²⁶ Albayrak, *Kur'an'da İnsan Gayb İlişkisi*, s. 240.

³²⁷ Harputi, *Tenkiluh'l- Kelam*, s. 240-241.

kılırsın”³²⁸ Peygamberimiz gaybtan haber vermiş ve bu haberleri de doğru çıkmıştır. Bunlar ise manevi mucizelerdir.³²⁹

Bu mucizelerin çoğu ahad yoluyla sabit olunmuştur. Ancak bu mucizelerin hepsi Peygamberimizin elinde gerçekleşmiştir. Bu manada mucize mütevatir hükmünde olup ve kesin ilim ifade eder. Hz. Ali'nin kahramanlığı, Ebu Hanife'nin ilmi gibi.³³⁰

Peygamber olduğunu iddia eden nebini gelecekten haber vermesi, onun elçiliğinin bir diğer kanıtıdır. Peygamberin gelecekten haber vermesi ve bu haberinde doğru çıkması, o kişinin Allah ile ilişkisine delil teşkil eder.³³¹

b- Kur'an-ı Kerim Mucizesi

Peygamberimizin akli mucizelerinden birincisi Kur'an-ı Kerim'dir.³³² Kur'an'ın diğer mucizelerden farklı ve üstün tarafı vardır. Kur'an-ı Kerim kıyamete kadar Peygamberimizin nübüvvetine, apaçık bir şekilde delalet eden daimi bir mucizedir.³³³

Kur'an'ın nazım ve belagatındaki mucizelik, kör olan birini iyileştirme, ölüyü diriltme, asayı yılanı çevirme gibi olağanüstü olaylardaki mucizelikten daha yüce, daha ileri ve daha açıktır. Çünkü, Hintliler ve pek çok insan bu nevi olayları bir şekilde hile, perhiz ve araçlarla yapıldığına inanmaktadır. Bu olaylara şüphe arız olabilir, ancak Kur'an'ın belagatına ise hiçbir şüphe arız olamaz.³³⁴ Geçmiş peygamberlerin mucizeleri sadece gününde, zamanında yaşayan insanlar tarafından müşahede edilmiştir. Kur'an-ı Kerim ise her yerde, her zaman akıl ile idrak edilebilecek bir mucizedir.³³⁵

Kur'an-ı Kerim'de mucizenin bütün şartları mevcuttur. Kur'an, ihtiva ettiği konular bakımından da mucizedir. Kur'an-ı Kerim'in mana ve muhteva yönünden mucize oluşuna delil ise Peygamberimizin ümmi olmasıdır.³³⁶ Peygamberimiz Arapların belagat ve söz söyleme sanatında en ileri gittiği dönemde gönderilmiştir. Kur'an ise

³²⁸ Âl-i İmrân, 3/26.

³²⁹ Gölcük, Şerafettin, Toprak, Süleyman, *Kelam*, Tekin Yay., Konya 1991, s. 321.

³³⁰ Sâbûni, Nureddin, *el- Bidaye (Maturidiyye Akaidi)*, Çev. Bekir Topaloğlu, D.İ.B. Yay., Ankara, 1998, s. 212.

³³¹ Said Havva, *er-Resul*, s. 17.

³³² Sâbûni, *Maturidiyye Akaidi*, s. 107.

³³³ Karadeniz, *İlim ve Din Açısından Mucize*, s. 199.

³³⁴ Bakıllani, *el- Beyan*, s. 61-62.

³³⁵ Bahçeci, *Peygamber ve Peygamberlik*, s. 247.

³³⁶ Gölcük, Toprak, *Kelam*, s. 323-326; Akbulut, *Nübüvvet*, s. 23.

bunlara, en ileri gittiği alanda bir benzerini getirmeleri hususunda meydana okumuştur.³³⁷ Bu meydan okuma ile ilgili ayetlere bir şunlardır;

-“ Deki, insanlar ve cinler, birbirlerine yardımcı olarak bu Kur’an’ın bir benzerini ortaya koymak için bir araya gelseler and olsun ki, yine de benzerini ortaya koyamazlar.”³³⁸

-“Senin için O’nu uydurdu diyorlar değil mi? De ki: Öyleyse onun sürelerine benzer uydurma on süre meydana getirin. İddianızda samimiyseniz Allah’tan başka çağıra bilecekleriniz de çağırın.”³³⁹

-“Kulumuz Muhammed’e indirdiğimiz Kur’an’dan şüphe ediyorsanız, sizde onun benzeri bir süre meydana getirin. Eğer doğru sözlüyseniz, Allah’tan başka, güvendikleriniz de yardıma çağırın. Yapamazsınız ki yapamayacaksınız. O takdirde inkar edenler için hazırlanan ve yakıtı insan ve taş olan o ateşten sakının.”³⁴⁰

Kur’an-ı Kerim’in icaz üzerine meydan okuması ve Arapların o dönemde bir çok şairlerin olmasına rağmen, Kur’an’a mukabele edemeyip ancak canları ve mallarıyla savaş girerek mukabele etmeleri ve bunda da mecbur olmaları Kur’an-ı Kerim’le mücadele edemediklerinin aciz oluşuna akıl ile delalet eder, bu yönü itibariyle, Kur’an akli mucizedir.³⁴¹ Ne o zaman ne de ondan sonra Kur’an’ın meydan okumasına insanoğlu yanıt veremedi.³⁴² Kur’an’ın bu fesahatı, akıcılığı karşısında hayrete düşmüşlerdir.³⁴³

Bu meydan okuyuş karşısında, Araplar düşmanca tavır almışlar. Peygamberimizin ileri sürdüğü şeyi bırakıp, onunla savaşmaya yöneldiler. Eğer onlar Peygamberimizi yense ve öldürselerdi. Bu olay Peygamberimizin yalancı olduğuna delalet etmezdi. Ancak Kur’an’ın ayarında bir süre getirselerdi. O zaman, Peygamberimiz yalancı duruma düşürmüş olurlardı. Bu meydan okumaya karşılık, onların Kur’an’a yakın bir eseri ortaya koyamamalarından ümitlerini kestiklerinin ve acze düştüklerinin bir delilidir. Kur’an’ın mucize oluşuna diğer bir delili ise, Bakıllani çok güzel tespit etmiş ve ortaya koymuştur. O ise: “Kur’an-ı Kerim’in meydan okuması

³³⁷ Bakıllani, el-Beyan, s. 63.

³³⁸ İsra, 17/88.

³³⁹ Hud, 11/13.

³⁴⁰ Bakara, 2/23-24.

³⁴¹ Harputi, Tenkihu’l- Kelam, s. 245.

³⁴² Mutahhari, Kur’anî Araştırmalar, s. 244.

³⁴³ Gazzali, Ebu Hamid, el- İktikad fi’l- İtikad (İtikadda Orta Yol), Çev. Kemal Işık, A.Ü.I. Yay.. Ankara, 1971, s. 114.

ile, insanların Kur'an'ı yok etmek ve onun benzerini getirmek için gücü olanı ortaya koymaları kaçınılmazdı. Çünkü böyle bir ortaya koyuş Kur'an-ı mucizelikten çıkaracaktır. Ancak Kur'an'ın bir benzerini ortaya koyamayışları onların ikinci kez acze düştüklerini gösterir.”³⁴⁴

İbrahim en-Nazzam, Kur'an'ı Kerim'in mucizeliği ile ilgili ilginç bir yaklaşımda bulunmuş ve Kur'an'ı Kerim'in geçmiş ve gelecek işlerden haber vermesi yönüyle mucize oluşunu, ancak belagat ve edebi yönüyle mucize olmadığını, dile getirmiştir. Nazzam, Kur'an'ın belagat ve edebi yönden mucize olmayışını şu şekilde ileri sürmüştür; Allah Kur'an'ın karşısında olanlara engel olmasaydı, nazım, belagat ve fesahat yönüyle onun benzerini meydana getirebilirlerdi.³⁴⁵ Zaten bizde mucizeyi ele alırken, mucizenin bir başkasının elinde meydana gelebileceğini dile getirmiştik.

Bu delillerden sonra, tüm şüpheler kendiliğinden ortadan kalkmaktadır. Çünkü, Araplar belagatın tabiat işi olduğunu onun bir hile ve aldatmaca ile olamayacağını biliyorlardı. Nitekim hiçbir şair hile ve aldatmaca ile şair olamazdı. Her şartta farklı ve üstün olan Kur'an'ın belagatının Allah tarafından olduğuna en açık bir delildir. Kur'an'ın diğer peygamberlerin mucizelerinde bulunmayan diğer üstünlüğü ise Kur'an'ın meydan okumasının, kıyamete dek devam etmesi ve onlarında bu meydan okuma karşısında acze düşmelerinin sürmesidir.³⁴⁶

Hiçbir nebiye Kur'an gibi kıyamete kadar devam edecek bir mucize verilmemiştir. Kur'an mucizesi Peygamberimizin nübüvvet iddiasının açık bir delilidir.³⁴⁷ Kur'an-ı Kerim günümüze dek gelmiş ve kıyamete kadar devam edecektir.³⁴⁸

Sonuç olarak; Kur'an'ın Peygamberimizin nübüvvetine delaletini, Bakıllani şu cümlelerle güzel bir şekilde ortaya koymuştur. “Müşrikler eşyayı yoktan var etmek, ölüleri diriltmek gibi mucizelere ve tabiat kanunlarına daha ters, daha olağanüstü olan delilere muhtaç değillerdi.”³⁴⁹

³⁴⁴ Bakıllani, *el-Beyân*, s. 63-65.

³⁴⁵ Şehristani, Ebu İsa Muhammed b. Abdülkerim, *el-Milel ve'n-Nihal*, thk. Ahmet Fehmi Muhammed, Beyrut. trs. s. 49; Özarlan Selim, “*Mu'tezile, Basra ve Bağdat Mu'tezileleri ve Başlıca Görüşleri*”, C.Ü.İ.F.D., Haziran 2003, Sivas, c. VII/I, s. 161-181.

³⁴⁶ Bakıllani, *el-Beyân*, s. 66.

³⁴⁷ Desteğib, *Nübüvvet*, s. 37.

³⁴⁸ Nesefi, Ebu'l Mûin, *Tabsira*, c.I, s. 503.

³⁴⁹ Bakıllani, *el-Beyân*, s. 68.

II. BÖLÜM

A-MUCİZENİN DİĞER OLAĞANÜSTÜ OLAYLARLA İLİŞKİSİ

1- DİNİ ÖZELLİĞİ OLAN OLAĞANÜSTÜ OLAYLAR

a- İrhas

İrhas, peygamberlerin doğumundan önce ve doğumundan sonra peygamberlik verilene kadarki zamanda, meydana gelen olağanüstü olaylardır. Peygamberimizin babasının, alnındaki nur gibi.

İrhasın ikinci anlamına gelince; peygambere, peygamberlik gelmeden önceki olağanüstü olayların, peygamberin gönderileceğine delalet eden harikulade olaylardır.

Denilmiştir ki, irhas'ın keramet cinsinden bir şey olduğu, irhas ise peygamberin, peygamber olmadan önce peygamberlerin, evliyadan daha aşağı derecede olmadığına dayandırılır.³⁵⁰ Böylece irhas ile keramet bir birinden ayrılmış olur.

Ehli Sünnet alimleri ise, irhas'ı peygamberin peygamber olmadan önceki, olağan üstü hallere bu ismi vermişken, Mu'tezile ise bu harika olayları, bir peygamberin kendisinden önceki peygamberin mucizeleri olarak görürler ve böyle telakki ederler. Bunu da yaparken reddi imkansız nakiller karşısında, anormal bir te'villerle buna ulaşmışlardır.³⁵¹ Ehli sünnet alimleri irhas'ı peygambere peygamberlik gelmeden önceki olağanüstü olaylar olarak kabul ederken, Mu'tezile ise bunu irhas değil de bir önceki peygamberin mucizesi olarak algılar.

b- Keramet

Keramette mucize gibi olağanüstü bir olaydır. Keramet, Ehli Sünnet inancına göre veliden zuhur eden, harika bir olaydır. Nübüvvet iddiası olmadan önce olan durum, eğer, iman ve salih amel olmazsa istidraç olur, eğer nübüvvet iddiası ile birlikte olursa mucize olur.³⁵² Bu harikalar, o salih müminlerin velilik mertebesine ermiş olduklarını gösterir.³⁵³

Ehli Sünnet evliyanın kerametini kabul ederken mutezile velinin kerametini kabul etmeyip bunu inkar eder. Bu kabul etmeyişiin sebebi ise, mutezile evliyadan zuhur

³⁵⁰ Cürcânî, Seyyid Şerif, *Kitabû't- Ta'rifat*, Beyrut, M. 1995, H. 1416, s. 216.

³⁵¹ Karadeniz, *İlim ve Din Açısından Mucize*, s. 59-60.

³⁵² Cürcânî, *Kitabû't- Ta'rifat*, s. 186.

³⁵³ Nesefî, Ömer, *Akaid*, s. 172.

eden kerametın, peygamberın mucizesını ihlal edeceğinden bu olayı caiz görmez. ancak evliyanın kerametının nübüvvet davasıyla hiçbir alakası ve yakınlığı yoktur. Peygamberın mucizeleri ise, nübüvvet iddiasıyla alakalı olduğu için, mucize ile keramet birbiriyle ayrılır.³⁵⁴

Kerametle ilgili ileri sürülen bir görüş de ise, Harputi mutezilenin kerameti inkar ederken ileri sürmüş olduğu sebebi kabul etmeyip, veliden zuhur eden kerameti, velinin mensup olduğu dinin hak ve bağlı bulunduğu nebinin davasının doğru olduğuna delalet etmesiyle, evliyadan meydana gelen kerametler bağlı oldukları peygamberın mucizeleri olur,³⁵⁵ diye kerameti veliye ait bir özellik değil de bunu, velinin kendinden önceki peygamberın mucizesi olarak telakki etmişlerdir.

Keramete delil olarak gösterilen ayetleri şu şekilde sıralaya biliriz:

“Rabbi Meryem’e hüsnü kabul ettirdi, onu güzel bir bitki gibi yetiştirdi. Zekeriya’yı da onun bakımı ile görevlendirdi. Zekeriya, onun yanına mabede her girişinde orada bir rızık bulur ve Hz. Meryem’e bu sana nereden geliyor? der o da: Bu Allah tarafındandır. Allah, dilediğine sayısız rızık verir, dedi.”³⁵⁶

Tâftâzânî’ye göre, Hz. Meryem, mihrapta iken kendisine gelen rızıklar keramettir.³⁵⁷

“Sonra Süleyman yardımcılara dedi ki: Ey! Ulular: Onlar teslimiyet gösterip bana gelmeden önce, hanginiz o melikin tahtını bana getirebilir? Cinlerden bir ifrit: Sen mekanından kalkmadan ben onu sana getiririm. Gerçekten bu işe gücüm yeter ve bana güvenebilirsin, dedi. Kitaptan (Allah tarafından verilmiş) bir ilmi olan kimse ise; gözünü açıp kapamadan ben onu sana getiririm. dedi. (Süleyman) onu (melikenin tahtını) yanbaşına yerleşmiş olarak görünce: Bu, dedi, şükür mü edeceğim, yoksa nankörlük mü, edeceğim diye beni sınamak üzere Rabbimin lütfundandır. Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur, nankörlük edene gelince, o bilsin ki, Rabbimin hiçbir şeye ihtiyacı yoktur, çok kerem sahibidir.”³⁵⁸

³⁵⁴ Harputi, Tenkihu’l- Kelam, s. 256.

³⁵⁵ Harputi, Tenkihu’l- Kelam, s. 257.

³⁵⁶ Âl-i İmrân, 3/37.

³⁵⁷ Tâftâzânî, Şerhu’l- Akaid, s. 176.

³⁵⁸ Neml, 27/37-40.

Tâftâzânî'ye göre; Asaf b. Beriha'nın göz açıp kapayıncaya kadar Belkıs'ın tahtını Hz. Süleyman'a getirmesi bir keramettir.³⁵⁹

“(Resulum) yoksa sen,bizim ayetlerimizden (sadece) kehf ve Rakim sahiplerinin ibrete şayan olduklarını mı sandın? O (yiğit) mağaraya sığınmışlar ve Rabbimiz! Bize tarafından rahmet ver ve bize, (şu) durumumuzdan bir kurtuluş hazırla” demişlerdi. Bunun üzerine biz de, o mağarada onların kulaklarına nice yıllar perde koyduk (uykuya daldırdık) Sonra da iki gruptan hangisinin kaldıkları müddeti daha iyi hesap edeceğini görelim diye onları uyandırdık.”³⁶⁰

Tâftâzânî'ye göre, Ashab-ı Kef'deki olaylar keramettir.³⁶¹

Allah'a yakın olan kişilere, Allah da onlara yakın olur. Allah için her şey mümkün olduğuna göre, keramette mümkündür. Allah'ı seven kulunu, Allah da sever, dolayısıyla onun gören gözü, işiten kulağı, idrak eden kalbi olur. O kulunun elinden tutar.³⁶²Bu ise insan için bir lütuftur, insanoğlunun büyüklüğünü gösterir. Allah'ın bir insan için eli olması gören gözü olması, işiten kulağı olması demek, o insan için hiçbir sorunun olmaması demektir.

c- Ma'unet

Maunet kelime anlamı olarak yardım manasına gelir.Bunu normal hayatımızda bazı insanlarda görebiliriz. Maunet, iyi insanlara Allah'ın bir yardımudur.

Velilik derecesine varmamış olan iyi insanların bir davada bulunmaksızın, bazı harikalar meydana gelir ki, buna yardım denir. Böyle bir zatın Allah'a arz ettiği duasının hemen kabul edilip eserinin görülmesi, düştüğü sıkıntılardan kurtulması bu çeşit harikalardan sayılır.³⁶³ Bazı iyi kul sahibi kimselerin başkalarının işlerini, niyetlerini keşfetmeleri de maunet sayılır.³⁶⁴

d- İstidraç

İstidraç da olağanüstü bir olaydır.Yalnız bu olay, İslam'ı yaşayan insanlarda zuhur etmez. Çünkü, istidraç Allah'ın insanları saptırmak için vermiş olduğu bir

³⁵⁹ Tâftâzânî, Şerhu'l- Akaid, s. 176.

³⁶⁰ Kef, 17/9-12.

³⁶¹ Tâftâzânî, Şerhu'l -Akaid, s. 176-177.

³⁶² Gölcük-Toprak, Kelam, s. 338.

³⁶³ Yüksel, Kelam Dersleri, s. 64.

³⁶⁴ Gölcük-Toprak, Kelam, s. 340.

olaydır. Olağanüstü olay, iman ve salih amel olmazsa istidraç olur.³⁶⁵ Azgınlık ve sapıklıkta ileri giden kafirlerin ve günahkarların azaplarını artırmak için onların arzu ve maksadına uygun bir şekilde Allah tarafından meydana getirilen harikalardır. Böylece Allah'ı Teala o insana bütün fırsatları vermiş ve mazeret kapısını kapatmış olmaktadır.³⁶⁶ Kur'an-ı Kerim'deki bu âyet de buna delalet etmektedir. "Vaktaki onlar, kendilerine hatırlatılan her şeyi unuttular. Biz de üzerlerine her şeyin kapılarını açtık, onlar da kendilerine verilen her şeyle ferahlanarak sevindikleri zaman, onları ansızın yakaladık, onlar da bir anda şaşırıp çaresiz kaldılar."³⁶⁷

Bir insanın şeytana, fesada, kötülüğe derece derece yaklaşması sonucun da meydana gelen harikalardır ki, bu o insanın isteği doğrultusunda, arzusuna uygun olarak meydana gelir.³⁶⁸

Bu olay, küfrü ve günahı açık olan kimselerde görülür. İstidraç gösteren kimsenin daha fazla küfür ve günaha dalması için onda fevkalâde hal görülür. Zalimlerin ve kafirlerin bir kısmının dünya işlerinin iyi gitmesi, şeytanın duasının kabul olunarak kıyamete kadar kötülük yapmaya serbest bırakılması, Firavun, Nemrut vb.'nin yeryüzündeki saltanatlarının bir müddet istedikleri tarzda yürümesi, istidraç kabilinden olaylardır. Bunların dış görünüşüne bakarak aldanmamak gerekir.³⁶⁹ Çünkü, insanımız bu halde karşıdaki insanı, üstün bir insanmış gibi, Allah'ın kuluna bir ikramıymış gibi görüp, ona aldanmaları gerekmemektedir. İstidraç'ın tanımında da dediğimiz gibi; Allah'ı Teala kişinin küfrünü ve sapkınlığın artırmak için bu harika olayı o kişiye verir. Bizler ise, bu tür olaylar gösteren kişilerde ilk arayacağımız, o kişinin hal ve hareketlerinin, İslami ölçülere, kriterlere ne kadar uyup uymadığıdır. İslami bilgi açısından insanımız cahil ve bilgisiz olduğu için bu tür istidraç gösteren insanlara kanıp sapıklığa düşmektedirler.

Allah istidraç ile bazı insanları dener, onlara türlü nimet ve fırsatlar verir. Kişi bu imkanlar karşısında gurur ve kibre kapılarak bunlar bendendir, benim eserimdir diyerek Allah'tan olduğunu unutursa, dünyasıyla birlikte, Ahiret'i de sona erer. Hz. Ömer'in İran'ın fethinden sonra ganimet mallarını Medine'ye getirilince söylediği şu

³⁶⁵ Cürcânî, *Kitabu't-Ta'rifat*, s. 184.

³⁶⁶ Yüksel, *Kelam Dersleri*, s. 65.

³⁶⁷ En'am, 6/44.

³⁶⁸ Özbek, *"Harika Olaylar"*, s. 169.

³⁶⁹ Gölcük-Toprak, *Kelam*, s. 340.

sözler çok manidardır.” Allah’ım bu hazinelerin istidraç olmasından sana sığınırım.”³⁷⁰ Dört halifeden biri olan, cennetle müjdelenmiş, Peygamberimizin; eğer ben peygamber olmasaydım, Ömer peygamber olurdu, denilmiş bir kişi dünya malı için böyle düşünüyorsa, bizim de bunun üzerinde kafa yormamız gerekir. Bu tür olağanüstü olayların mucizeyle bir bağlantısı yoktur. Bu olaylarla mucizenin arasında büyük farklılıklar vardır.

e- İhanet

İhanet, kafir ve günahkar kişilerden arzu ve isteklerine uygun olarak meydana gelen olağanüstü haldir. Peygamberlik iddia edenin, iddiasının tam tersine çevrilmesidir.

Peygamberlik iddia edildiği zaman, yalancı ile doğru olanın, birbirinden ayrılmasındaki en büyük ayıraç mucizedir. Mucize de yalancının elinde meydana gelmeyeceğine göre, o halde bu iddiayı Allah’u Teala tam tersine çevirir ki, o zaman bu ihanet olur. Mesela, yalancı peygamberler den Müseylemetü’l-Kezzab, tek gözü kör olan bir adama, gözü iyi olsun diye dua etmiş, bunun üzerine diğer gözü de kör olmuştur.³⁷¹ Yine o, bir kuyunun suyunu arttırmak için kuyuya tükürünce kuyu tamamen kurumuştur. Buna hızlan da denir ve Allah tarafından ihanet olarak yaratılır.³⁷²

2- DİNİ ÖZELLİĞİ OLMAYAN OLAĞANÜSTÜ OLAYLAR

a- Sihir

Sihir dini özelliği olmayan olağanüstü olaylardandır. Bunlar bazı güçlerin keyfiyetlerine dair ilimler olup, bu sayede insanlar unsurlar aleminde tesirler meydana getirmeye muktedir olurlar. Bu tesir ya herhangi bir yardımcıya başvurmadan veya semavi hususlardan bir yardımcı sayesinde meydana gelir. Birincisine büyü, ikincisine ise tılsım denilir.³⁷³

Herhangi bir kimse, özel sebepleri yerine getirip ortaya koyarsa adet olduğu şekil ve yolla tertipleyip düzenlerse, sihir meydana gelir.³⁷⁴ Bakıllani, sihri gerçek bir

³⁷⁰ Gölcük-Toprak, *Kelam*, s. 340.

³⁷¹ Kılavuz, A. Saim, *Anahatlarıyla İslam Akaidi ve Kelama Giriş*, Ensar Yay., İstanbul, 1993, s. 149-150.

³⁷² Gölcük-Toprak, *a.g.e.*, s. 340.

³⁷³ İbn Haldun, *Mukaddime*, c. I, s. 1179.

³⁷⁴ Özbek, *“Harika Olaylar”*, S.Ü.İ.F.D., s. 169.

olay olarak tanımlar. Sihrin bir türünün belli aletler göstererek, hayal gösterme tarzında olmaktadır. Firavun'un yapmış olduğu sihirleri buna örnek verir ve şu ayeti de delil getirir. "Yaptıkları sihir dolayısıyla onlara hızla hareket eden yılanlar suretinde görüldüler."³⁷⁵, "Musa size atın dedi. Onlar (iplerini) atınca insanların gözlerini büyülediler ve onları ürperttiler ve büyük bir büyü yaptılar."³⁷⁶

Ayette, onların gerçekten yılan haline geldiklerini söylememektedir. İmam Malik sihir konusundaki hükmü şu şekildedir. Bizzat sihir yapan kimse öldürülür. Bir ücret ödeyerek sihir yaptıran kimse ise öldürülemez.³⁷⁷ Burada imam Malik sihir yapanı dinden çıkan mürted gibi algılamıştır.

İmam Şafii ise, sihir konusunda şöyle demektedir. "Eğer sihir yapan kimse, onunla birini öldürdüğünü itiraf ederse onu öldür." Sihir batıldır, onun aslı yoktur demek mümkün değildir. Çünkü, Kur'an-ı Kerim şöyle demektedir: "Süleyman'ın hükümdarlığı hakkında onlar şeytanın uydurdukları sözlere uydular. Oysa Süleyman (büyü yaparak) küfre gitmemişti. Fakat o şeytanlar küfre girdi. İnsanlara büyü, Babil de Harut ve Marut adlı melekle indirileni öğretiyorlar. Halbuki onlar: 'Biz bir imtihanız küfre gitme' demedikçe kimseye bir şey öğretmiyorlardı. Fakat bunlar, erkekle karısının arasını açacak şeyler öğreniyorlardı. Ama onlar, Allah'ın izni olmadan hiç kimseye zarar veremezler."³⁷⁸ Allah'u Teala bu ayette, büyüün gerçek olduğu ve kendi izni olmadıkça söz konusu olmasa da, büyülenen kimseye zarar verebileceği hususunda açık bir ifade bulunmamaktadır.³⁷⁹

Sihri yapanın söylediği birtakım sözler, yaptığı el ve beden hareketleri kendisinin dışına taşmayan olaylar olup tamamıyla o kişi şahsında ve kudreti mahalinde meydana gelen fiillerdir.

Sihri yapan, sihir sözlerini söylediği zaman yüce Allah sağlıklı bir kimsede hastalık, kişinin sevdiği bir kişiden nefret etmesi, nefret ettiğinden hoşlanma gibi etkiler yaratır. Sahir,(sihri yapan) sözleri söylediği veya bir işe düğüm attığı ya da başka

³⁷⁵ Taha, 20/66.

³⁷⁶ A'raf, 7/116.

³⁷⁷ Bakıllani, el-Beyan, s. 100-101.

³⁷⁸ Bakara, 2/102.

³⁷⁹ Bakıllani, el-Beyan, 102-103.

herhangi bir teknik kullanıldığı anda, sihir yapılan kimsede katil ve ölüm sonuçlarını halk eder.³⁸⁰

Bu ilimler Babil sakinlerinden Süryaniler ve Keldaniler, Mısır halkından ise Kıptiler ve daha başka kavimler arasında mevcuttur. Sihir, bunların nefislerinin de maddi alemde tesir etme ve yıldızların ruhaniyetini celbetme hassası vardır. Böylece onlar madde üzerinde tesir eder ki bunların tesiri, nefsanî ve şeytani kuvvet sayesinde.³⁸¹

İbn Haldun, bizim sihir olarak bildiklerimiz şeyleri genel olarak, üçe ayırmıştır. Sihir, tılsım ve gözbağlama(Şe'baze).

Sihri şu şekilde tarif etmiş, sahirin (sihir yapan) herhangi bir alet ve yardımcı unsur olmaksızın sadece kalbin teveccühüyle ve dikkatin bir noktaya odaklanması ile tesir meydana getirir.

Tılsım ise; feleklerin ve unsurların mizacından veyahut da aletlerin hassasından bir yardımcı sayesinde icra ederler. Derece itibarıyla sihirden zayıftır.

Göz bağlama,(şa'baze) hayal alemindeki kuvvetin ona tesiridir. Bu kişi muhayyile kuvvetlerine yönelerek, hayaller üzerinde bir çeşit tasarruf ederek faaliyette bulunur. Kişi hayalinde meydana getirdiği tasarrufları, karşısındaki insanın duyularına indirir. Seyirciler bunları sanki hariçteki gibi görürler. Halbuki dış alemde hiçbir şey yoktur.³⁸²

Sihri yapanlar feleklere, yıldızlara, ulvi alemlere, tazimin, ibadetin ve tezelzülün her çeşidiyle şeytanlara teveccüh etmek suretiyle meydana getirirler. Bu iş ise Allah'tan başkasına yöneltmekten ve secde etmekten başka bir şey değildir. Başkasına teveccüh ve ibadet küfürdür. Bu yüzden sihirbazlar kafirdir. Küfür, sihrin maddelerinden ve sebeplerindedir.³⁸³

Sihir ve mucize arasındaki farka gelince; mucize nefiste tesiri meydana gelen ilahi bir kuvvettir. Bu yüzden mucize gösteren şahıs bu fiili Allah'ın kuvveti ile te'yid etmiştir. Sihirbaz kendi kendine ve ruhi kuvvetiyle şeytanların yardımıyla tesiri

³⁸⁰ Bakıllani, *el-Beyan*, s. 111-112.

³⁸¹ İbn Haldun, *Mukaddime*, c. I, s. 1180-1181.

³⁸² İbn Haldun, *Mukaddime*, c. I, s. 1181.

³⁸³ İbn Haldun, *Mukaddime*, c. I, s. 1182.

meydana getirmiştir. Mucize hayırlı şahıslar için, hayırlı maksatlarda ve hayra sahip olan nefislere ait olmak üzere vücuda gelir. Mucize ile nübüvvet iddia edilir, sihir ile ise şer işler meydana gelir. Mucize Allah'tan olduğundan, hiçbir sihir onun karşısında tutunamaz duramaz.

Mucize ile sihir arasındaki fark, mucizedeki tehdidi (meydan okuma)dır. Mucizenin yalancının davasına uygun bir şekilde meydana gelmesi kudret dahilinde değildir. Biz de mucizenin yalancının elinde gelemeyeceğini izah etmiş ve ispat etmiştik.³⁸⁴

Bakıllani'de mucizenin meydan okuma sonucu, ortaya çıktığı ve benzerinin meydana getirilemeyeceği zaman mucize olur demiştir. Bu sebeple sihirle mucizenin bir birine karışması söz konusu değildir. Bakıllani, sihirbazın sihir gösterip bununla peygamberlik iddia etse, şu iki nedenden dolayı bunun meydana gelemeyeceğini söylemiştir.

1- Sihirbazın ortaya koyacağı sihirler, peygamberlik iddia ediyorsa Allah'ı Teala o kişiye yapacağı sihri unutturur veya sihir yapılanda, etkisi yaratılmaz.

2- Eğer bir sihirbaz çıksa, benim sihrim peygamberliğime delildir dese, bu iddiadan sonra birçok sihirbaz çıkar, o sihrin aynısını yapar ve o kişi yalancı durumuna düşmüş olur.³⁸⁵

Bakıllani'ye göre eğer böyle bir durum olursa, Allah'ı Teala bunları şu iki şekilde engeller. 1- Onlara sihir ve kehanetini unutturur. 2-Sihirbazın yapmış olduğu tesiri Allah'ı Teala o kişide yaratmaz.³⁸⁶

b- Şa'baze (Göz boyamacılığı)

Şe'baze kelimesi, kelime anlamı olarak, el çabukluğu ile yapılan hokkabazlığa denilir.³⁸⁷ Şa'baze, hayal alemindeki kuvvetten olan tesirdir. Sihir yapan kişi muhayyile kuvvetlerine yönelerek, hayaller üzerinde bir çeşit tasarruf ederek faaliyette bulunur. Kişi, hayalinde meydana getirdiği tasarrufları karşısındaki kişinin duyularına indirir.

³⁸⁴ İbn Haldun, *Mukaddime*, c. II, s. 1189-1190.

³⁸⁵ Bakıllani, *El-Beyan*, s. 116-117.

³⁸⁶ Bakıllani, *a.g.e.*, s. 117-118.

³⁸⁷ Harputi, *Tenkîh u'l- Kelam*, s. 230.

Karşısındaki insan, bunları sanki dışarıda meydana geliyormuş gibi hisseder ve görür. Halbuki dış alemde bunun gerçekliliği yoktur.³⁸⁸

Demek ki Şa'baze, dışarıda hiçbir gerçekliliği olmayan ancak kişinin hayal dünyasında gerçekleşen halisünasyondur. "Birde ne görsün; büyülerinden ötürü onların ipleri ve sopaları hakikaten koşuyor gibi görünüyor."³⁸⁹ Âyette buna örnek teşkil eder. Bunu yapacak kişi bir süre uzlet hayatından sonra bunu yapmak için bazı güçlere nail olur, bu da uzlet hayatı sırasında, ruhun beden üzerine hakimiyetini sağladıktan sonra meydana gelir. Böyle bir insanın ruhu dış alemdeki madde üzerinde etkili hale gelir ve madde üzerinde tesirli olur. Böylece elde etmiş olduğu bu gücü kötü yollarda kullanır.

Şa'baze'nin aslı duyu organlarının aldatılmasıdır. Bu, tıpkı vapurda giden kimsenin sahilin hareket ettiğini sanması gibidir. Buna Arapça da "Ahız bi'le uyun" (göz bağıcılığı) denir. Göz bağıcılığının daha gizli olan ruhsal birtakım tesirlerle de ilgisinin bulunması da mümkündür.³⁹⁰

c- Kehanet

Kahin, gelecek zamanda olacak şeylerden haber elde edip, gizlilikleri bilme iddiasında bulunan kişidir.³⁹¹ Yapılan bu işe ise, kehanat denilir. Bunlar, zan üzerine olduklarından bazen isabet, bazen de hata edebilmektedirler. Zaten Peygamberimiz kahinlere, müneccimlere gitmeyi yasaklamıştır. Peygamberimiz, cahiliyye döneminde şeytanların ve cinlerin kulak hırsızlığı yaparak, bunlara bir takım ilaveler de ekleyerek, kahinlere ulaştırdıklarını, sonrada kafirlerin bunları kabul ettiklerini açıklamıştır.³⁹²

Sonuç olarak yaratılmış olanlar, kendilerinden başkaları üzerinde bir etki yapamazlar. Fiillerini ancak kudret alanlarında bir başkasına taşmaksızın işleyebilirler. Sihirbazın, sihir yaptığı kişinin şahsına bir fiil işlediğini iddia edenlerin, ileri sürdükleri yanlışdır. Sihir yapılan kimsede meydana gelen tesirler ve etkiler gibi fiiller tamamen Allah'ın fiili olup, O'nun koymuş olduğu esaslar uyarınca sihirbazın yaptığı o fiillerden sonra meydana gelmektedir.

³⁸⁸ İbn Haldun, *Mukaddime*, c. I, s. 1181.

³⁸⁹ Taha, 20/66.

³⁹⁰ Ateş, Ali Osman, *Kur'an ve Hadislere Göre Cinler-Büyü*, Beyan Yay., İstanbul, 1995, s. 222-223.

³⁹¹ Karadeniz, *İlim ve Din Açısından Mucize*, s.83

³⁹² Karadeniz, a.g.e.,s.84,85

Nitekim Allah’u Teala “Fakat bunlar, onlardan erkekle karısının arasını açacak şeyler öğreniyorlardı. Ama onlar Allah’ın izni olmadan hiç kimseye zarar veremezler.”³⁹³ Bu ayette de olduğu gibi onların fiil ve sözlerinin sihir yapılan kimseye tesir etmediğini ilan etmektedir. “Allah’ın izni olmadan” ibaresinin manası başka türlü olamaz. İzin kelimesi ile onlara sihir yapılması emir olunmuş olamaz. Zira yaratılmış olanın, bir başkası üzerinde fiil yapması muhaldir. Kişi ancak yapması veya yapmaması konusunda emir olunabilir. “Yapmaması söz konusu olmayan” la, yapmamak ancak fiil, zıttı bulunan bir fiil olup, kendisini yapmak mümkün olan bir şey için bahis konusu olup kendisini yapmak, mümkün olan bir şey için söz konusu olabilir. Bununla ‘Allah’ın izni olmadan’ lafzından anlaşılan şudur, sihrin ancak O’nun takdiri sonucu yapılırken gerekli şeylerin yapılması ile sihir yapılan kimsede yarattığı bir şey olduğu tarzındadır.³⁹⁴ Bu da Allah’ın izni olmadıkça hiçbir şeyin olamayacağı, sihrin de normal bir adi olay gibi tezahür edeceğidir.

C- OLAGANÜSTÜ BİR OLAY OLAN MUCİZE- KERAMET İLİŞKİSİ

1- Keramet- Veli

Keramet, salih kişilerin Allah’ın lütfuyla, peygamberlik iddiası veya kafire karşı meydan okuma olmaksızın, gösterdiği harikulade bir şeydir.³⁹⁵

Keramet, Mu’tezile’nin görüşünün aksine, kitap, sünnet ve icma ile sabittir. Mu’tezile’nin ise keramete itirazı şu noktadadır. Nebinin nübüvvetine delil olan olağanüstü olayların, evliyadan da zuhur etmesi bu delil oluşu ihlal edeceğidir. Harputi ise buna cevap olarak evliyanın kerametleri nübüvvet iddiası sonucu meydana gelmektedir. Bu olay nübüvvetle birliktedir. Bunun için mucize ile keramet birbirinden ayrılır.³⁹⁶

Keramet, Allah’ın fiilidir.³⁹⁷ Âyetlerde belirtilen imâni feraset kerametten sayılmış ‘ Siz Allah’ı sayar, haramlardan sakınırsanız. Allah size hakkı batıldan ayırt edecek bir anlayış kuvveti verir. ‘³⁹⁸Âyeti de bunu belirtmiştir.

Kur’an-ı Kerim’deki kerametle ilgili âyetler bakacak olursak:

³⁹³ Bakara,2/102

³⁹⁴ Bakıllani, el-Beyan, s.112,113

³⁹⁵ Yüksel, Kelam Dersleri,s. 64

³⁹⁶ Harputi, Tenkihü’l- Kelam, s. 286

³⁹⁷ Düzen,İbrahim, Aziz Neseî’ye Göre Allah – Keramet- İnsan , Furkan yay, İstanbul, 2000, s. 211

³⁹⁸ Enfal, 8/29

-“Zekariyya, ne zaman (Meryem’in bulunduğu) mihraba girdiyse, onun yanında bir yiyecek buldu. Meryem, bu sana nereden geliyor? dedi. O da, bu Allah tarafından, şüphe yoktur ki Allah kime dilerse ona sayısız rızık verir. dedi.”³⁹⁹

Hız. İsa’nın annesi olan Hz. Meryem, peygamber olmadığına göre onun yanında bulunan yiyecekler bir keramettir. Hz. Meryem takva sahibi, Allah’ın yakını salih, veli bir Hatun idi”⁴⁰⁰

-“Yoksa sen Ey! Muhammed, kehf ashabını şaşılacak ayetlerimizden mi zannettin? Birkaç genç mağaraya sığınmış Rabbimiz, katından bize rahmet ver ve işimizde başarılı kıl, demişlerdi. Mağaranın içinde onları yıllarca uyuttuk. Sonra iki taraftan hangisinin bekledikleri sonuca iyi hesaplamış olduğunu belirtmek için onları uyandırdık.”⁴⁰¹

-“Süleyman: Ey! Cemaat bana teslim olmalarından önce hanginiz o kraliçenin tahtını yanıma getirebilir? dedi. Getiririm, eminim ki buna gücüm yeter.” dedi. Kitabın bilgisine sahip olan biri: “gözünü açıp kapamadan ben onu sana getiririm dedi. Süleyman, tahtı yanına yerleşivermiş görünce: “Bu şükür mü edeceği, yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınavan Rabbim’in katındandır. Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur; fakat nankörlük eden bilmiş olsun ki, Rabbim müstağnidir, kerem sahibidir. dedi”⁴⁰².

Bu âyetlerde kitabın bilgisine sahip kişi olan zat Hz. Süleyman’ın veziri ve katibi Asaf’tır. Asaf, salih ve takva sahibi bir kişi olduğundan tahtı bir anda getirmesi onun kerametidir. Kerameti inkar edenler, onun mucizeyle karıştırılmasından korktukları için kabul etmemişlerdir. Oysa nebi ile veli arasında açık farklar olduğu gibi mucizeyle keramet arasında açık farklar vardır.

Veli; Nesefiye göre; Allah’ın zat ve sıfatlarını gücü nispetinde kavrayan Allah’ın sıfatları ile vasıflanmış ve böylece ona yakın olan kimsedir.⁴⁰³

Nesefiye göre, velide bulunması gereken şartlar şunlardır:

1-Dış görüntüleri halktan olacak, ancak içi saf ve pak olacak.

³⁹⁹ Al-i İmran, 9/37

⁴⁰⁰ Gölçük, Toprak, **Kelam**, s. 337

⁴⁰¹ Kehf, 18/9-12

⁴⁰² Nem, 27/38-40.

⁴⁰³ Düzen, **Aziz Nesefi**, s. 192.

2-Veliler her tür şeyhlikten, liderlikten ve her türlü iddiadan uzak olacak.

3-Veliler, zalimlerin ve hükümdarların hediyelerinden sakınırlar.

4-Veliler, sadece dünya malına talip olanlar, maddi ihtiraslarla gözleri bürünenlerle oturup kalkmaktan hoşlanmazlar.

5-Veliler, daha ziyade uzleti arar ve halktan kaçarlar.

6-Diğer bir özelliği ise, fazla olan her şeyi terktir.

7-Herkesle barış içindedirler.

8-Herkese şefkat ile muamele etmelidirler.⁴⁰⁴

2. Mucize –Keramet Arasındaki Fark

Mucize ile keramet arasındaki farkı, ortaya koyabilmek için, mucizenin tanımına bakmak gerek. Mucize peygamberin isteği üzerine Allah tarafından verilen harikulade bir olay olup mucizede bir dava ve meydan okuma vardır.

Herhangi bir kimseden meydana gelen keramet, o kimsenin peygamberi için o devirde ve yerde mucize sayılır. Kerameti ortaya çıkan kişinin de veli olduğu ortaya çıkar. Keramet, Allah'ın emirlerini yerine getiren, Hz. Peygambere bağlı ve sünnetleri titizlikle yerine getiren mü'minden meydana gelir.⁴⁰⁵

Mucize ile keramet arasındaki farka gelince;

-Peygamber eli veya dili ile belirli vakitlerde mucizenin meydana gelmesini dilemektedir. Fakat veli, ilahi fiilin; yani kerametın dili veya eli vasıtasıyla izhar edilmesini dileyemez.

-Allah'u Teala dilediği vakit, kendi fiilini velinin eli veya dili vasıtasıyla ortaya koyabilir. O zaman mucize, peygamber için bir yardım, veli için ise keramet, Allah'ın bir denemesi olur.

-Peygamberler mucize gösterdiğinde sevinirler, fakat veli kerametın izharında üzülür ve korkar.

⁴⁰⁴ Düzen, Aziz Nesefi, s. 192-193.

⁴⁰⁵ Gölcük, Toprak, Kelam, s. 338.

-Veli, keramet esnasında Allah'a sığınır, zira Allah'ın gayreti pek çok kişiyi kendisine en yakın mertebeden en aşağı mertebeye indirmiştir.⁴⁰⁶

-Bazı alimler, velinin ben veliyim diyebileceğini söyler. Bu takdirde kerameti zahir olan veli, yine peygamberine bağlı kalır ve kerameti peygamberin mucizesi sayılır.⁴⁰⁷

-Mucize, peygamberin nübüvvetle görevlendirilmesinden sonra vuku bulur. Keramette ise böyle bir görevlendirme söz konusu olmayıp velayet makamına ulaştığı varsayılan herkeste zuhur edebileceği kabul edilir. Ayrıca vahyin gelmesiyle birlikte, peygamber ismet sıfatı kazanır, fakat veli için böyle bir şeyden söz edilemez.⁴⁰⁸

Mucize gösteren peygambere, nübüvvet iddiasında bulunmak vacip olduğu halde, velinin, velayet iddiasında bulunması caiz değildir. Bazı alimlere göre ise bu caizdir.⁴⁰⁹

Kur'an'da Allah dostu olabilmenin yolu iman etmek ve takva sahibi olmakla sınırlandırılmıştır. Olağanüstü şeyler yapmakla, veli olmak arasında bağlantı kurulması ise halk arasında İslam'a uygun olmayan hurefelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu itibarla olağanüstü olaylarla kişilerin dini konumları arasında bir ilişki kurulmamalı ve bu tür hadiseler dindarlığın bir ölçüsü sayılmamalıdır. Bilakis kişinin İslâmi yaşantısına bakılmalı ve buna binaen kişi için karar verilmeli

3- Keramet-İstidraç Arasındaki Fark

Bir önceki konuda da işaret ettiğimiz gibi, keramet sahibi veli kerametiyle gururlanmaz, onu iftihar vesilesi yapmaz, bilakis o kişi bundan dolayı Allah'tan korkar ve ona karşı şükürü artar. Bu kerametın Allah'ın bir lütfu olduğunu bilir ve istidraç olmasından korkarak, daima bundan dolayı Allah'a sığınır.

İstidraç sahibi kendisinden sadır olan olağanüstü halden dolayı kendisi ile övünür. Bunu gurur vesilesi yapar ve bunun kendinden dolayı ortaya çıktığını kabul eder. Bunun verdiği gevşeklik ile kibri artar, kendisini Allah'ın gazabından emin bilir. Bunun kötü olacağından korkmaz. Allah korkusu kalbinden çıkar. İlâhi bütün unsurlar

⁴⁰⁶ Düzen, Aziz Neseî, s.211-212.

⁴⁰⁷ Gölcük, Toprak, Kelam, s. 339

⁴⁰⁸ Gölcük, Toprak, Kelam, s. 339

⁴⁰⁹ Neseî, Ömer, Akaid, s. 178.

kendisinden görünmemeye başlar. Bunlarda, harikanın istidraç olduğunu gösterir.⁴¹⁰ Keramet kişiyi iyiye, doğruya götürürken, istidraç ise kişiyi kötüye ve çirkine götürür.

4- Mucize ve Sihir Arasındaki Fark

Sihir, küfür ve şeytanı yüceltme ile ilgili kelimelerin bir araya getirilmesiyle yapılır. Orada Allah adı anılsa o sihir kaybolup gidecektir. Bu yüzden sihir çirkin bir iş olduğu için putlara tapılan yerlerde meydana gelir. Peygamberlerin durumu ise bunun tam tersinedir. Çünkü onlar Allah'ın emrine sıkı sıkıya bağlıdırlar. Şeytana ve bazı gizil güçlere değil, Allah'a yaklaştıracak şeylere sığınır. Peygamberler temizlikle, güzellikle, pislikten ve çirkinlikten kaçınmakla tanınmışlardır.⁴¹¹

Allah, mucizeyi peygamberinin elinde onu güçlendirmek, nübüvvet davasının doğruluğunu teyit etmek için iddiasının hemen peşinden ortaya koyar. Eğer sihirbaz, nebilik iddiasında bulunsa, olağanüstü şeyler ortaya koysa, Allah'ı Teala onu başarısız kılar ve oyunlarını boşa çıkartır. Hak ile batılı birbirinden ayırmak, bu iki şeyi aynı seviyede bırakmamak, Allah'ın hikmeti gereğidir. Aşırı inatçı olmayan, hevasına uymayan kişi, tüm bu mucizelerin sihirbazlık işi olmadığını, bunların sadece Allah'ın kudretiyle gerçekleştiğini bilir.⁴¹²

Mucize, ancak nübüvvet ve risalet davasında bulunanın elinde meydana gelir. Yalancı olan kişi buna uygun bir harika gösteremez. Mucize, peygamberlik iddiasında bulunanın davasına ve maksadına uygun olarak meydana gelir. Mucize, teknik, fence hiçbir sebebe bağlı olmaz. Mucize çoğunlukla halkın istekleri üzerine izhar olunur. Bunun birilerini de siz getirin denildiği halde, hiç kimsenin buna güç yetirememesidir.

Mucizelerin meydana gelebilmesi için herhangi bir sebep ve şart düşünülemez. Başkalarının yardımına ve araç gerece gerek yoktur. Mucize Allah'ın, sadece peygamberine ihsan buyurduğu harika ve tabiat üstü şeylerdir.⁴¹³

Mucize ilahi bir fiildir, sihir ise ruhi sebeplerin sonucudur. Sihir adi sebeplerden olduğu için, kim o sebeplere baş vurup ortaya koymak için ihtiyarını sarf etse, sonunda tabii olarak bunu Allah yaratacağından bu mümkünattan olup, harikalardan değildir.

⁴¹⁰ Nesefi, Ömer, Akaid, s. 179-180.

⁴¹¹ Nesefi, Tabsira c.I, s. 447.

⁴¹² Nesefi, Tabsira c.I, s. 478-479.

⁴¹³ Nesefi, Ömer, Akaid, s. 175-176.

Mucize gerçeklerin bildirilmesine karşı çıkanların muhalefetlerini önlemek, peygamberleri teyit ve tasdik etme amacını taşır. Sihirbazın gayesi ise insanları eğlendirmektir. Sihirbazlar kendilerinin ahlak öğreticileri olduklarını ileri sürmez ve ilahi bir din yaydıklarını söylemezler. Peygamberler ise daima insanları hayra çağırılmışlar onları ahlakı yüceltmeye çağırılmışlar. Kötülüklerle mücadele etmişlerdir.⁴¹⁴

Mucize ile sihir birbirinden ayıran çizgiler vardır. Birincisi, peygamberlerin ortaya koydukları mucize, her ne kadar ileri teknik olursa olsun hile ve bilgi ile ortaya konamaz. Bu yaratma ancak Allah'a aittir. Mucizeyi bu şekilde açıkladığımız ve insanlarda buna güç getiremeyeceklerine göre, herhangi bir hile ve teknik ile ölüyü diriltme yoktan varetme, cansız bir maddeyi canlı bir hayvan haline getirme anadan doğma amayı iyileştirmek gibi fiiller peygamber olmayan kimse için mümkün değildir.⁴¹⁵

İnsanlar kendileri için imkansız değil, sadece mümkün olan fiilleri yapabilirler ve ancak bu konuda göz boyama yapabilirler. Eğer bunun aksi bir durum düşünülürse, o zaman mucizenin, sadece Allah'ın güç yetirebildiğine ters düşer ve mucizenin peygamberin nübüvvetine delil oluşunu ortadan kaldırır. Dolayısıyla mucizelerin peygamber olmayanlar tarafından ortaya konmaları mümkün değildir.⁴¹⁶

Eğer bunların, peygamber olmayanlar tarafından ilim ve teknik bilgi ile yapılabilmesi mümkün olsaydı, o zaman, bilgi ve merak sahibi olmayan kimselerden daha iyi yapabilmeleri gerekirdi. Bakıllani bunu şu şekilde izah etmeye çalışmıştır. Mesela, eğer hile ile âsaya yılanı çevirmek mümkün olsaydı, sihir, illizyon ve göz boyama konusunda bilgi sahibi olan sihirbazların, böyle bir şey yapmaları mümkün olurdu.⁴¹⁷ Şayet anadan doğma kör olanı, felçli kimseleri, iyileştirmek herhangi bilim ve teknik ile mümkün olsaydı. Eflatun, Sokrat, Hipokrat, gibi tıpta ve ilimde ileri gidenler ölüyü diriltme, anadan doğma körü iyileştirme gibi şeylerle ilgili ilaçları herkesten önce bilir ve uygularlardı⁴¹⁸

Hız. Musa ve Hız. İsa uzun süre bu nevi mucizelerle meydan okumuştur. Bu insanlarda bu konularda ileri gelen sahipler olduğuna göre, bu tür fiilleri yapmaktan

⁴¹⁴ Yüksel, *Kelam Dersleri*, s. 65.

⁴¹⁵ Bakıllani, *el-Beyan*, s. 86

⁴¹⁶ Bakıllani, *a.g.e.*, s. 87

⁴¹⁷ Bakıllani, *a.g.e.*, s. 87

⁴¹⁸ Bakıllani, *a.g.e.*, s. 88

uzak durmuşlardır. Söz konusu fiillerin herhangi bir hile ve aldatma ile yapılamayacak türden filleri oldukları, peygamberlerin göstermiş oldukları mucizelerin hile veya teknik ile yapılan fiillerden farklı oldukları ve peygamber olmayan kimselerin mucize türünden olan fiilleri yapamayacakları açıkça ortaya çıkmış olmaktadır.⁴¹⁹

Ehl-i Sünnet alimlerden bazıları ve Kaderiyye ile bazı mezhepler insanların, peygamberlerin yaptığı şekil ve miktardan olağanüstü hileler yaparak, bir kısım mucizeler cinsinden az miktarda da olanını yapmaya güç yetirebildiklerini benimsemişlerdir.⁴²⁰ Ancak Bakıllani buna karşı çıkmış, insanlar ancak güç yetirilebilen şeylerde bir takım hileler yapabilir ve teknikler kullanabilir. Böylece, sihir gibi şeyler ileri sürerek, bazı insanların mucizelerin bir benzerini yapabildikleri görüşü doğru değildir.⁴²¹

Mucize, nefiste tesiri meydana getiren ilahi bir kuvvettir. Bu yüzden bu fiil Allah'ın ruhu ile teyid edilmiştir. Sihir ise kendi kendine ve bazı durumlarda şeytanların onun imdadına koşmalarıyla tesirler meydana getirebilmektedirler.

Şu halde akıl itibarıyla de aralarında farklar vardır. Mucize hayırlı şahıslar için, hayırlı maksatlarla, hayra sahip olan nefislerde meydana gelir. Buna dayanılarak nübüvvet iddiasında bulunurlar. Sihir ise şerlilerde meydana gelir ki, zaten onların işi eşleri birbirinden ayırmak, zarar vermektir. Bunlar ise şerli nefislerde meydana gelir.

Mucize, Allah'ın ruhunun imdadı ve ilahi kuvvetlerle meydana geldiğinden, sihrin hiçbir çeşidi onun karşısında duramaz ve tutunamaz. Örnek olarak Hz. Musa'nın karşına çıkan sihirbazlara bakın. Asa, sihirbazların uydurmaları olan şeyleri nasıl yuttu.⁴²² Böylece sihirbazların sihirleri orada olmamışçasına yok oldular. İmanın hikmeti sebebiyle Allah'ın ismi ve zikri karşısında sihir varlığını koruyamaz.⁴²³

İbn Haldun, mucize ile sihir arasındaki en büyük farkın Tehaddi (meydan okuma) olduğunu ileri sürmüştür. Buna binaen Tehaddi imkanı sihirbazın elinden alınmıştır. Bunun için sihirbazın elinde böyle bir şey meydana gelmez. Yine İbn Haldun'da bizim açıkladığımız gibi; mucize nebinin doğruluğunu te'yid eder ki bu da

⁴¹⁹ Bakıllani, *el-Beyan*, s. 88

⁴²⁰ Bakıllani, *a.g.e.*, s. 96

⁴²¹ Bakıllani, *a.g.e.*, s. 97

⁴²² bkz. A'raf, 7/114

⁴²³ İbn Haldun, *Mukaddime*, c.II, s. 1187-1188.

akli bir delalettir. Çünkü mucizenin zati sıfatı tasdiktir. Eğer mucize yalancının elinden meydana gelse, yalancı ile sadık olanı birbirinden ayıramaz hale geliriz. Şu halde mucize mutlak surette yalancının elinde meydana gelmez.

Fıkıhçılar ise, mucize ile sihir arasındaki farkı hayır ile şer arasındaki fark gibi görmüşler. Sihirbazın elinde ise hayır çıkmaz ve o sihri hayra vesile olan durumlarda kullanmaz. Mucizenin sahibinden ise bilakis şer ortaya çıkmaz. Biri azami derecede iyi diğeri de azami derecede kötüdür.⁴²⁴

Sonuç olarak; mucize ve sihir arasındaki fark apaçık bir şekilde ortadır. Bunu hem Bakıllani hem de İbn. Haldun ortaya koymaktadır. Hem naslarla hem de akli delillerle ispatlanmışlardır. Zaten alemi yaratan Allah'ü Teala , güç ve kudret sahibidir, yapanda odur alanda, yok edende odur. O'nun gücü her şeye yeter. İnsan oğlunun aklının durduğu şu alem karşısında, onu yapan odur. O'nun karşısında hiçbir güç ve kuvvet yoktur. O hakimdir ve adildir, güç sahibidir. O'ndan ne kötülük nede buna benzer bir şey sadır olur. İnsanları yaratan, onları dünyaya gönderende odur. Bu insanlar için dinler ve bunları insanlara yaymak, tebliğ etmek için peygamberler göndermiştir. Hiçbir millet yoktur ki onlara peygamberler gönderilmesin.

Böyle bir Allah, peygamberlerine mucize verdiği zaman her halukârda bunun arkasında olur ve peygamberini destekler. Muhakkak ki bunda hiçbir zan ve şüphe yoktur.

Çünkü, Allah'ü Teala kendisinin emirlerini ve yasaklarını tebliğ temek için göndermiş olduğu elçisini desteklemelidir. Bunun içindir ki, mucize ile sihir arasında farklar olacaktır. Elçisini destekleyen bir destekleyici, nübüvvet iddiasıyla ortaya çıkmış sihirbazın tüm etkileri ve tesirlerini boşa çıkaracaktır. Geçen konularda da bahsettiğimiz gibi, eğer sihirbazın etkileri boşa çıkarılmazsa o zaman yalancı ile doğru birbirine karışmış olur ki insanlar, hangisinin doğru hangisinin yalancı olduğu konusunda hiç şüphesiz ki zorluğa düşecektir. Böyle bir ihtimalin ortaya çıkmasının söz konusu olmaması için Allah'ü Teala elçisini destekler ve sihirbazın ortaya çıkarmış olduğu etkileri boşa çıkarır.

Mucize ile sihrin birbirinden ayrılmasında ki en önemli nokta tehaddinin olmasıdır. Bunun yanında peygamber istediği bir şekilde mucizeyi meydana getirirken,

⁴²⁴ İbn Haldun, *Mukaddime*, c.II, s.1189-1190.

sihirbaz ise bildiği ve yapabildiği şeyleri yerine getirebilir, bilmediği, bilgisi dahilinde olmayan şeyleri vukua getirmesi mümkün değildir. Mucize ile sihir arasındaki farkı ortaya çıkaran diğer bir özellik ise; mucizeyi gösterenle sihirbaz arasında ahlaki, kemâlât ve üstün kişilik gibi özelliklerin olması gerekmektedir. Çünkü peygamberler ileri bir derecede, ahlak yapısına, günah işlememe yönünden,⁴²⁵ üstün bir kişiliğe sahip olup, bunların ortaya çıkarmış olduğu mükemmel ve tam bir kemâlâtâ sahiptirler. Sihirbazlar da ise bunlardan birini dahi bulamazsın. Onlar ki şer işlerle uğraşırlar, bu şer işler mahiyeti itibariyle, kişinin tabiatına da sirayet eder ve bundan dolayı o kişide kötü bir şahsiyet meydana gelir. Çünkü, insanın tabiatı su gibidir, girdiği kabın şeklini alır.

Mucize, peygamber için açık bir delildir. Bu ise peygamberin doğruluğuna delalet eder.⁴²⁶

⁴²⁵ Günah ve Tövbe hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. Özarslan Selim, **Kelamda Tevbe**, Bizim Büro Basımevi, Ankara., 2003., s. 413

⁴²⁶ Sabuni, Muhammed Ali, **et-Tibyanü'l-fi- Ulumi'l Kur'an**, Saadet Yay., İstanbul, s.134.

SONUÇ

Allah'ü Teala dinini anlatmak ve bunun uygulanması için insanlığa peygamberler göndermiştir. Peygamberler Allah'ın elçileri ve resulleri aynı zamanda O'nun yeryüzündeki temsilcileri durumundadırlar. Peygamberler tarafından yapılan yanlışlar ve doğrular, hem kendilerini hem de kendilerini elçi olarak seçip gönderen kuvvete aittir. Çünkü, peygamberler dürüst, ahlak sahibi, doğru, kemal sahibi insanlardır.

İnsanoğlu Allah'ın gönderdiği dini anlamak ve O'na istediği şekilde kulluk yapabilmenin yollarını tek başına kavrayamaz. Ona bu konuda yardımcı lazımdır. Bu yardım için ise Allah'ü Teala bizlere peygamberler gönderir. Salt akılla Allah gerektiği gibi bilinemeyeceği için mutlaka vahye ve vahyi tebliğ eden bir elçiye ihtiyaç vardır. Nitekim akıl tek başına çok az ve sınırlı gerçekleri bilebilir. Buda uzun ve yorucu faaliyetler gerektirir. Bu konum sosyal hayatı zedeleyebileceğinden Allah insanlara kolaylık ve rahmet olsun diye peygamber göndermiştir.

Peygamberlerin tümünde bulunması gereken bazı özellikler vardır ki bunlar; güvenilirlik, akıllılık, günah işlememek(ismet) aldığı vahyi iletme ve açıklama gibi özelliklerdir. Bunların tersi ise bir peygamberde bulunmamalıdır. Çünkü çirkin ve eksik hallerin dinde ve dünyada rehber olan ve Allah'ın vahyini inzal için seçtiği bir insanda bulunması, nübüvvet vazifesine hâlel getirir.

Nübüvvet konusu kelim ilminin en önemli konularından birini oluşturur. Kur'an'ın bakış açısıyla, Allah insanoğlunun yaratılışından itibaren kendilerine peygamberler yoluyla hedef ve maksadının ne olduğunu bildirmiş ve onları kendi nefsanî ilahının esiri olmaktan kurtarmak istemiştir. Nübüvvet diğer deyişle risalet göreviyle gelen bütün peygamberlerin nihai çabası Allah'tan aldıkları ilahi vahyi insanlığa tebliğ etmek ve onlara hayatlarını tanzim edecekleri doğru yolu, göstermek olmuştur.

Allah göndermiş olduğu peygamberleri desteklemek için kendilerine mucizeler vermiştir. Mucize harikulade bir olay olup, Allah'ü Teala'nın adetinin tersinedir.

Vahiy ve peygamberliğin duyularla algılanamayan bir husus da olsa, gerçek peygamberler ile yalancı olanlarının birbirinden ayrılması için bir kriterin ortaya konulması gereklidir.

Olağanüstü bir olayın, mucize olabilmesinin şartları vardır, bunlar; mucizenin ilahi bir fiil olması, olağanüstü bir olay olması, nübüvvet iddiası ve tehaddi ile gerçekleşmesi, iddiadan sonra ve belirtildiği şekilde peygamberin elinde vuku bulması, aynı zamanda peygamberin doğruluğunu tasdik edecek şekilde zuhur etmesi gerekir.

Mucizeler konusuna göre aklî, haberî ve hissî olmak üzere üçe ayrılmıştır. Bu ayırma şekline bağlı kalınarak değişik şekillerde de tasnif edilmiştir. Özellikle Kur'an'da zikredilen mucizeler, peygamberliğin ispat edilmesindeki önem açısından amacına göre ele alınmış ve hangi mucizelerin bu konu da delil olabileceği tesbit edilmiştir. Tehaddi şartı olmak üzere inkarcıların huzurunda ve onları aciz bırakacak şekilde zuhur eden bu mucizeler, peygamberlerin nübüvvetini ispat eden en önemli delillerdendir.

Kur'an'da birçok mucize zikredilmiştir. Bu mucizelerde peygamber için bir delil, bir ayet, burhan, bir beyyinedir. Bunlar, Hz. Musa'nın yed-i beyzası, Asasının ejderha olması, Hz. İsa'nın ölüleri diriltmesi, anadan doğma körü iyileştirmesi, çamurdan kuş yapması ve Peygamberimizin hissi mucizeleri yanında, kıyamete dek devam edecek aklı mucizesi olan Kur'an mucizesidir.

Mucize, tabiat kanunlarının üstünde fevkaleda bir olaydır. Tabiat olaylarına aykırı olması mucizenin gereği icabıdır.

Bunun içindir ki mucizenin tabiat olayları çerçevesinde açıklanmaya çalışılması, mucizenin mucize olmaktan çıkması ve normal bir olay haline gelmesidir ki o zaman mucizenin ispat değeri ortadan kalkmış olur.

Kelamcıların çoğu mucizeyi Allah'ın bir fiili görürken, İslam filozoflarının bazıları ise mucizeyi peygamberin kendi fiilleri olarak görmüşlerdir. Onlara göre Allah tarafından peygamberlere verilmiş bir takım özellikler vardır. Allah'ın kendilerine vermiş oldukları bu özellikler sayesinde varlıklar üzerinde tasarruf etme yetkisine sahiptirler. Filozoflara göre mucize nebilerde kendiliğinden meydana gelen bir eylemdir. Mucize, bu açıdan nübüvvetle delalet etmeyip, ancak kendilerinde bulunan bu özellikler sayesinde alemde nebilerin tasarruf kuvvetlerinin bulunduğu delalettir.

Mu'tezile ise, mucizeye Ehli Sünnet gibi yaklaşmış, peygamberin tehaddi ile birlikte, mucize göstermesi onun değerini ve itibarını artırır, onun ne kadar doğru olduğunu ortaya koyar görüşünü savunmuşlardır. Mucizeyle peygamber, Allah'ın elçisi

olduğunu, yalan söylemediğini ispat eder. Mucize peygamberin doğru olduğuna dair Allah katından bir tasdik fiilidir. Görüldüğü gibi Mu'tezile de mucizeyi, peygamberliğin bir delili ve ispatı saymaktadır.

Mucizenin, peygamberin iddiasının hemen arkasından zuhur etmesi kesin bilgi ifade eder. Çünkü Allah'tan başka hiçbir varlığın böyle bir işi yapmaya gücü yoktur. Allah'u Teala peygamberinin sözünü işitmektedir ki, peygamber nübüvvet iddiamın doğruluğuna delil "Allah'ın şöyle şöyle yapmasıdır" demesiyle, Allah'da bunun akabinde onun iddiasına cevap vermesiyle o nebi, Allah katından doğrulanmış olur.

Allah'u Teala'nın, peygamberini doğrulaması olayına, kelim alimleri bazı misallerle örnekler vermişlerdir. Bunlar ağaç ve padişah misalleridir. Bu misaller kelim kitaplarında çokça zikredilen olaylardır.

Padişah misaline bakacak olursak, padişah vezirini kendi emirlerini bildirmek için bir topluluğun içine gönderir, vezir de bu topluluğa vardığı zaman ben padişahın elçisiyim, size padişahın bazı emir ve yasaklar iletmek için geldim. Benim padişahın elçisi olduğuma delil ise, padişahın normal olarak hiç yapmamış olduğu, penceredeki perdeyi üç defa hareket ettirmesidir. Elçisinin, bu sözü üzerine padişahın da adeti olmadığı bir şeyi üç defa hareket ettirmesi halinde, bu hareket elçinin doğru söylediğinin bir kanıtı ve delili olur.

Mucizeler, insanların yapabileceği türden fiiller değildir. Bakıllani, el- Beyan adlı kitabında, peygamberlerin göstermiş olduğu mucizeler ne şimdi nede gelecekte benzerlerini insanların yapamayacağını, izah etmiş ve ispat etmiştir. Zamanla, fen, ilim ve teknoloji ne kadar gelişirse gelişsin, mucizelerin bir benzerleri ortaya koyulamayacaktır. Çünkü, peygamberler mucize gösterdikleri zaman, hiçbir alet, büyü vb. şeyler kullanmamışlardır. Direkt olarak bunları Allah'tan istemişler ve Allah'u Teala da peygamberlerin bu isteklerini yerine getirmiştir. Uçakla havada uçmak, ip yardımıyla gökyüzünün bir kısmına çıkmak, uzay aracıyla uzaya gitmek gibi şeyler mucize olmaz, bunlar olağanüstü olarak da telakki edilemez.

Mucize, peygamberliğin şartlarından biri olup, inkarı mümkün gözükmemektedir. Gazzali'nin de ileri sürdüğü gibi, mucize peygamberliğe delil olarak tek başına yeterli değildir. Mucize ile birlikte peygamberliğin diğer şartları da birbirini tamamlamalı, bir bütünlük arz etmelidir.

Araştırmamda, mucizenin inkar edilemeyeceği ve inkar edildiği takdirde ortaya çıkacak sorunlara değindik. Çünkü mucizeyi inkar, sonunda peygamberlik kurumuna kadar dayanacaktır. Bunun içindir ki, mucize peygamberlik kurumunun olmazsa olmaz şartlarındandır. Zaten, böyle bir öneme haiz olmazsa, Allah'ı Teala bununla peygamberini desteklemezdi.

BİBLİYOGRAFYA

- Abduh, Muhammed; **Tevhid Risâlesi**, Fecr Yay., Çev. Sabri Hizmetli, Ankara, 1996.
- Akbulut, Ahmet; **Nübüvvet Meselesi Üzerine**, Birleşik Yay., Ankara, 1992.
- Albayrak, Halis; **Kur'an'da İnsan Gayb İlişkisi**, Şule Yay., İstanbul, 1996.
- Atay, Hüseyin; **İrade ve Hürriyet**, Ankara, 2002.
- Ateş, Ali Osman; **Kur'an ve Hadislere Göre Cinler-Büyü**, Beyan Yay., İstanbul, 1995.
- Bahçeci, Muhittin; **Ayet ve Hadislerle Peygamberlik ve Peygamberler**, İstanbul, 1997.
- "*Mucizenin İmkânı ve Tabiat Kanunlarının Zorunsuzluğu*", E.Ü.İ.F.D., Kayseri, 1983.
- Bakıllani, Kadi Ebi Bekr; **Risale Fi Beyani'l Fark Beyne'l-Mu'cizat ve'l-Keramat ve'l-Kehanet ve's-Sihr ve'n-Nerancat (Olağanüstü Olaylar ve Aralarındaki Farklar)**, Çev. Adil Bebek, Rağbet Yay., İstanbul, 1998.
- Baljon, İ.M.S.; **Kur'an'ın Yorumunda Çağdaş Yönelimler**, Çev. Şaban Ali Düzgün Fecr Yay., Ankara, 2000.
- Baljon, Tohannes Marinus Simon; **Modernist Düşüncenin Şekillenışı**, Çev. İsmail Çalışkan, Ankara Okulu Yay., Ankara, 2002.
- Bilmen, Ömer Nasuhi; **Muvazzah İlmi Kelam**, Bilmen Yay., İstanbul, 1997.
- Boutroux, Emile; **Tabiat Kanunlarının Zorunsuzluğu Hakkında**, Çev. Ziya Ülken, M.E.B. Yay., İstanbul, 1998.
- Bulut, Halil İbrahim; **Kur'an Işığında Mucize ve Peygamber**, Rağbet Yay., İstanbul, 2002.

Canan, İbrahim; **Kütüb-i Sitte**, Akçağ Yay., Ankara, 1995.

Cürcânî, Seyyid Şerif Ali b. Muhammed; **Kitabû't- Ta'rifat**, Beyrut, 1416/1995.

-----, **Şerhu'l -Mevakıf**, Beyrut-Lübnan, 1998.

Destegib, Abdul Hüseyin; **Nübüvvet- İmamet**, Suriye, 1996.

Düzen, İbrahim; **Aziz Nesefi'ye Göre Allah – Keramet- İnsan**, Furkan yay. İstanbul, 2000.

el-Buti, Ramazan Said; **İslam Akaidi**, Çev. Mehmet Yolcu-Hüseyin Altınalan, Madve Yay., İstanbul, 1986.

Erkol, Ahmet; "*Hz. Peygamberin Mucizevi Meseleleri ve Nübüvvetin İspatında Ayın Yarılması Hadisesi İle İlgili Bir Değerlendirme.*" **D.Ü.İ.F.D.**, Diyarbakır, 1999, c. I.

Et-Tahi, Ebu Cafer Ahmet İbn Selomel Ezdi; **el- Usulu'l- Akideti'l- İslamiyye**, Beyrut, 1987.

Fîrûz Abâdî, Muhammed b. Yakup; **el-Kâmûsu'l-Muhit**, Beyrut, 1415/1994.

Gazzali, Ebu Hamid; **El-İktisat fi'l-İtikad**, (İtikadda Orta Yol), Çev. Kemal Işık, A.Ü.İ.F Yay., Ankara, 1971.

----- el- **Munkızu min- ed- Dalal**, Çev. Hilmi Güngör, M.E.B. Yay., İstanbul, 1994.

Gölcük, Şerafeddin; **Bakıllani ve İnsan Filleri**, T.D.V. Yay., Ankara, 1997.

Gölcük, Şerafettin; Toprak, Süleyman, **Kelam**, Tekin Yay., Konya 1991.

Harmancı, Abdulkadir; **Said Nursinin Risalelerinde Kelam-Felsefe Problemleri**, Ayışığı Yay., Kitapları, İstanbul, 1994.

Harputi, Abdüllatif; **Tenkihu'l- Kelam fi Akaidi Ehli'l İslam**, D.İ.B.Y., Çev. İbrahim Özdemir, Fikret Karaman, Elazığ, 2000.

İbn Haldun; **Mukaddime**, Çev. Süleyman Uludağ, Dergah Yay., İstanbul, 1988.

İbn Rüşd; **Felsefe Din İlişkileri**, Çev. Süleyman Uludağ, Dergah Yay., İstanbul, 1985.

İzmirli, İsmail Hakkı; **İslamda Felsefe Akımları**, Kitapevi Yay., İstanbul, 1995.

Karedeniz, Osman; **İlim ve Din Açısından Mucize**, Marifet Yay., İstanbul, 1999.

Kılavuz, A. Saim; **Anahatlarıyla İslam Akaidi ve Kelama Giriş**, Ensar Yay., İstanbul, 1993.

Kutluer, İlhan; **Akıl ve İtikad**, İz Yay., İstanbul, 1996.

Maturidi, Ebu Mansur; **Kitabu't-Tevhid Tercümesi**, Çev. Bekir Topaloğlu, İsam Yayınları, Ankara, 2002.

Mustafa İbrahim, Ziyat, Ahmed Han, Recca, Muhammed Ali; **Mu'cemul Vasıt**, Çağrı Yay., İstanbul, trs.

Mutahhari, Murtaza; **Kur'anî Araştırmalar**, Çev. Cafer Bayar, İstanbul, 1998.

Nesefi, Ebu'l Berekât, Ahmed b. Mahmud; **el-Umde**, Çev. Temel Yeşilyurt, Kubbealtı Yay., Malatya, 2000.

Nesefi, Ebu'l-Mu'in; **Tabsiretu'l-Edille fi İlmi'l-Kelam**, Dımışk, 1990.

Nesefi, Ömer; **Akaid**, (İslam İnancının Temelleri), Çev. M.Seyyid Ahsen , İstanbul, 1995.

Özarslan, Selim; **Matüridî Kelamcısı İbn Hümam'ın Kelamî Görüşleri**, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2003.

----- "*Sırrı Giridi ve Nakdu'l Kelamı*", **F.Ü.İ.F.Dergisi.**, Sy:3, Elazığ, 1998.

- "*Mu'tezile: Basra ve Bağdat Mu'tezileleri ve Başlıca Görüşleri*",
C.Ü.İ.F.D., c.VIII/1, Sivas, Haziran 2003.
- **Kelamda Tevbe**, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2003.
- **İslam'da Ölüm ve Diriliş Öğretisi**, Kitap Dünyası, Konya, 2001.
- "*Allah'ın Görülebilmesi/Rü'yetullah ve Dirilişle İlişkisi*",
F.Ü.S.B.E.D., c.II, Sy.1, Elazığ.
- "*es-Sevadü'l-A'zam İle el-Akîdetü't -Tehaviyye'nin İçerik Açısından Karşılaştırmalı Bir Tahlili*" **Tasavvuf İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi**, Yıl:2003, Sy.7, Ankara, Eylül- Aralık 2001.
- Özbek, Durmuş, "*Harikulade Olaylar*", S.Ü.İ.D., Sy. 7, Konya, 1997.
- Pezdevi, İmam Ebu Yusr Muhammed; **Usulu'd-Din**, (Ehl-i Sünnet Akaidi), Çev. Şerafettin Gölcük, Kayıhan Yay., 1988.
- Râzî, Fahreddin; **el-Muhassal**,(Kelama Giriş) Çev. Hüseyin Atay, A.Ü.İ.F. Yay., Ankara, 1978,
- Râzi, Muhammed, b. Ebi Bekr b. Abdil Kadir; **Muhtaru'l-Sıhah**, Lübnan-Beyrut, 1404/1983.
- Sabuni, Muhammed Ali; **et-Tibyanu fi Ulumi'l Kur'ân**, Saadet Yay., İstanbul. trs.
- Sâbûnî, Nureddin; **el-Bidaye fi Usuli'd-Din** (Maturidiyye Akaidi), Çev. Bekir Topaloğlu, D.İ.B. Yay., Ankara, 1998.
- Said Havva; **Er-Resul Hz. Muhammed**, Çev. Harun Ünalı, Petek Yay., , İstanbul, 1982.
- Said, Cevdet; **İslami Mücadelede Bilginin Gücü**, Pınar Yay., İstanbul, 1997.
- Sarı, Mevlüt; **Mevarid**, İstanbul, 1982.

Semerkindî, Latîf Ebi'l Kasım İshâk b. Muhammed b. İsmail el-Kâdi; **es-Sevadü'l A'zam**, İstanbul, H. 1304.

Sena, Cemil; **H. Muhammed'in Felsefesi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1975.

Şehristânî, Ebu İsa Muhammed b. Abdülkerim; **el-Milel ve'n-Nihal**, thk., Ahmet Fehmi Muhammed, Beyrut, trs.

Tâftâzânî, Sa'deddin; **Şerhu'l-Akaid**, (Kelam İlmi ve İslam Akaidi), Çev. Süleyman Uludağ, Dergah Yay., 1980.

-----**Şerhu'l-Akaid**, Mısır., 1987.

-----**Şerhu'l-Makasid**, İstanbul, 1305/1887.

Taylan, Necip; **İslam Düşüncesinde Din Felsefesi**, M.Ü.İ.F.V.Y., İstanbul, 1994.

Tunç, Cihat; **Kelam İlminin Tarihçesi ve İlk Kelam Okulları**, Kayseri, 2002.

Ülken, Hilmi, Ziya; **İslam Felsefesi**, Kültür Yay., İstanbul, 1993.

Warbuston, Nigel; **Felsefeye Giriş**, Çev. Ahmet Cevizci, Paradigma Yay., İstanbul, 2000.

Yavuz, Salih Sabri; **İslam Düşüncesinde Nübüvvet**, İnsan Yay., İstanbul, trs.

Yazır, Elmalı Muhammed Hamdi; **Hak Dini Kur'an Dili**, Tuğra Yayınları, İstanbul, 1991.

Yüksel, Emrullah; **Kelam Dersleri (İlahiyat ve Nübüvvet)**, Erzurum, 1986.

ÖZGEÇMİŞ

14/02/1972 tarihinde Elazığ'da doğdum. İlköğrenimimi tamamladıktan sonra, Orta ve Liseyi Elazığ İmam Hatip Lisesinde bitirdim. 1995 yılında Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesine girdim.

İlahiyat Fakültesinden 2000 yılında mezun oldum. 2000 yılının ikinci döneminde Temel İslam Bilimleri Kalam Anabilim Dalında Yüksek Lisansa başladım.

